

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Diplomová práce

2011

Klára Kimlová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Klára Kimlová

**Řešení finanční krize ve Spolkové republice
Německo v letech 2008-2009**

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Bc. Klára Kimlová**

Vedoucí práce: **JUDr. PhDr. Petr Mlsna, PhD.**

Oponent práce: **PhDr. Romana Mynaříková**

Datum obhajoby: **2011**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

KIMLOVÁ, Klára. *Řešení finanční krize ve Spolkové republice Německo v letech 2008-2009*. Praha, 2011. 112 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce JUDr. PhDr. Petr Mlsna, PhD.

Anotace (abstrakt)

Diplomová práce *Řešení finanční krize ve Spolkové republice Německo v letech 2008-2009* je založená na tezi, že státní zásah při řešení finanční krize ve Spolkové republice Německo (SRN) byl v souladu s modelem sociálně tržního hospodářství. K potvrzení nebo vyvrácení této teze se tato diplomová práce snaží dospět prostřednictvím zodpovězení dílčích otázek: Na jakých principech stojí sociálně tržní hospodářství v SRN? Jak funguje bankovní systém SRN? Jaký byl průběh finanční krize v SRN? Jaká opatření byla pro překonání krize přijata? Jakou roli v těchto opatřeních hrál stát? V rámci zodpovězení položených otázek se diplomová práce zabývá hospodářským systémem a hospodářskou politikou v SRN a rolí státu na formování hospodářské politiky. Dále je zpracován bankovní systém SRN a poté finanční krize jako modelový příklad pro promítnutí obecných postojů do konkrétních regulativních opatření. V tematickém celku finanční krize jsou nastíněny počátek a příčiny globální finanční krize, její dopad na SRN a konečně a hlavně způsob řešení finanční krize v SRN.

Abstract

The master thesis *The solution of the financial crisis in the Federal Republic of Germany 2008-2009* is based on the statement, that the state intervention during the solution of the financial crisis in the Federal Republic of Germany (FRG) was in accord with the model of social market economy. The confirmation or disproval of this statement shall be reached by answering the following questions: What are the basic principles of the social market economy in FRG? How does the bank system of FRG work? What was the timeline of the financial crisis in FRG? What measures had to be taken to master the crisis? What was the role of the state in these measures? Within the framework of these questions this master thesis deals with the economic system and

economic policy of FRG and the role of the state and other actors in the forming of economic policy. The bank system is outlined and the financial crisis as an example of general rules applied to particular regulative measures are discussed. In the topic of the financial crisis the focus is put on the beginning and the causes of the global financial crisis, the impact of the financial crisis on FRG and the central point are the particular measures which were taken to solve the financial crisis in FRG.

Klíčová slova

Finanční krize, řešení finanční krize v SRN, zákony pro stabilizaci finančního trhu, sociálně tržní hospodářství, hospodářský systém, hospodářská politika, bankovní systém SRN.

Keywords

Financial crisis, solution of the financial crisis in FRG, laws for the stabilisation of the financial market, social market economy, economic system, economic policy, bank system of FRG.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 18. května 2011

Klára Kimlová

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala všem svým blízkým za trpělivost a ohleduplný přístup k mé osobě během celého období, kdy tato diplomová práce vznikala.

Obsah

1. ÚVOD.....	9
1.1 ÚVOD DO TÉMATU A HLAVNÍ TEZE	9
1.2 STRUKTURA PRÁCE	13
1.3 METODOLOGIE	14
1.4 ZHODNOCENÍ PRAMENŮ A LITERATURY	16
2. HOSPODÁŘSKÝ SYSTÉM A HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA SRN	21
2.1 HOSPODÁŘSKÝ SYSTÉM SRN: MODEL SOCIÁLNĚ TRŽNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ.....	21
2.2 VÝVOJ MODELU SOCIÁLNĚ TRŽNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ	24
2.3 HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA	28
2.4 AKTÉŘI HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY	30
3. BANKOVNÍ SYSTÉM SRN	32
3.1 BANKOVNÍ REGULACE.....	33
3.2 BANKOVNÍ DOHLED	33
3.3 STRUKTURA NĚMECKÉHO BANKOVNICTVÍ	35
3.3.1 <i>Soukromé banky</i>	36
3.3.2 <i>Veřejnoprávní banky</i>	39
3.3.3 <i>Družstevní banky</i>	41
4. FINANČNÍ KRIZE LET 2007-2009.....	43
4.1 POČÁTEK FINANČNÍ KRIZE – HYPOTEČNÍ KRIZE V USA	43
4.2 VYPUKnutí FINANČNÍ KRIZE.....	46
4.3 HLAVNÍ VINÍCI FINANČNÍ KRIZE	48
4.4 PRŮBĚH FINANČNÍ KRIZE V SRN	50
4.5 ZLOMOVÝ OKAMŽIK – ZÁCHRANA HYPO REAL ESTATE.....	53
5. KONKRÉTNÍ OPATŘENÍ PRO ŘEŠENÍ FINANČNÍ KRIZE V SRN	58
5.1 MEZINÁRODNÍ KOORDINAČNÍ INICIATIVA	58
5.2 PRVNÍ KROK: ZÁKON O REALIZACI BALÍKU OPATŘENÍ PRO STABILIZACI FINANČNÍHO TRHU (FMStG)	60
5.2.1 <i>Zákonodárny proces v SRN</i>	61
5.2.2 <i>Schvalování FMStG</i>	63
5.2.3 <i>Stabilizační opatření v rámci FMStG</i>	65
5.2.4 <i>Politická diskuze o FMStG</i>	71
5.2.5 <i>Vývoj po schválení FMStG</i>	73
5.3 DRUHÝ KROK: ZÁKON NA DALŠÍ STABILIZACI FINANČNÍHO TRHU (FMStErgG)	76
5.3.1 <i>Politická diskuze o FMStErgG</i>	77
5.3.2 <i>Schvalování FMStErgG</i>	79
5.3.3 <i>Stabilizační opatření v rámci FMStErgG</i>	81
5.3.4 <i>Vývoj po schválení FMStErgG a zestátnění Hypo Real Estate</i>	83
5.4 TŘETÍ KROK: ZÁKON PRO DALŠÍ ROZVOJ STABILIZACE FINANČNÍHO TRHU (FMStFortG)	86
5.4.1 <i>Schvalování FMStFortG</i>	88
5.4.2 <i>Stabilizační opatření v rámci FMStFortG</i>	88
5.4.3 <i>Politická diskuze o FMStFortG</i>	90
5.4.4 <i>Vývoj po schválení FMStFortG</i>	93
6. ZÁVĚR	95
ZUSAMMENFASSUNG	101
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	103
SEZNAM ZKRATEK	118

1. Úvod

1.1 Úvod do tématu a hlavní teze

V rámci ohlédnutí se za uplynulým rokem vyhláší Společnost pro německý jazyk každoročně tzv. „Slovo roku.“¹ Vybrána jsou pravidelně slova nebo výrazy, které určitým způsobem ovlivnily společenskou diskuzi daného roku. Například v roce 1986 bylo jako Slovo roku vyhodnoceno slovo „Černobyl,“ v roce 1990 zvítězilo slovní spojení „nové spolkové země“ a rok 2001 ovládlo datum „11. září.“ Není tedy překvapující, že pro rok 2008 byl Slovem roku vyhlášen výraz „finanční krize.“²

Finanční krize představují v dějinách stále se opakující hospodářský fenomén, jehož typickými znaky jsou „většinou během krátkého času se objevující a dlouhodobá zhoršení ukazatelů finančního trhu (kurzy akcií a směnné kurzy, úroky, hodnocení bonity apod.), která mohou mít masivní a trvající důsledky v reálném hospodářství.“³ Pojem „reálné hospodářství“ lze chápat jako tu část celkového hospodářství, která produkuje reálné zboží, s tímto zbožím obchoduje nebo poskytuje služby. Poskytovatelem kapitálu pro reálné hospodářství je naopak finanční hospodářství.⁴ Krize finančního hospodářství tedy mohou vyvolat krize reálného hospodářství, kterými se rozumí „dlouhotrvající narušení hospodářského vývoje.“⁵ Hospodářské krize mohou v závislosti na mnoha okolních faktorech zůstat omezeny na jednotlivá hospodářská odvětví, mohou zahrnovat jeden či několik států, ale mohou také působit celohospodářsky a celosvětově. Klasickým případem takového vývoje je známá světová hospodářská krize, která vypukla v roce 1929 jako následek finanční krize kvůli

¹ Wort des Jahres. Webové stránky Gesellschaft für deutsche Sprache. Online dostupné na <http://www.gfds.de/aktionen/wort-des-jahres/>, datum přístupu 10.4.2011.

² Tamtéž.

³ „Meist innerhalb kurzer Zeit auftretende gravierende und nicht-temporäre Verschlechterungen in den Ausprägungen von wesentlichen Finanzmarktindikatoren (Wertpapier- und Wechselkurse, Zinsen, Bonitätsbewertungen etc.), die massive und andauernde realwirtschaftliche Folgen nach sich ziehen können.“ In: Heslo „Finanzkrisen.“ Gabler Wirtschaftslexikon. Online dostupné na <http://wirtschaftslexikon.gabler.de/Definition/finanzkrisen.html>, datum přístupu 10.4.2011.

⁴ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz. FMStG Kommentar*. Heymann, Köln 2009. S. 3, pozn. pod čarou č. 7.

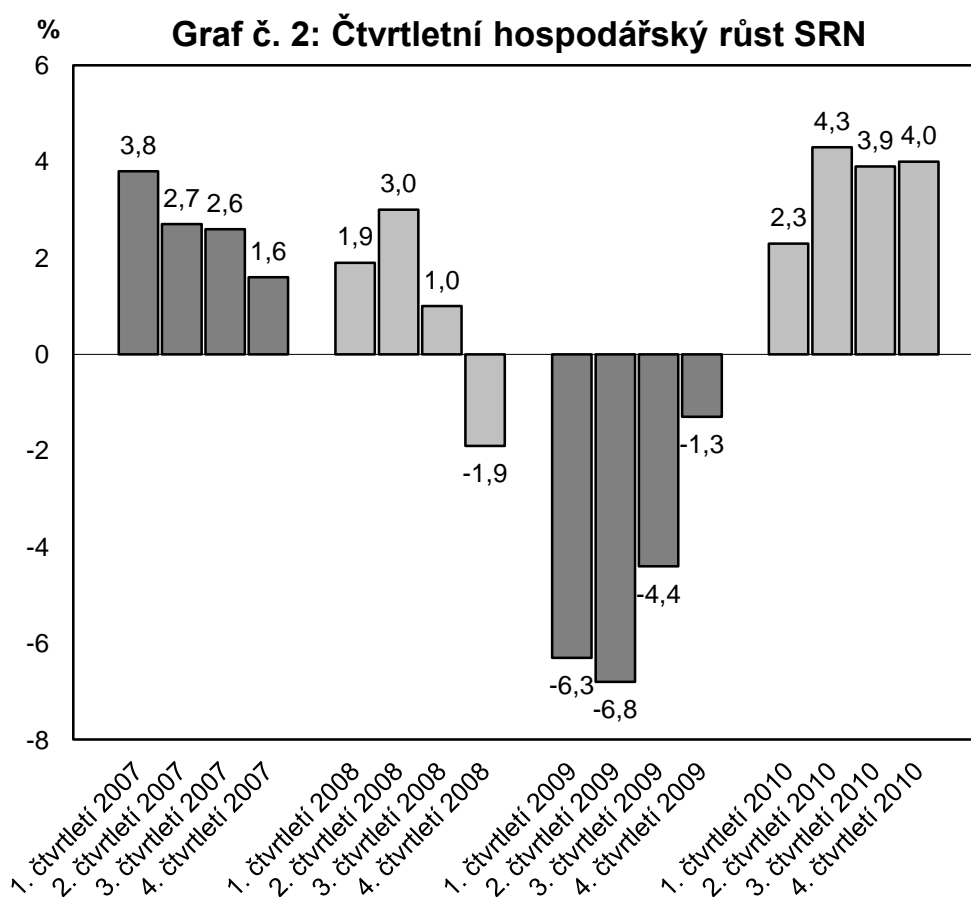
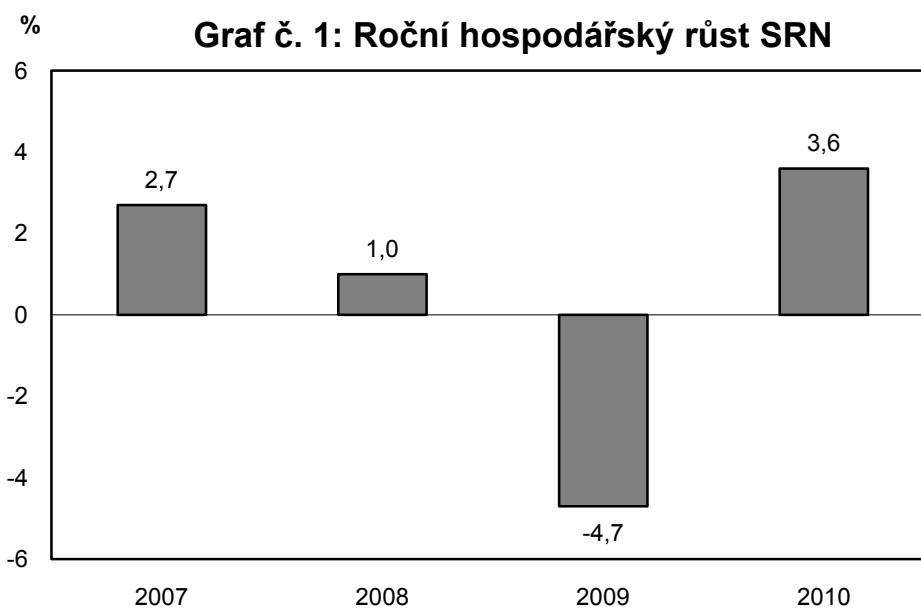
⁵ „Lang andauernde Störung der wirtschaftlichen Entwicklung.“ In: Heslo „Krise, Wirtschaftskrisen.“ POLLERT, Achim; KIRCHNER, Bernd; POLZIN, Javier Morat. *Duden Wirtschaft von A bis Z: Grundlagenwissen für Schule und Studium, Beruf und Alltag*. Bibliographisches Institut, Mannheim 2009. Lizenzausgabe Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung 2009. Online dostupné na: http://www.bpb.de/popup/popup_lemmata.html?guid=JYVIWI, datum přístupu 10.4.2011.

propadu akcií na burze ve Spojených státech amerických (dále jen „USA“) a postupně se rozvinula do hospodářské krize téměř po celém světě.

Poslední velmi zásadní finanční krize vznikla opět v USA. Původní hypoteční krize, která v USA vypukla roku 2007, přerostla v krátkém časovém horizontu v krizi finanční. Vzhledem k silné vnitřní provázanosti světových finančních trhů bylo finanční krizí v průběhu let 2008-2009 zasaženo mnoho dalších států a její důsledky v reálném hospodářství na sebe nenechaly dlouho čekat. Finanční a později hospodářská krize se nevyhnula ani Evropě a dlouho představovala a stále ještě představuje (i když už v mnohem menší míře) jedno z nejvíce diskutovaných témat nejen v politice a v médiích, ale i v široké veřejnosti.

Rozsáhlé důsledky finanční krize vyústily v mnoha světových státech v řadu opatření přijatých k jejímu překonání. Tato opatření se samozřejmě lišila stát od státu v závislosti na míře zasažení daného státu finanční krizí, na politickém systému, na politickém složení vlády, na zastávaných hospodářských principech a na mnoha dalších faktorech.

Bezprostřední důsledky finanční krize se velmi markantně projevíly i v jedné z největších světových ekonomik: ve Spolkové republice Německo (dále jen „SRN“). Finanční krize zasáhla mnoho finančních institucí v SRN, což se negativně odrazilo na německém hospodářství. Jak vyplývá z grafu č. 1, představoval meziroční hospodářský růst SRN ještě v roce 2008 1,0 %. Pro rok 2009 ovšem tento ukazatel klesl do záporných hodnot na -4,7 %. Z čtvrtletních údajů uvedených v grafu č. 2 lze vyzorovat, že k výraznému poklesu hospodářského růstu v SRN docházelo v období od čtvrtého čtvrtletí roku 2008 do čtvrtého čtvrtletí roku 2009 vždy ve srovnání s čtvrtletími předchozích let. Právě toto časové období je označováno jako období nejsilnějšího dopadu hospodářské krize na SRN.

Zdroj dat pro Graf č. 1 a Graf č. 2: STATISTISCHES BUNDESAMT. *Deutsche Wirtschaft. 4. Quartal 2010*. Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2011. Str. 3. Online dostupné na <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Publikationen/Fachveroeffentlichungen/VolkswirtschaftlicheGesamtrechnungen/DeutscheWirtschaftQuartal.property=file.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Za účelem překonání nežádoucího hospodářského vývoje byla v SRN přijata četná opatření. Tato opatření se na jedné straně týkala finančního sektoru a na straně druhé se zaměřovala na hospodářství SRN jako celek. Jak již bylo v předchozím textu nastíněno, souvisí finanční krize obvykle velmi úzce s krizí hospodářskou a výjimkou nebyla ani situace v SRN. Přestože jsou tedy krize finanční a krize hospodářská vzájemně propojené, je třeba důsledně rozlišovat mezi opatřeními určenými k překonání krize finanční a opatřeními řešícími krizi hospodářskou.

Tématem předkládané diplomové práce je řešení finanční krize v SRN. Toto téma bylo vybráno především pro svou aktuálnost a také proto, že finanční krize velmi výrazně zasáhla jeden z hlavních německých státotvorných pilířů: silné hospodářství. Kvůli tomuto faktu bylo řešení finanční krize pro SRN naprosto zásadní v zájmu zachování vedoucí hospodářské pozice v Evropě a velmi silné hospodářské pozice v celosvětovém měřítku. Těžiště této diplomové práce je tedy tvořeno krizí finanční a odkazy a informace o hospodářské krizi slouží pouze pro ilustraci situace.

Diplomová práce je založena na tezi, že státní zásah při řešení finanční krize v SRN byl v souladu s modelem sociálně tržního hospodářství. K potvrzení nebo vyvrácení této teze se tato diplomová práce snaží dospět prostřednictvím zodpovězení dílčích otázek: Na jakých principech stojí sociálně tržní hospodářství SRN? Jak funguje bankovní systém SRN? Jaký byl průběh finanční krize v SRN? Jaká opatření byla pro překonání krize přijata? Jakou roli v těchto opatřeních hrál stát?

U podobných politicko-hospodářských jevů, jakým je například finanční krize, bývá obvykle velmi obtížné stanovit přesný začátek a konec. Pro účely této diplomové práce bude o finanční krizi pojednáváno od léta roku 2007, kdy došlo k výrazným turbulencím na americkém hypotečním trhu. Právě tyto turbulence spustily finanční krizi, a proto je zmíněné časové období všeobecně považováno za počátek zmiňované finanční krize. O konci nebo naopak stálém trvání finanční krize panují nejednotné názory, proto představují horní časovou hranici této diplomové práce volby do Spolkového sněmu v září roku 2009. Na základě těchto voleb vystřídala stávající koalici Křesťansko-demokratické unie/Křesťansko-sociální unie (Christlich Demokratische Union/Christlich Soziale Union, dále jen „CDU/CSU“) se Sociálně demokratickou stranou Německa (Sozialdemokratische Partei Deutschlands, dále jen „SPD“) ve vládě koalice CDU/CSU se Svobodnou demokratickou stranou (Freie Demokratische Partei, dále jen „FDP“). Klíčové zákony pro překonání finanční krize byly přijaty právě

v posledním roce volebního období koalice CDU/CSU-SPD, proto je vymezený časový rámec shora ohraničen právě změnou vládní koalice.

Co se týče teritoriálního vymezení diplomové práce, je věc o poznání složitější. Hlavním bodem zájmu diplomové práce je samozřejmě finanční krize a její řešení v SRN. Vzhledem k faktu, že finanční krize byla krizí celosvětovou, ovšem není možné německý případ úplně vytrhnout z kontextu. Z důvodu hlubšího porozumění příčinám finanční krize je v kapitole o průběhu finanční krize na tento fenomén nahlíženo z globálního hlediska, ve kterém je akcent kladen na USA.

1.2 Struktura práce

Diplomová práce je s cílem nalezení odpovědi na vytyčené dílčí otázky strukturována do šesti kapitol. První kapitola se zaměřuje na uvedení do problematiky, stanovuje základní teze a vymezuje otázky, jejichž zodpovězení vede k potvrzení nebo vyvrácení hlavní teze. Dále se první kapitola zabývá metodologií a formálními znaky diplomové práce a obsahuje také zhodnocení použitých pramenů a literatury.

Druhá kapitola blíže specifikuje obecné principy hospodářského systému a hospodářské politiky v SRN, zpracovává hlavní rysy sociálně tržního hospodářství a popisuje aktéry hospodářské politiky.

Tématem třetí kapitoly je bankovní systém SRN. Právě proto, že finanční krize zasáhla mnoho finančních institucí v SRN, je představení bankovního systému považováno za potřebný odrazový můstek pro další kapitoly diplomové práce, které se již konkrétně zabývají finanční krizí.

Čtvrtá kapitola je zaměřená na příčiny, vznik a hlavní mezníky finanční krize a je koncipována chronologicky. Finanční krize je nejprve přiblížena z globálního hlediska a teprve následovně je na krizi nahlíženo z perspektivy událostí v SRN.

Po popisu projevů finanční krize dochází diplomová práce v páté kapitole ke konkrétním řešením. Za klíčová řešení jsou zde považovány tři zákony přijaté ke stabilizaci finančního trhu v období od října 2008 do července 2009. Tato kapitola nastiňuje proces schvalování zákonů, dané zákony rozebírá, přibližuje politickou diskuzi o zákonech a věnuje se jejich uplatnění.

Poslední šestou kapitolu představuje závěr, který poznatky zjištěné v diplomové práci shrnuje, odpovídá na stanovené otázky a současně vynáší verdikt nad pravdivostí či nepravdivostí hlavní teze diplomové práce.

1.3 Metodologie

Metodologické zpracování diplomové práce je z velké části založeno na knize Petra Druláka a kolektivu *Jak zkoumat politiku*.⁶ Základní rozlišení metodologie stanovuje dvě kategorie: metodologii kvantitativní a metodologii kvalitativní. První zmíněná metodologie pracuje s kvantitativními proměnnými a často se opírá o výsledky měření, a proto bývá obvykle využívána v přírodních vědách. Druhá zmíněná metodologie „studuje data, která mají charakter textu či jedinečných skutečností, jejichž převedením na čísla příliš nezískáme, ale naopak hodně ztratíme,“⁷ a je tedy vhodná pro vědy společenské. Kvantitativní metodologie zkoumané jevy kauzálně vysvětluje, kvalitativní metodologie si ovšem vybírá mezi kauzálním vysvětlením a interpretujícím porozuměním danému jevu. Ve společenských vědách tedy existuje kvalitativní vysvětlující výzkum a kvalitativní interpretativní výzkum.⁸ Pro účely této diplomové práce byl zvolen kvalitativní interpretující výzkum, který si klade za cíl detailně porozumět danému případu na základě interpretativní analýzy relevantních zdrojů.

Diplomová práce o řešení finanční krize v SRN je v rámci kvalitativního interpretativního výzkumu koncipována jako případová studie. Případové studie lze opět rozdělit na dva typy: jedinečnou případovou studii, která důkladně zkoumá daný případ právě pro jeho jedinečnost a neklade si za cíl poznání obecnějšího fenoménu,⁹ a instrumentální případovou studii, u které je vybraný případ zkoumán v nezmenšené intenzitě, slouží ovšem jako nástroj neboli instrument pro obecnější teoretické poznání.¹⁰ Tato diplomová práce je případovou studií jedinečnou, neboť nevytváří nové teorie ani neověřuje platnost stávajících teorií, ale zpracovává jedinečný případ řešení finanční krize v SRN a zasazuje tento případ do kontextu sociálně tržního hospodářství.

⁶ DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Portál, Praha 2008.

⁷ DRULÁK, Petr. *Epistemologie, ontologie a operacionalizace*. In: DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku...* S. 14

⁸ Tamtéž. S. 15.

⁹ KOŘAN, Michal. *Jednopřípadová studie*. In: DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku...* S. 34.

¹⁰ Tamtéž. S. 35.

Výzkumný rámec pro vytvoření případové studie obsahuje několik důležitých kroků. Prvním z nich je vymezení výzkumného cíle, následuje výběr předmětu výzkumu, specifikace proměnných, jejich operacionalizace a pátý a poslední krok představuje výběr případu.¹¹ Tyto kroky jsou na následujících řádcích blíže specifikovány.

Cílem této diplomové práce je potvrdit nebo vyvrátit platnost základní teze, že státní zásah při řešení finanční krize v SRN byl v souladu s modelem sociálně tržního hospodářství.

Předmět výzkumu je u jedinečné případové studie totožný s případem, zatímco u instrumentální případové studie je třeba tyto dva kroky odlišit, neboť předmět výzkumu tvoří obecný jev, k jehož prozkoumání je teprve volen konkrétní případ. V předkládané jedinečné případové studii je ovšem předmětem a případem výzkumu řešení finanční krize v SRN.

Co se týče proměnných, je třeba specifikovat proměnné dvě: nezávislou a závislou. Vzhledem k faktu, že diplomová práce se snaží o potvrzení nebo vyvrácení výše uvedené teze, tvoří nezávislou proměnnou státní zásah při řešení finanční krize v SRN a závislou proměnnou je potom soulad přijatých opatření s modelem sociálně tržního hospodářství.

Další krok ve specifikaci výzkumného rámce je operacionalizace. Ta stanovuje, jaké informace je třeba zjistit, aby bylo možné konstatovat určitý závěr (v případě této diplomové práce je závěrem myšleno potvrzení či vyvrácení klíčové teze), a jakých hodnot nabývají proměnné. Objem informací ke stanovení závěru koresponduje s informacemi potřebnými k nalezení odpovědi na dílčí otázky stanovené v kapitole *1.1 Úvod do tématu a hlavní teze*. Nabývání hodnot proměnných je určeno následovně: nezávislá proměnná v podobě státního zásahu při řešení finanční krize v SRN je hodnotou konstantní. Závislá proměnná neboli soulad přijatých opatření s modelem sociálně tržního hospodářství nabývá dichotomických hodnot pravdivý/nepřavdivý.

Poslední krok ve vymezení výzkumného rámce je stanovení případu studie. V jedinečné případové studii je, jak již bylo zmíněno, případ totožný s předmětem a tvoří ho řešení finanční krize s SRN.

Na problematiku řešení finanční krize v SRN je v diplomové práci nahlíženo metodou hospodářských dějin na základě knih Wenera Abelshausera *Deutsche*

¹¹ KOŘAN, Michal. *Jednopřípadová studie...* S. 39-52.

*Wirtschaftsgeschichte seit 1945*¹² a Christopa Buchheima *Einführung in die Wirtschaftsgeschichte*.¹³ Význam hospodářských dějin pro německý vývoj je nepochybný především v období po roce 1945, kdy hospodářská síla SRN představovala materiální zabezpečení pro rozvoj stabilních forem demokracie. Kvůli tomu chápe SRN svou současnou roli v Evropě do jisté míry jako roli hospodářskou.¹⁴

Hospodářské dějiny se vyvinuly z politických dějin, a jak již název napovídá, spojují vědy zabývající se historií a vědy zabývající se hospodářstvím. Zjednodušeně lze říci, že předmětem hospodářských dějin je hospodářský vývoj, na který je nahlíženo pohledem historickým.¹⁵ V hospodářských dějinách existují různá zaměření. Zabývají se například hospodářskými pořádky, vývojem trhů, hospodářskými výsledky apod. Pro potřeby této diplomové práce je ovšem nejzajímavější perspektiva vzájemného vztahu státu a hospodářství. Tento pohled se zajímá hlavně o hospodářsko-politická témata, ovšem bez teoretických ekonomických nároků. Důležité jsou zde dva pojmy: stát a hospodářství. Stát plní funkci institucionálního zajištění a zařízení funkčnosti hospodářství. Státní zásahy do hospodářství by měly být dlouhodobé a promyšlené a pokud možno co nejméně četné, jak přiblíží kapitola *2.1 Hospodářský systém SRN: model sociálně tržního hospodářství*. Právě problematika státních zásahů do hospodářství představuje nosnou myšlenkovou linii pro tuto diplomovou práci, ve které jde o státní zásah do hospodářství, resp. do finančního sektoru během krizového období.

Co se týče formy, má tedy předkládaná diplomová práce podobu jedinečné případové studie. Použitými metodami v diplomové práci jsou hospodářské dějiny jako hlavní myšlenkový rámec a interpretativní analýza jako metoda pracovního postupu. Na základě těchto metod je na finanční krizi v SRN v diplomové práci nahlíženo především z hospodářsko-politického hlediska, cílem práce tedy není ekonomický rozbor finanční krize.

1.4 Zhodnocení pramenů a literatury

Finanční krize a její řešení v SRN je téma poměrně aktuální. Vzhledem k tomuto faktu je zřejmé, že finanční krize v SRN z let 2008-2009 a její reflexe v německy psané

¹² ABELSHAUSER, Werner. *Deutsche Wirtschaftsgeschichte seit 1945*. Beck, München 2004.

¹³ BUCHHEIM, Christoph. *Einführung in die Wirtschaftsgeschichte*. Beck, München 1997.

¹⁴ ABELSHAUSER, Werner. *Deutsche Wirtschaftsgeschichte seit 1945...* S. 10.

¹⁵ BUCHHEIM, Christoph. *Einführung in die Wirtschaftsgeschichte...* S. 8.

odborné literatuře není zatím nijak obsáhle zmapována. Díla zabývající se tímto tématem samozřejmě existují a s rostoucím časovým odstupem jich přibývá, ovšem akcent je zde velmi často kladen na ekonomický rozměr finanční krize, politicko-hospodářských titulů zatím mnoho nevyšlo. I v německy psané literatuře je obvykle zdůrazněna finanční krize v USA a průběhu krize v SRN je věnován pouze malý prostor. Aktuálnost tématu s sebou ovšem nese i jistou výhodu, kterou je snadná dostupnost materiálů o finanční krizi v elektronické podobě. Tato skutečnost do jisté míry kompenzuje zatím ještě nepříliš široký výběr politicko-hospodářských pohledů na finanční krizi v SRN v tištěné formě.

Většina pramenů a literatury pro potřeby této diplomové práce byla shromážděna a zpracována během studijního pobytu na Heinrich-Heine-Universität v Düsseldorfu v letním semestru akademického roku 2009/2010, neboť titulů zaměřujících se na finanční krizi v SRN je v knihovnách v České republice k dispozici pramálo.

Co se týče terminologického ukotvení některých pojmů, jsou v diplomové práci využity především publikace Achima Pollerta, Bernda Kirchnera a Javiera Morata Polzina *Duden Wirtschaft von A bis Z: Grundlagenwissen für Schule und Studium, Beruf und Alltag*¹⁶ a Klause Schuberta a Martiny Klein *Das Politiklexikon*,¹⁷ přičemž obě tato díla jsou dostupná online. Pro tematický celek druhé kapitoly zabývající se hospodářským systémem, resp. sociálně tržním hospodářstvím z obecného hlediska se nejvíce osvědčily tituly profesora hospodářských věd Rainera Klumpa *Wirtschaftspolitik. Instrumente, Ziele und Institutionen*¹⁸ a profesora hospodářských věd a finančnictví Jörna Altmanna *Wirtschaftspolitik. Eine praxisorientierte Einführung*,¹⁹ protože poskytují nejsrozumitelnější popis hospodářského systému konkrétně ve formě sociálně tržního hospodářství, který je velmi zřetelný i pro čtenáře politicko-hospodářského zaměření. Základní principy sociálně tržního hospodářství jsou převzaty z díla původce tohoto konceptu Alfreda Müllera-Armacka z knihy *Wirtschaftsordnung*

¹⁶ POLLERT, Achim; KIRCHNER, Bernd; POLZIN, Javier Morat. *Duden Wirtschaft von A bis Z: Grundlagenwissen für Schule und Studium, Beruf und Alltag*. Bibliographisches Institut, Mannheim 2009. Lizenzausgabe Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung 2009. Online dostupné na: http://www.bpb.de/popup/popup_lemmata.html?guid=JYVIWI, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁷ SCHUBERT, Klaus, KLEIN, Martina. *Das Politiklexikon*. Dietz, Bonn 2006. Online dostupné na http://www.bpb.de/popup/popup_lemmata.html?guid=ZTSPR2, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁸ KLUMP, Rainer. *Wirtschaftspolitik. Instrumente, Ziele und Institutionen*. Pearson Studium, München 2006.

¹⁹ ALTMANN, Jörn. *Wirtschaftspolitik. Eine praxisorientierte Einführung*. Lucius & Lucius, Stuttgart 2007.

*und Wirtschaftspolitik. Studien und Konzepte zur sozialen Marktwirtschaft und zur europäischen Integration.*²⁰ Velmi detailní znázornění vývoje sociálně tržního hospodářství od vzniku SRN až do období po sjednocení Německa, které obsahuje příklady právních aktů, jež principy sociálně tržního hospodářství regulují, poskytuje profesor ekonomie Jürgen Pätzold ve svém online dostupném přednáškovém textu *Soziale Marktwirtschaft. Konzeption – Entwicklung – Zukunftsaufgaben* v kapitole VI. *Entwicklungsphasen der sozialen Marktwirtschaft.*²¹

Obsáhlou informační bází pro oblast hospodářské politiky a jejích aktérů jsou kromě výše uvedených titulů také monografie odborníků na hospodářskou politiku Jürgena Bernharda Dongese a Andrease Freytaga *Allgemeine Wirtschaftspolitik*²² nebo teoretika hospodářských věd Paula Welfense *Grundlagen der Wirtschaftspolitik. Institutionen, Makroökonomik, Politikkonzepte.*²³ Je nutné poznamenat, že na rozdíl od tématu finanční krize v SRN je téma hospodářského pořádku a hospodářské politiky SRN zpracováno v nepřeberném množství odborných titulů, takže je pouze na čtenáři, aby si mezi těmito tituly vybral dle svého zaměření.

Tato charakteristika se ovšem nedá aplikovat na oblast německého bankovníctví. V kapitolách o bankovní regulaci a bankovním dohledu poskytují hlavní zdroj informací zákon o úvěrnictví (Gesetz über das Kreditwesen, zkráceně Kreditwesengesetz)²⁴ a webové stránky Spolkového úřadu pro dohled nad poskytováním finančních služeb (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht).²⁵ Bližší náhled do fungování finančního systému v SRN a elementů, které tento systém tvoří (mimo jiné právě banky) poskytují autoři Horst Gischer, Bernhard Herz a Lukas Menkhoff v knize *Geld, Kredit und Banken. Eine Einführung.*²⁶ Po názorné strukturalizaci německého bankovního systému je ovšem třeba zapátrat u Georga Obsta a Jürgena von Hagena v titulu *Geld-*,

²⁰ MÜLLER-ARMACK, Alfred. *Wirtschaftsordnung und Wirtschaftspolitik. Studien und Konzepte zur sozialen Marktwirtschaft und zur europäischen Integration.* Haupt, Bern 1976

²¹ PÄTZOLD, Jürgen. *Soziale Marktwirtschaft. Konzeption – Entwicklung – Zukunftsaufgaben. Kapitola VI. Entwicklungsphasen der sozialen Marktwirtschaft.* Online dostupné na http://www.juergen-paetzold.de/einfuehrung_mawi/2_MAWI.html#Entwicklungsphasen, datum přístupu 10.4.2010.

²² DONGES, Juergen Bernhard; FREYTAG, Andreas. *Allgemeine Wirtschaftspolitik.* Lucius & Lucius, Stuttgart 2009.

²³ WELFENS, Paul J. J. *Grundlagen der Wirtschaftspolitik. Institutionen, Makroökonomik, Politikkonzepte.* Springer, Berlin 2008.

²⁴ Gesetz über das Kreditwesen (KWG). V platném znění z 9.9.2008. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/kredwg/BJNR008810961.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁵ Die BaFin. Webové stránky Spolkového úřadu pro dohled nad poskytováním finančních služeb. Online dostupné na http://www.bafin.de/cln_161/nn_722564/DE/BaFin/bafin_node.html?nnn=true, datum přístupu 10.4.2011.

²⁶ GISCHER, Horst; HERZ, Bernhard; MENKHOFF, Lukas. *Geld, Kredit und Banken. Eine Einführung.* Springer, Berlin 2005.

*Bank- und Börsenwesen. Handbuch des Finanzsystems.*²⁷ Tato kniha se v rámci popisu třípilířového německého bankovního systému věnuje i hlavním reprezentantům jednotlivých pilířů a téma tím velmi dobře ilustruje. V rámci získání aktuálních informací o konkrétních bankovních ústavech v SRN jsou v diplomové práci velmi hojně využívány webové stránky a výroční zprávy daných bank.²⁸

Velmi podstatnými pracemi pro sepsání čtvrté kapitoly diplomové práce věnující se finanční krizi bankovního experta Michaela Blossa a kolektivu jeho kolegů z Německého institutu pro corporate finance (Deutsches Institut für Corporate Finance) *Von der Subprime-Krise zur Finanzkrise. Immobilienblase: Ursachen, Auswirkungen, Handlungsempfehlungen*,²⁹ prezidenta ifo Institutu pro hospodářský výzkum (ifo Institut für Wirtschaftsforschung) Hanse-Wernera Sinna *Kasino-Kapitalismus. Wie es zur Finanzkrise kam, und was jetzt zu tun ist*³⁰ a bývalého spolkového ministra financí Peera Steinbrücka *Unterm Strich*.³¹ Dva první jmenovaní autoři velmi přehledně popisují příčiny finanční krize a její počáteční vývoj z perspektivy událostí v USA, Hans-Werner Sinn ve své knize navíc poskytuje podrobnou a rozsáhlou chronologii událostí počínaje únorem 2007 a březnem 2009 konče. Pohled Peera Steinbrücka na finanční krizi je potřebný především z toho důvodu, že Steinbrück byl přímým účastníkem vyjednávání o řešení finanční krize v SRN a jednou z jeho hlavních postav a ve své knize poskytuje mnoho zákulisních informací a zajímavých postřehů.

Průběh finanční krize v SRN je z velké části převzat z dobového zpravodajství dostupného v elektronické podobě. Po rozsáhlé rešerši webových stránek osvědčených periodik Frankfurter Allgemeine Zeitung, Die Zeit, Handelsblatt a Der Spiegel a jejich speciálů věnujících se finanční krizi byl pro potřeby diplomové práce nejvhodnějším ze zpravodajských kanálů shledán portál zpravodajství ARD, tedy programu Tagesschau a

²⁷ OBST, Georg; HAGEN, Jürgen von. *Geld-, Bank- und Börsenwesen. Handbuch des Finanzsystems*. Schäffer-Poeschel, Stuttgart 2000.

²⁸ Například: Zahlen und Fakten. Webové stránky Deutsche Bank. Online dostupné na http://www.deutsche-bank.de/de/content/company/zahlen_und_fakten.htm, datum přístupu 8.4.2011 nebo Geschichte. Webové stránky Commerzbank. Online dostupné na <https://www.commerzbank.com/de/hauptnavigation/konzern/geschichte/geschichte.html>, datum přístupu 23.1.2011 nebo WestLB AG Geschäftsbericht 2010. Online dostupné na http://www.westlb.de/cms/sitecontent/westlb/westlb_de/de/wlb/ir/finanzinformationen/geschaeftsberichte/archiv/gb10.-bin.acq/qual-SingleAttachment.Single.AttachmentAttachmentFile/Konzernabschluss2010WestLBd.pdf, datum přístupu 8.4.2011.

²⁹ BLOSS, Michael u.a. *Von der Subprime-Krise zur Finanzkrise. Immobilienblase: Ursachen, Auswirkungen, Handlungsempfehlungen*. Oldenbourg, München 2009.

³⁰ SINN, Hans-Werner. *Kasino-Kapitalismus. Wie es zur Finanzkrise kam, und was jetzt zu tun ist*. Econ-Verl., Berlin 2009.

³¹ STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich*. Hoffmann und Campe, Hamburg 2010.

rubriky Die Chronologie der Krise.³² Právě tento portál obsahuje v porovnání s dalšími zpravodajskými zdroji nejlepší soubor článků o finanční krizi v SRN, které obsahují širokou škálu informací, a přitom jsou věcné a navíc přehledně strukturované do menších chronologických celků mapujících období každého měsíce od června roku 2007 až do současnosti.

Informačního zdroje Tagesschau.de je hojně využito i v tematickém oddílu o konkrétních stabilizačních opatřeních pro překonání finanční krize v SRN. Tato pátá kapitola intenzivně pracuje s prameny ve formě tří konkrétních zákonů na stabilizaci finančního trhu v SRN³³ a s právnickým komentářem prvního stabilizačního zákona z pera autorů Floriana Beckera a Sebastiana Mocka *Finanzmarktstabilisierungsgesetz. FMStG Kommentar*,³⁴ který slouží jako pomůcka pro lepší porozumění zákonu. K nastínění procesu schvalování daných zákonů a k přiblížení politických diskuzí o zákonech slouží oficiální dokumenty v podobě návrhů zákonů nebo doporučujících usnesení a zpráv stejně jako stenografické protokoly z jednání ve Spolkovém sněmu a Spolkové radě.³⁵ Ostatní prameny a literatura byly využity spíše okrajově, těžiště diplomové práce tvoří informace získané z titulů uvedených výše v této kapitole.

³² Die Chronologie der Krise. In: Tagesschau.de. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/chronologiefinanzmarktkrise100.html>, datum přístupu 12.4.2011.

³³ Gesetz zur Umsetzung eines Maßnahmenpakets zur Stabilisierung des Finanzmarktes, Finanzmarktstabilisierungsgesetz, FMStG. V platném znění ze 17.10.2008. Online dostupný na http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//%5B@attr_id=%27bgbl109s0725.pdf%27%5D, datum přístupu 10.4.2011,

Gesetz zur weiteren Stabilisierung des Finanzmarktes, zkráceně Finanzmarktstabilisierungsergänzungsgesetz, FMStErgG. V platném znění ze 7.4.2009. Online dostupné na

http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//%5B@attr_id=%27bgbl109s0725.pdf%27%5D, datum přístupu 10.4.2011,

Gesetz zur Fortentwicklung der Finanzmarktstabilisierung, zkráceně Finanzmarktstabilisierungfortentwicklungsgesetz, FMStFortG. V platném znění ze 17.7.2009. Online dostupné na

http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//%5B@attr_id=%27bgbl109s1980.pdf%27], datum přístupu 10.4.2011.

³⁴ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz. FMStG Kommentar*. Heymann, Köln 2009.

³⁵ Například: Drucksache 16/10600, 14.10.2008. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/106/1610600.pdf>, datum přístupu 10.4.2011,

Drucksache 16/12316, 18.3.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/123/1612316.pdf>, datum přístupu 10.4.2011,

Plenarprotokoll 16/231, 3.7.2009. S. 26149. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/16/16231.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

2. Hospodářský systém a hospodářská politika SRN

2.1 Hospodářský systém SRN: model sociálně tržního hospodářství

Dříve než bude přistoupeno k tématu hospodářské politiky v SRN, je v této podkapitole věnován prostor popisu hospodářského systému, na základě něhož hospodářství v SRN funguje. Co vůbec pojem „hospodářský systém“ znamená? Definice Rainera Klumpa zní: „Hospodářský systém jedné země se sestává z institucionálních pravidel, v jejichž rámci jsou uskutečňovány ekonomické transakce.“³⁶ Zmíněná institucionální pravidla se dle Klumpa dají rozdělit do tří kategorií: neformální instituce obsahující zvyky, tradice a etická pravidla, formální instituce jako například ústavy a zákony a konečně formální kontrolní struktury, do kterých spadají vládní a soudní orgány a soukromé instituce.³⁷ Politický lexikon Klause Schuberta a Martiny Klein shrnuje pojem „hospodářský systém“ takto: „Hospodářský systém označuje základní právní a organizační formu, na základě které jsou hospodářské subjekty aktivní a na základě které probíhají hospodářské procesy.“³⁸ Je tedy patrné, že hospodářský systém je institucionální forma neboli rámec pro fungování hospodářských procesů. Hospodářský systém zajišťuje funkčnost hospodářství, koordinuje veškeré hospodářské aktivity a pomáhá při uskutečňování hospodářským cílů.³⁹

Podle typu řízení hospodářství daného státu jsou rozlišovány dva základní druhy hospodářského systému. Hospodářství, které je řízeno centrálně a je založeno na principu kolektivního vlastnictví výrobních prostředků, je označováno hospodářským systémem centrálně plánovaného hospodářství. Oproti tomuto modelu stojí tržní hospodářství, která předpokládá svobodnou organizaci hospodářství určenou nabídkou a poptávkou a soukromé vlastnictví výrobních prostředků. Tržní hospodářství se podle

³⁶ „Die Wirtschaftsordnung eines Landes besteht aus institutionellen Regeln, in deren Rahmen ökonomische Transaktionen stattfinden.“ In: KLUMP, Rainer. *Wirtschaftspolitik. Instrumente, Ziele und Institutionen*. Pearson Studium, München 2006. S. 176.

³⁷ KLUMP, Rainer. *Wirtschaftspolitik*....S. 177.

³⁸ „Wirtschaftsordnung (auch: Wirtschaftsverfassung) bezeichnet die grundlegende Rechts- und Organisationsform, innerhalb der Wirtschaftssubjekte tätig werden und Wirtschaftsprozesse ablaufen.“ In: Heslo „Wirtschaftsordnung.“ In: SCHUBERT, Klaus, KLEIN, Martina. *Das Politiklexikon*. Dietz, Bonn 2006. Online dostupné na http://www.bpb.de/popup/popup_lemmata.html?guid=ZTSPR2, datum přístupu 10.4.2011.

³⁹ LAMPERT, Heinz. *Die Wirtschafts- und Sozialordnung der Bundesrepublik Deutschland*. Olzog, 1997. S. 22.

míry role státu dále štěpí na koncept tržního hospodářství a koncept sociálně tržního hospodářství.⁴⁰

Hospodářský systém, na jehož pravidlech je založeno hospodářství SRN, je model sociálně tržního hospodářství. Tento model byl v SRN zaveden po druhé světové válce, resp. po vzniku SRN v roce 1949. Na tomto místě je řeč skutečně pouze o Spolkové republice Německo, hospodářský systém Německé demokratické republiky (dále jen „NDR“) byl založen právě na zmíněném centrálně plánovaném hospodářství. Ačkoliv bývá model sociálně tržního hospodářství nejčastěji spojován se jménem Ludwiga Erharda, který z funkce spolkového ministra hospodářství v letech 1949-1963 tento koncept prosadil v praxi, je za myšlenkového otce sociálně tržního hospodářství považován německý ekonom a pozdější státní sekretář Alfred Müller-Armack. Müller-Armack pojem sociálně tržního hospodářství definoval roku 1946⁴¹ a jeho vlastními slovy je smyslem sociálně tržního hospodářství „spojit princip svobody na trzích s principem sociálního vyrovnání.“⁴²

Pro sociálně tržní hospodářství jsou klíčové dva principy: princip svobody vycházející z liberalismu, který je zajištěný normami právního státu, a princip sociální jistoty a rovnosti, který princip svobody omezuje. Princip svobody je zde chápán jako svoboda jednotlivce v jeho rozhodnutích a jednáních, přičemž tato svoboda končí tam, kde začínají obdobná práva dalšího jedince.⁴³ Sociální princip vychází z předpokladu, že jednání jednotlivců v tržním hospodářství mohou selhat. Právě v tomto momentě přichází ke slovu stát, jehož opatření proti selháním jednotlivců jsou nezbytná.⁴⁴ Stát hraje tedy v modelu sociálně tržního hospodářství důležitou roli. Nepřebírá sice úlohu centrální plánovací instituce, disponuje ale možností zásahu do tržních mechanismů, pokud by díky hospodářskému vývoji mělo dojít k sociálně nežádoucím jevům. Státní zásahy ovšem nepředstavují porušení základních myšlenek tržního hospodářství, jsou

⁴⁰ Heslo „Wirtschaftsordnung.“ In: SCHUBERT, Klaus; KLEIN, Martina. *Das Politiklexikon...*

⁴¹ KLUMP, Rainer. *Wirtschaftspolitik...* S. 192.

⁴² „Sinn der sozialen Marktwirtschaft ist es, das Prinzip der Freiheit auf dem Markt mit dem des sozialen Ausgleichs zu verbinden“ In: MÜLLER-ARMACK, Alfred. *Wirtschaftsordnung und Wirtschaftspolitik. Studien und Konzepte zur sozialen Marktwirtschaft und zur europäischen Integration.* Haupt, Bern 1976. Str. 243.

⁴³ ALTMANN, Jörn. *Wirtschaftspolitik. Eine praxisorientierte Einführung.* Lucius & Lucius, Stuttgart 2007. S. 263.

⁴⁴ Tamtéž. S. 263.

totiž ve jménu sociální politiky, která v Müller-Armackově konceptu tvoří nezbytné doplnění tržního hospodářství.⁴⁵

Významnou součástí hospodářství, která na sebe bere roli poskytovatele kapitálu a je pro správnou funkci reálného hospodářství nepostradatelná, je finanční sektor. Aby finanční sektor svou roli plnil důsledně a nevyvolával negativní dopady na reálné hospodářství, z nichž by mohly potenciálně vzejít i negativní sociální důsledky, je v hospodářském systému sociálně tržního hospodářství nutné regulovat finančnictví. Finanční sektor je tedy regulován předem stanovenými pravidly, v rámci nichž již dále funguje svobodně.⁴⁶ Regulace a dohled nad finančnictvím, resp. bankovníctvím v SRN je tématem kapitoly 3. *Bankovní systém SRN*.

Zajímavým paradoxem je, že ačkoliv je model sociálně tržního hospodářství nepopíratelně velmi úzce spjat s prosperujícím hospodářstvím SRN, není zastávání tohoto hospodářského systému explicitně stanoveno v německé ústavě, tedy v Základním zákoně.⁴⁷ Zmínky o sociálně tržním hospodářství se ovšem dají vysledovat například v článku 14 odst. 1 a 2 Základního zákona, který garantuje soukromé vlastnictví a stanovuje povinnosti z něj plynoucí.⁴⁸ Článek 20 odst. 1 Základního zákona dále deklaruje SRN jako demokratický, sociální a spolkový stát.⁴⁹ Další principy sociálně tržního hospodářství jsou upraveny v řadě zákonů uvedených v následující kapitole.

Koncept sociálně tržního hospodářství byl z počátku přijímán s rezervou, neboť byly jeho dva základní principy – princip svobody a princip sociální – považovány za protichůdné.⁵⁰ Vzhledem k rychlé poválečné hospodářské obnově SRN, na níž se velkou měrou podílel právě nově zavedený hospodářský systém, a dalšímu hospodářskému vývoji SRN, který vyústil ve vedoucí hospodářskou pozici v Evropě, se sociálně tržní hospodářství stalo synonymem pro úspěšný model hospodářského systému.⁵¹

⁴⁵ CLAPHAM, Ronald. *Entstehung und Entwicklung des Konzepts der Sozialen Marktwirtschaft*. In: ANDERSEN, Uwe; BESAND, Anja (Hrsg.). *Soziale Marktwirtschaft. Stagnation, Umbau oder Neubeginn?* Wochenschau-Verlag, Schwalbach/Ts. 2004. S. 11.

⁴⁶ MÜLLER-ARMACK, Alfred. *Wirtschaftsordnung und Wirtschaftspolitik...* S. 159.

⁴⁷ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (GG). V platném znění z 21.7.2010. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

⁴⁸ Čl. 14 GG.

⁴⁹ Čl. 20 GG.

⁵⁰ MÜLLER-ARMACK, Alfred. *Wirtschaftsordnung und Wirtschaftspolitik...* S. 244.

⁵¹ CLAPHAM, Ronald. *Entstehung und Entwicklung des Konzepts der Sozialen Marktwirtschaft...* S. 11.

2.2 Vývoj modelu sociálně tržního hospodářství

Model sociálně tržního hospodářství, jak je v německém prostředí znám v dnešní době, prošel dlouholetým vývojem. Proces utváření hlavních pilířů tohoto hospodářského systému lze rozdělit do čtyř fází, jejichž základní charakteristika je předmětem této kapitoly.⁵²

První fází byla fáze ordoliberalismu, která trvala od roku 1948 do let 1966 až 1967. Spodní hranici daného období vymezují zárodky a prvotní myšlenky sociálně tržního hospodářství, horní hranici tvoří hospodářská recese z druhé poloviny šedesátých let dvacátého století. Úkolem hospodářské a sociální politiky v tomto období bylo zavedení pořádku neboli stanovení rámce, v němž se tržní ekonomika nově vzniklé SRN bude pohybovat (odtud pojem „ordoliberalismus“). V tomto období byly navrženy a schváleny zásadní zákony tvořící bázi pro fungování sociálně tržního hospodářství v SRN.

Významným zákonem je zákon o Německé spolkové bance, který vstoupil v platnost 26. července 1957.⁵³ Tento zákon stanovuje základní povinnost Spolkové banky, kterou je v první řadě péče o cenovou stabilitu. Důvod pro zdůraznění této úlohy a její předřazení úlohám ostatním je třeba hledat v první polovině dvacátých let dvacátého století, kdy došlo ve Výmarské republice k hyperinflaci.

Během první světové války bylo v Německém císařství vydáváno velké množství bankovek, které díky zrušenému zlatému standardu již nebyly kryté. Objem peněz v oběhu tedy během války neustále narůstal, ovšem díky pevně stanoveným cenám základních surovin se inflace příliš neprojevovala. Po konci první světové války čelila Výmarská republika obrovskému finančnímu problému: v rámci splácení válečných dluhů a později i reparací žádala vláda o stále další finanční půjčky, které byly zajištěny vydáváním dalších bankovek, což ve výsledku vedlo ke znehodnocování měny. Neschopnost splácet své závazky způsobovala ve Výmarské republice velké politické i společenské napětí, základní suroviny byly předražené a díky neustálému klesání hodnoty marky hrozil Výmarské republice hospodářský kolaps. Řešení přineslo

⁵² Text vychází z rozdělení vývojových fází sociálně tržního hospodářství v SRN v přednáškovém textu profesora ekonomie Jürgena Pätzolda. PÄTZOLD, Jürgen. *Soziale Marktwirtschaft. Konzeption – Entwicklung – Zukunftsaufgaben. Kapitola VI. Entwicklungsphasen der sozialen Marktwirtschaft*. Online dostupné na http://www.juergen-paetzold.de/einfuehrung_mawi/2_MAWI.html#Entwicklungsphasen, datum přístupu 10.4.2010.

⁵³ Gesetz über die Deutsche Bundesbank. V platném znění z 22.10.1992. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bbankg/BJNR007450957.html>, datum přístupu 8.4.2011.

opatření tehdejšího kancléře Gustava Stresemanna, který v listopadu 1923 nařídil vydávání nového platebního prostředku, tzv. „rentové marky“, která byla kvůli nedostatku zlatých rezerv kryta průmyslovým a pozemkovým vlastnictvím. Díky vydání rentové marky a dalším úsporným opatřením (omezení mezd, snížení státních výdajů apod.) došlo k zotavení hospodářství a později i k zavedení definitivní měny: říšské marky.⁵⁴

Z této historické zkušenosti byl po konci druhé světové války kladen obrovský důraz na udržitelnou míru inflace, o kterou se měla starat právě Spolková banka. Spolkové bance je dále zákonem přiznána politická nezávislost, zároveň může ovšem Spolková banka podporovat spolkovou vládu v provádění hospodářské politiky.⁵⁵ Spolková banka tvoří také jednu ze dvou institucí bankovního dohledu a stará se o zajištění stability finančního systému. Problematika bankovního dohledu je blíže specifikována v kapitole 3.2 *Bankovní dohled*.

Druhým zákonem, který byl pro ordoliberalní fázi vývoje sociálně tržního hospodářství klíčový, je zákon proti omezování hospodářské soutěže z roku 1958.⁵⁶ Tento zákon zakazuje vytváření kartelů, zakládá instituci Spolkového kartelového úřadu a zajišťuje rovné a svobodné podmínky hospodářské soutěže.⁵⁷ V oblasti vytváření kartelů ovšem zákon povoloval řadu výjimek, díky kterým byl zákaz vytváření kartelů značně oslaben. Zmíněné výjimky byly v následujících letech předmětem mnoha úprav.

Ani sociální rozměr hospodářského systému v SRN nebyl v první fázi vývoje opomenut. V této souvislosti je třeba zmínit zákon o tarifní smlouvě z roku 1949,⁵⁸ který zajišťuje tarifní autonomii sociálních partnerů, dále pak zavedení dynamického důchodového systému v roce 1957, jenž stojí na principu tzv. „generační smlouvy“, na základě které pracující generace přispívá na zabezpečení osob v důchodu.⁵⁹ V roce 1961 vešel v platnost zákon o sociální pomoci, která je poskytnuta jako poslední možnost poté, co byly všechny jiné možnosti vyčerpány.⁶⁰

⁵⁴ MÜLLER, Helmut; KRIEGER, Karl Friedrich; VOLLRATH, Hanna, a kol. *Dějiny Německa*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004. S. 245-246.

⁵⁵ Die Phase des Ordoliberalismus (1948 bis 1966/67). In: PÄTZOLD, Jürgen. *Soziale Marktwirtschaft...*

⁵⁶ Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen. V platném znění z 15.7.2005. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gwb/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

⁵⁷ Die Phase des Ordoliberalismus (1948 bis 1966/67). In: PÄTZOLD, Jürgen. *Soziale Marktwirtschaft...*

⁵⁸ Tarifvertragsgesetz. V platném znění z 25.8.1969. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/tvg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

⁵⁹ Die Phase des Ordoliberalismus (1948 bis 1966/67). In: PÄTZOLD, Jürgen. *Soziale Marktwirtschaft...*

⁶⁰ Bundessozialhilfegesetz. Platný od 1.6.1962. Tento zákon byl zrušen vstoupením v platnost Zwölftes Buch Sozialgesetzbuch 1.1.2005. Online dostupné na http://bundesrecht.juris.de/sgb_12/index.html, datum přístupu 10.4.2011.

V mnoha ohledech přelomovým rokem byl pro SRN rok 1966. Došlo k první hospodářské recesi od konce druhé světové války, nezaměstnanost vystoupala na do té doby zcela nepředstavitelné číslo 2,1 %, ⁶¹ což bylo jednou z příčin výměny vlády a spolu s tím i změny hospodářské politiky. Touto změnou se sociálně tržní hospodářství v SRN dostalo do své druhé vývojové fáze, která trvala až do konce sedmdesátých let dvacátého století. Reakcí na předcházející nepříznivý hospodářský vývoj bylo vydání zákona o podpoře stability a růstu hospodářství v roce 1967, ⁶² který obsahuje tzv. „magický čtyřúhelník“ aneb čtyři základní stabilizační zásady hospodářské politiky v SRN. Čtyři strany tohoto čtyřúhelníku tvoří cenová stabilita, vysoký stupeň zaměstnanosti, vyrovnaná bilance zahraničního obchodu a trvalý hospodářský růst. ⁶³ Čtyřúhelník je magický proto, že v hospodářství není reálně možné všech čtyř cílů dosáhnout současně a minimálně jeden cíl bývá obvykle upozaděn.

V druhém vývojovém období sociálně tržního hospodářství byla také zformována hlavní pravidla sociálního zabezpečení SRN, např. zákon o podpoře zaměstnanosti z roku 1967. ⁶⁴ Tento zákon cílí na dosažení a udržení vysokého stupně zaměstnanosti, který následně zaručuje hospodářský růst. Dosažení tohoto cíle je úkolem Spolkového úřadu pro práci. ⁶⁵ Do oblasti sociálního zabezpečení spadá také zákon o náhradě mzdy ⁶⁶ a zákon o ochraně proti výpovědi ⁶⁷ z roku 1969, kde je stanovena poměrně vysoká ochrana zaměstnance vůči zaměstnavateli, dále pak zákon o organizaci pracovních vztahů v podniku z roku 1972, ⁶⁸ který upravuje volbu a fungování podnikových rad a jejich spolurozhodující pravomoci v oblastech pracovní

⁶¹ Die Phase des konjunkturpolitischen Interventionismus und des Ausbaus der Sozialen Marktwirtschaft zu einem "Wohlfahrtsstaat" (1966/67 bis Ende der 70er Jahre). In: PÄTZOLD, Jürgen. *Soziale Marktwirtschaft...*

⁶² Gesetz zur Förderung der Stabilität und des Wachstums der Wirtschaft (StabG). V platném znění z 8.6.1967. Online dostupný na <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/stabg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

⁶³ § 1 StabG.

⁶⁴ Gesetz über die Leistungen und Aufgaben zur Beschäftigungssicherung und zur Förderung des Wirtschaftswachstums. V platném znění z 1.7.1969. Zákon byl zrušen vstupem v platnost Drittes Buch Sozialgesetzbuch 1.1.1998. Online dostupné http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/sgb_3/gesamt.pdf, datum přístupu 8.4.2011.

⁶⁵ Die Phase des konjunkturpolitischen Interventionismus und des Ausbaus der Sozialen Marktwirtschaft zu einem "Wohlfahrtsstaat" (1966/67 bis Ende der 70er Jahre). In: PÄTZOLD, Jürgen. *Soziale Marktwirtschaft...*

⁶⁶ Gesetz über die Fortzahlung des Arbeitsentgelts im Krankheitsfälle. V platném znění z 27.7.1969. Online dostupný na http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/lfz_kvr_ndg/gesamt.pdf, datum přístupu 10.4.2011.

⁶⁷ Kündigungsschutzgesetz. V platném znění z 25.8.1969. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/kschg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

⁶⁸ Betriebsverfassungsgesetz. V platném znění z 25.9.2001. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/betrvg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

doby, pracovních přestávek, přesčasů apod.,⁶⁹ a také zákon o spolurozhodování z roku 1976,⁷⁰ který výrazně rozšiřuje možnosti spolurozhodování zástupců zaměstnanců o záležitostech podniku prostřednictvím dozorčích rad. Právě díky charakteristickému sociálnímu podtextu zmíněných zákonů je tato fáze vývoje sociálně tržního hospodářství označována za fázi svobodného socialismu.

Fázi svobodného socialismu vystřídal v osmdesátých letech další vývojové stadium. Na začátku osmdesátých let došlo v SRN ke stagnaci hospodářství a zároveň byla SRN konfrontována s vysokou mírou inflace. Tento jev označovaný jako „stagflace“ přiměl vládu SRN k opětovné změně hospodářské politiky, tentokrát ve smyslu návratu k neoliberálním principům hospodářského řízení. Postup spočíval ve zřeknutí se přímých státních zásahů do hospodářského procesu, zatímco byly zlepšovány rámcové podmínky pro fungování hospodářství. Mezi taková opatření je možno zařadit novou monetární politiku z roku 1974 s cílem snížení inflace a novou finanční politiku z roku 1982, která mimo jiné obsahovala reformu daňového systému. V tomto období také došlo k deregulaci a privatizaci dosavadních státních aktivit v oblastech energetiky nebo telekomunikací.⁷¹ Cílem hospodářské politiky v tomto období bylo oživení tržních sil s mottem: „Více trhu a méně státu.“⁷²

Čtvrtá a zatím poslední fáze sociálně tržního hospodářství přišla ruku v ruce se sjednocením SRN s NDR v roce 1990. Jakým hospodářsko-politickým směrem se bude sjednocené Německo dále ubírat, bylo stanoveno ve Státní smlouvě o hospodářské, měnové a sociální unii, kterou podepsal tehdejší kancléř SRN Helmut Kohl s prvním svobodně zvoleným ministerským předsedou NDR Lotharem de Mazièrem 18. května 1990.⁷³ V rámci přechodu NDR z centrálně plánovaného hospodářství na systém sociálně tržního hospodářství muselo být učiněno mnoho reforem, mimo jiné například zavedení jednotné měny, zavedení soukromého vlastnictví, reforma bankovního systému nebo reforma sociálního systému. Jak probíhalo německé sjednocení z pohledu hospodářsko-politického, již není tématem této diplomové práce, důležitý je ovšem fakt,

⁶⁹ Die Phase des konjunkturpolitischen Interventionismus und des Ausbaus der Sozialen Marktwirtschaft zu einem "Wohlfahrtsstaat" (1966/67 bis Ende der 70er Jahre). In: PÄTZOLD, Jürgen. *Soziale Marktwirtschaft...*

⁷⁰ Gesetz über die Mitbestimmung der Arbeitnehmer. V platném znění z 4.5.1976. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/mitbestg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

⁷¹ Die Phase der Wiederentdeckung der Ordnungspolitik und der Revitalisierung der Marktkräfte (Beginn der 80er Jahre bis 1990). In: PÄTZOLD, Jürgen. *Soziale Marktwirtschaft...*

⁷² „Mehr Markt und weniger Staat.“ In: Tamtáž.

⁷³ Vertrag über eine Währungs-, Wirtschafts- und Sozialunion. Online dostupné na http://www.hdg.de/lemo/html/dokumente/DieDeutscheEinheit_vertragWaehrungsWirtschaftsSozialunion/index.html, datum přístupu 10.4.2011.

že i přes tuto masivní politickou změnu, kterou německé sjednocení bezpochyby představovalo, byl v SRN model sociálně tržního hospodářství zachován a byla zvolena kontinuita hospodářského systému, který byl v SRN po více než 40 let budován.

2.3 Hospodářská politika

V předchozím textu bylo několikrát zmíněno slovní spojení „hospodářská politika“, které je nyní třeba terminologicky ukotvit. Hospodářství souvisí velmi úzce s politikou. V rámci hospodářského systému provádí stát hospodářskou politiku, která je definována jako „podoblast všeobecné politiky, která se vztahuje na ekonomické dění“⁷⁴ nebo také jako „provádění opatření, díky nimž mají být uskutečňovány určité ekonomické a sociální cíle.“⁷⁵ Nutnost provádění těchto opatření, tedy hospodářské politiky, vychází z předpokladu, že samostatné fungování soukromého hospodářství nepřináší požadované výsledky.

Hospodářská politika může být z obecného hlediska rozdělena na několik rovin. Za prvé jde o multilaterální rovinu, kde hospodářskou politiku tvoří mezinárodní instituce typu Mezinárodní měnový fond, Světová obchodní organizace apod. Za druhé je to nadnárodní úroveň například ve formě hospodářské politiky Evropské unie. Třetí rovinu představuje hospodářská politika národních vlád. Čtvrtou kategorií je regionální hospodářská politika v rámci jednoho státu a pátá úroveň je tvořena komunální hospodářskou politikou.⁷⁶ Pro tuto diplomovou práci je vybrána třetí zmíněná rovina, tedy rovina národní hospodářské politiky. Jednání o řešení finanční krize probíhala samozřejmě i na dvou vyšších úrovních – na úrovni světových hospodářských organizací i na úrovni Evropské unie, ovšem například v Evropě měl každý stát z důvodu odlišných dopadů finanční krize v přijímání národních opatření volnou ruku.

⁷⁴ „Wirtschaftspolitik ist ein Teilgebiet der allgemeinen Politik, welches sich auf das ökonomische Geschehen bezieht.“ In: DONGES, Juergen Bernhard; FREYTAG, Andreas. *Allgemeine Wirtschaftspolitik*. Lucius & Lucius, Stuttgart 2009. S. 1.

⁷⁵ „Wirtschaftspolitik ist Durchführung von Maßnahmen, mit denen bestimmte ökonomische und soziale Ziele verwirklicht werden sollen.“ In: ALTMANN, Jörn. *Wirtschaftspolitik...* S. 4.

⁷⁶ WELFENS, Paul J. J. *Grundlagen der Wirtschaftspolitik. Institutionen, Makroökonomik, Politikkonzepte*. Springer, Berlin 2008. S. 122.

Hospodářskou politikou plní stát tři základní úkoly:⁷⁷

1. Alokace – stát vytváří základní pravidla pro hospodářskou soutěž a zároveň působí sám jako producent (například v oblasti policie, justice, obrany, školního systému atd.).
2. Rozdělování – vzhledem k tomu, že primární rozdělení příjmů neodpovídá samo o sobě představám většiny občanů, jsou ze strany státu nezbytné určité převody prostřednictvím daňového systému.
3. Stabilizace – v případě hospodářské recese se stát uchyluje k použití prostředků hospodářské politiky (např. ve změně daňové politiky) k zmírnění projevů recese. Právě tento úkol je velmi důležitý v souvislosti s tématem této diplomové práce.

Hospodářská politika usiluje o dosažení pevně stanovených cílů. Tyto cíle jsou jako tzv. „magický čtyřúhelník“ uvedeny v zákoně o stabilitě a růstu z roku 1967, který byl předmětem předcházející kapitoly.

Nástroje, které jsou v hospodářské politice využívány, jsou jednak nástroje regulační neboli rámcové hospodářské politiky a také nástroje procesní hospodářské politiky.⁷⁸ Do regulační politiky spadají instituce, pravidla a vztahy mezi jednotlivými hospodářskými subjekty, do procesní politiky se řadí opatření uvnitř rámce regulační politiky, tedy konkrétní ekonomická rozhodnutí jako například daňové sazby, úrokové sazby apod. Svými opatřeními může hospodářská politika cílit buď na hospodářství jako celek nebo pouze na dílčí hospodářské oblasti.

V souvislosti s tématem této diplomové práce je možné si jako jednu z dílčích hospodářských oblastí odvodit finanční sektor. Důležitým úkolem hospodářské politiky je mimo jiné napravení chyb trhu prostřednictvím státního zásahu. Je samozřejmě vždy třeba vzít v potaz samořídící mechanismus volného trhu a nepodceňovat ho. Nicméně i volné finanční trhy, které by se v tržním hospodářství teoreticky měly řídit samy bez externích zásahů, mohou selhat a vyvolat tím negativní sociální efekty. Na tuto myšlenku volně navazuje teorie selhání trhu, která státní zásahy do ekonomiky vysvětluje. Tato teorie říká, že „stát zasahuje pouze tam, kde došlo k selhání trhu, a tam

⁷⁷ Dělení převzato z WELFENS, Paul J. J. *Grundlagen der Wirtschaftspolitik...* S. 117.

⁷⁸ Ordnungspolitik a Prozesspolitik. In: KLUMP, Rainer. *Wirtschaftspolitik...* S. 22.

kde stát zasahuje, pracuje lépe než trh.⁷⁹ Z hlediska regulační hospodářské politiky je ovšem smysluplné omezit státní zásahy na co nejmenší míru a zasahovat pouze ve výjimečných situacích.

2.4 Aktéři hospodářské politiky

Na tvorbě a provádění hospodářské politiky se podílí mnoho aktérů. Z hlediska přehlednosti je třeba tyto aktéry definovat a rozdělit do skupin. V odborné literatuře existuje několik způsobů klasifikace. Jürgen Donges a Andreas Freytag dělí hospodářsko-politické aktéry na dvě skupiny: politické instituce a soukromé instituce.⁸⁰ Do politických institucí spadá vláda a parlament, Evropská centrální banka, Rada Evropské unie, Evropská komise nebo také státy G7/G8. Soukromými institucemi se rozumí odbory, hospodářské spolky a podobně organizované skupiny, církve a nevládní organizace.

Tato diplomová práce se ovšem zabývá hospodářskou politikou pouze na národní úrovni, a proto je pro tyto účely vhodnější systematika aktérů hospodářské politiky podle Heinze Lamperta. Lampert rozlišuje osm základních kategorií činitelů hospodářské politiky:⁸¹

1. Spolkový sněm a Spolková rada jako nejvyšší politické instance.
2. Spolková vláda – v rámci spolkové vlády je určující osoba spolkového kancléře. Co se týče jednotlivých ministerstev, dalo by se téměř říci, že na tvorbu hospodářské politiky mohou mít vliv skoro všechna ministerstva. Důležitou roli mají Spolkové ministerstvo hospodářství a technologií, dále pak Spolkové ministerstvo financí a kvůli souvislosti hospodářské politiky s politikou sociální v rámci sociálně tržního hospodářství má svou úlohu také Spolkové ministerstvo práce a sociálních věcí atd.
3. Spolkové země a jednotlivé obce.
4. Spolková banka.

⁷⁹ „Der Staat greift immer dort ein, wo Marktversagen herrscht, und wo er eingreift, arbeitet er besser als der Markt.“ In: BLANKART, Charles B. *Öffentliche Finanzen in der Demokratie. Eine Einführung in die Finanzwissenschaft*. Vahlen, München 2008. S. 61.

⁸⁰ DONGES, Juergen Bernhard; FREYTAG, Andreas. *Allgemeine Wirtschaftspolitik...* S. 24.

⁸¹ LAMPERT, Heinz. *Die Wirtschafts- und Sozialordnung der Bundesrepublik Deutschland...* S. 302-311.

5. Hospodářské komory – Německá průmyslová a obchodní komora, Komora řemeslníků, zemědělské komory atd.
6. Hospodářské spolky – např. Spolkový svaz německého průmyslu.
7. Sociální partneři – například odborové svazy.
8. Neněmečtí aktéři hospodářské politiky – např. Evropská unie (dále jen „EU“).

Je patrné, že tvorba hospodářské politiky v SRN rozhodně není politickou oblastí, na kterou by měla některá instituce rozhodovací monopol, a že každý ze zmíněných aktérů přistupuje k tvorbě hospodářské politiky s odlišnou motivací. V této diplomové práci je na hospodářskou politiku nahlíženo z perspektivy prvního a druhého bodu, tedy z perspektivy Spolkového sněmu, Spolkové rady a spolkové vlády. Tato rovina je zvolena především proto, že tématem diplomové práce není hospodářská politika z obecného hlediska, ale pouze část hospodářské politiky ve formě opatření přijatých k překonání finanční krize. Hlavním motorem a původcem těchto opatření byla spolková vláda a schválení probíhalo za účasti Spolkového sněmu a Spolkové rady. Cílem této diplomové práce je potvrdit nebo vyvrátit tezi, že státní zásah (jinými slovy schválená opatření) při řešení finanční krize v SRN byl v souladu s modelem sociálně tržního hospodářství. Diplomová práce si tedy neklade za cíl zmapování vlivů hospodářských komor, odborů nebo veřejného mínění při formování opatření proti finanční krizi v SRN, ale soustředí se na daná opatření pouze jako na výsledek a daný fakt, který je zasazován do širšího kontextu principů sociálně tržního hospodářství.

3. Bankovní systém SRN

Finanční krize velmi významně narušila oblast bankovníctví v SRN. Ještě před konkrétními dopady finanční krize je tedy třeba se detailněji podívat na bankovní systém v SRN a vysvětlit, jak tento systém funguje a co ho tvoří. Načrtnutí bankovního systému je totiž nezbytné pro lepší orientaci v důsledcích finanční krize na konkrétní bankovní ústavy v SRN.

Bankovní systém je součástí finančního systému, který je tvořen čtyřmi základními komponenty: finančními prostředníky, finančními trhy, systémy zpracujícími platební styk a systémy zúčtujícími cenné papíry.⁸² Pokud je finanční systém nahlížen ze širší perspektivy, řadí se ke zmíněným komponentům ještě vytvoření dohledu nad finančními trhy a právního rámce včetně vedení účetnictví.⁸³ Je zřejmé, že finanční systém je velmi obsáhlý celek, ovšem vzhledem k zaměření této diplomové práce se následující text nezabývá již celým finančním systémem SRN, ale pouze prvním elementem finančního systému: finančními prostředníky, mezi něž se řadí bankovní instituce, pojišťovací společnosti, finanční makléři apod.,⁸⁴ co do objemu jsou ovšem největšími poskytovateli finančních služeb bezesporu banky, na které je v diplomové práci kladen největší důraz.

Svou činností umožňuje bankovní systém pohyb peněžních prostředků v ekonomice a díky tomu tvoří velmi důležitý segment hospodářského systému SRN. Bankovní systém v SRN je velmi vyspělý, patří k největším na světě a hned několik německých bank se může řadit k velkým bankovním koncernům s mezinárodním působením. Německý bankovní systém ovšem netvoří pouze banky, ale také orgány bankovního dohledu a právní rámec, na základě něhož bankovní systém v SRN funguje. Následující text nejprve zmiňuje systém bankovní regulace, tzn. pravidla, na základě kterých bankovníctví v SRN stojí, dále je nastíněn bankovní dohled a kompetence, funkce a význam příslušných institucí bankovního dohledu. Po těchto spíše teoretických tématech je v textu nastíněna struktura německého bankovníctví, tedy rysy, dle kterých se banky rozlišují a třídí do kategorií. V této části jsou také přiblíženy nejvýznamnější německé banky.

⁸² Finanzsystem und Finanzkrisen. Webové stránky Spolkové banky. Online dostupné na http://www.bundesbank.de/finanzsystemstabilitaet/fs_finanzsystem.php, datum přístupu 8.4.2011.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ GISCHER, Horst; HERZ, Bernhard; MENKHOFF, Lukas. *Geld, Kredit und Banken. Eine Einführung*. Springer, Berlin 2005. S. 36.

3.1 Bankovní regulace

Základním stavebním kamenem bankovní regulace v SRN je zákon o úvěrnictví z roku 1961 (Gesetz über das Kreditwesen, zkráceně Kreditwesengesetz, dále jen „KWG“).⁸⁵ KWG je rozdělený do sedmi oddílů. V prvním oddíle jsou detailně vymezeny finanční instituce a jejich právní forma, pozornost je také věnována orgánům bankovního dohledu. Druhý oddíl se zabývá předpisy pro finanční instituce, stanovuje jejich práva a povinnosti týkající se např. vlastního kapitálu a povinnosti vždy disponovat likviditou, tedy dostatečnými finančními prostředky. Dále jsou zde specifikována omezení týkající se poskytování úvěrů a jejich ručení. Ve druhém oddíle je také možné nalézt opatření proti praní špinavých peněz a proti financování terorismu. Třetí oddíl se věnuje terminologii a blíže definuje pojmy jako např. banka, bankéř, spořitelna apod., vedle toho také popisuje výjimečné situace a opatření prováděná například v případech insolvence. Pátý oddíl se týká finančních konglomerátů, je možno zde nalézt informace o zřizování poboček finančních institucí v zahraničí a je zde zohledněna spolupráce s Evropskou komisí. Šestý oddíl je věnován trestům a peněžitým pokutám, které hrozí např. za provádění zakázaných obchodů a dalších podvodů. Poslední sedmý oddíl KWG popisuje přechodná a závěrečná ustanovení. V KWG je také stanovena povinnost pro finanční instituce pravidelně a veřejně poskytovat údaje o vlastním kapitálu, rizicích apod.

Obecně vzato je cílem KWG zajistit funkčnost finančního hospodářství v SRN a zároveň ochránit věřitele před ztrátou jejich vkladů. KWG a další doplňková nařízení pokládají právní základy pro fungování německého bankovníctví, čímž tedy německé bankovníctví regulují.

3.2 Bankovní dohled

Bankovní dohled se soustředí na dodržování pravidel bankovní regulace. Podle KWG je v SRN orgánem bankovního dohledu Spolkový úřad pro dohled nad poskytováním finančních služeb (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, dále jen „BaFin“).⁸⁶

⁸⁵ Gesetz über das Kreditwesen (KWG). V platném znění z 9.9.2008. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/kredwg/BJNR008810961.html>, datum přístupu 10.4.2011.

⁸⁶ § 6 odst. 1 KWG.

BaFin vznikl roku 2002 a od tohoto roku soustřeďuje pod jednou střešou dohled nad finančními a pojišťovacími službami a obchodem s cennými papíry.⁸⁷ BaFin podléhá Spolkovému ministerstvu financí a na svých dvou působištích ve Frankfurtu nad Mohanem a v Bonnu zaměstnává téměř 1 900 pracovníků.⁸⁸ BaFin je financován z poplatků a dávek institucí, nad kterými vykonává dozor, a je tím pádem nezávislý na spolkovém rozpočtu.

Úkolem bankovního dohledu je udržet funkčnost, stabilitu a integritu německého finančního systému.⁸⁹ S tím souvisí podpora zdravého rozvoje, tržní disciplíny a konkurenceschopnosti bank. Vedle toho je také důležité předcházet systémovým krizím a posilovat důvěru veřejnosti v bankovní systém. Cílem činnosti BaFinu je zajistit, aby bankovní zákazníci, pojištěnci a investoři mohli německému finančnímu systému důvěřovat. Toho je dosaženo pomocí dozoru nad dodržováním pravidel bankovní regulace stanovených KWG.

BaFin ze své pravomoci kontroluje v SRN přibližně 2 000 bank, 710 dalších poskytovatelů finančních služeb, 620 pojišťovacích institucí, 28 penzijních fondů, 6 000 domácích fondů a 73 společností pro kapitálové investice.⁹⁰ V rámci dohledu nad zmíněnými institucemi se BaFin stará o to, aby dané instituce byly solventní, a zároveň dohlíží na dodržování rovných a transparentních tržních podmínek. Mimo tyto úkoly se BaFin zajímá také o ochranu spotřebitelů prostřednictvím telefonní linky pro stížnosti týkající se bank, pojišťoven a dalších poskytovatelů finančních služeb.

V oblasti bankovního dohledu se BaFin soustředí také na to, aby chránil majetek svěřený finančním institucím a aby zabránil provádění bankovních obchodů mimo stanovená pravidla.⁹¹ Míra dohledu nad každou finanční institucí závisí na formě a objemu prováděných obchodů. BaFin se stará o to, aby na finančním trhu mohly své služby nabízet pouze k tomu oprávněné subjekty, které jsou řízeny kompetentním personálem. U těchto subjektů následně BaFin kontroluje dodržování platných norem. Jednou z nejdůležitějších norem je povinnost finančních institucí mít k dispozici

⁸⁷ Die BaFin. Webové stránky Spolkového úřadu pro dohled nad poskytováním finančních služeb. Online dostupné na http://www.bafin.de/cln_161/nn_722564/DE/BaFin/bafin_node.html?_nnn=true, datum přístupu 10.4.2011

⁸⁸ Die BaFin stellt sich vor. Online dostupné na http://www.bafin.de/cln_179/SharedDocs/Downloads/DE/Service/Broschueren/flyer_bafin.templateId=raw.property=publicationFile.pdf/flyer_bafin.pdf, datum přístupu 10.4.2011.

⁸⁹ § 6 odst. 2 KWG.

⁹⁰ Die BaFin stellt sich vor. Webové stránky Spolkového úřadu pro dohled nad poskytováním finančních služeb...

⁹¹ § 6 odst. 2 KWG.

přiměřené kapitálové rezervy pro krytí možných rizik vyplývajících z bankovních obchodů. Bankovní dohled ovšem nelze brát jako instituci, jejímž cílem je zabránit kolapsu každé jednotlivé banky, protože za chod dané banky je zodpovědný její management. V případě insolvence finanční instituce ovšem BaFinu náleží povinnost zajistit odškodnění a dohlédnout nad jeho provedením.

Pole působnosti BaFinu se neomezuje pouze na území SRN, BaFin je zahrnut i do několika grémií na evropské úrovni. Díky tomu se BaFinu daří hrát významnou roli při zajišťování svobodného evropského finančního trhu a zastupování finančních zájmů SRN na mezinárodní úrovni.

BaFin není jedinou institucí v SRN, která vykonává bankovní dohled. O tuto oblast se dělí se Spolkovou bankou. Spolupráci obou institucí upravuje § 7 KWG. Spolková banka se například stará o hodnocení pravidelných zpráv a reportů, které jsou finanční instituce povinny poskytovat na základě KWG. Dále také Spolková banka v kooperaci s BaFinem kontroluje, zda jsou kapitálové rezervy bankovních institucí přiměřené případným rizikům.

Pro shrnutí lze říci, že německé bankovníctví reguluje KWG jako právní rámec a na dodržování bankovní regulace dohlíží BaFin společně se Spolkovou bankou.

3.3 Struktura německého bankovníctví

Termíny bankovní regulace a bankovní dohled již byly přiblíženy, předmětem následující kapitoly je poskytnout přehled o německém bankovním trhu, resp. jeho finančních prostřednících - bankách. Vzhledem k tomu, že německé instituty zabývající se bankovními službami jsou různých charakterů, je třeba tyto odlišnosti blíže specifikovat a německé bankovníctví strukturovat.

Úplně základní dělení německých bank znamená jejich na centrální a obchodní banky.⁹² Protože se ovšem do první kategorie centrálních bank řadí výhradně Spolková banka, zůstává druhá kategorie bank obchodních příliš široká. Německé obchodní bankovníctví lze dále strukturovat dle dvou kritérií: dle spektra služeb, které banky nabízejí, nebo dle vlastnické struktury bank. Dle spektra nabízených služeb se německé banky dělí na univerzální banky, které nabízejí všechny druhy bankovních produktů, a

⁹² OBST, Georg; HAGEN, Jürgen von. *Geld-, Bank- und Börsenwesen. Handbuch des Finanzsystems*. Schäffer-Poeschel, Stuttgart 2000. S. 460.

na speciální banky zabývající se pouze určitým segmentem bankovních obchodů (např. hypoteční banky, spořitelny apod.).⁹³ Vzhledem k faktu, že rozdíly mezi těmito dvěma skupinami se v průběhu posledních let stírají, protože mnoho univerzálních bank nabízí skrze své dceřiné společnosti pouze určité bankovní produkty, je mnohem zajímavější rozdělení německých bank dle jejich vlastnické struktury.

Německé bankovníctví stojí z tohoto hlediska na třech hlavních pilířích: soukromé banky, veřejnoprávní banky a družstevní banky.⁹⁴ V následující části jsou tyto kategorie blíže specifikovány včetně příkladů nejvýznamnějších bankovních ústavů spadajících do daných kategorií.

3.3.1 Soukromé banky

Do prvního pilíře německého bankovníctví se řadí soukromé banky. Soukromé banky nabízejí široké portfolio bankovních produktů a tvoří důležitý segment německého bankovního sektoru. Významnost a velikost každého pilíře německého bankovníctví není možné měřit na počet bankovních ústavů, mnohem větší vypovídací hodnotu o velikosti daných bank má ukazatel zvaný bilanční suma, tedy součet aktiv, resp. pasiv daného bankovního ústavu. V dalším textu jsou tedy za klíčové ukazatele pro lepší názornost o velikosti a významu daných bankovních institucí považována bilanční suma doplněná o počet zaměstnanců.

Za uvedení jistě stojí bližší informace o čtyřech soukromých německých velkobankách. Tyto instituce mají obvykle velmi dlouhou historii, disponují širokou sítí poboček v SRN, ale také pobočkami v zahraničí, a jejich právní forma je akciová společnost (Aktiengesellschaft, dále jen „AG“).⁹⁵

První a největší německou soukromou banku představuje Deutsche Bank AG. Deutsche Bank byla založena již roku 1870 v Berlíně.⁹⁶ V současné době sídlí ve Frankfurtu nad Mohanem a její významné zahraniční pobočky jsou například v Londýně, v New Yorku, v Singapuru a v Sydney. Deutsche Bank zaměstnává ve

⁹³ BUSCHER, Herbert S.; BAUER, Michael. *Duden - wie Wirtschaft funktioniert. Betriebs- und Volkswirtschaft, Wirtschaftspolitik, Finanz- und Weltwirtschaft, der anschauliche Navigator durch Theorie und Praxis*. Dudenverlag, Mannheim 2010. S. 308.

⁹⁴ ALTMANN, Jörn. *Wirtschaftspolitik...* S. 365

⁹⁵ OBST, Georg; HAGEN, Jürgen von. *Geld-, Bank- und Börsenwesen...* S. 460.

⁹⁶ Chronik – von 1870 bis heute. Deutsche Bank Geschichte. Online dostupné na http://www.deutsche-bank.de/de/media/DB_geschichte_meilensteine_120dpi_de.pdf, datum přístupu 10.4.2011.

svých 1 977 pobočkách v 73 zemích přes 100 000 zaměstnanců.⁹⁷ Svou bilanční sumou 1,9 bil. EUR k 31.12.2010⁹⁸ a počtem zaměstnanců představuje Deutsche Bank největší německou banku. Čistě pro srovnání lze zmínit, že stejné ukazatele u dvou největších bank působících na českém trhu za rok 2010 jsou 10 744 zaměstnanců v případě České spořitelny s bilanční sumou 881,6 mld. CZK⁹⁹ a 7 747 zaměstnanců v případě Komerční banky s bilanční sumou 698,0 mld. CZK.¹⁰⁰ Rozdíl ve velikosti je tedy značný.

Druhou největší německou soukromou bankou je Commerzbank AG. Commerzbank byla stejně jako Deutsche Bank založena roku 1870, ovšem ne v Berlíně, ale v Hamburku.¹⁰¹ Momentálně má Commerzbank své sídlo také ve Frankfurtu nad Mohanem a bilanční sumou 754,0 mld. EUR k 31.12.2010 a počtem zaměstnanců přes 59 000¹⁰² skutečně potvrzuje svou druhou pozici na žebříčku německých bank. Odstup od bilanční sumy a počtu zaměstnanců Deutsche Bank je zde ovšem patrný. Velmi významným mezníkem pro Commerzbank je převzetí další soukromé německé velkobanky Dresdner Bank AG. Tato akvizice byla dohodnuta v srpnu 2008 a od ledna 2009 je Commerzbank jediným vlastníkem Dresdner Bank.¹⁰³ Díky tomuto kroku výrazně stoupl počet poboček a klientů Commerzbank.

Třetí největší soukromou německou bankou je HypoVereinsbank AG. Tato banka je od roku 2006 členem italského koncernu UniCredit Group a sídlí v Mnichově.¹⁰⁴ Bilanční suma k 31.12.2009 činí 363,4 mld. EUR a banka má více než 20 000 zaměstnanců.¹⁰⁵

⁹⁷ Unternehmen. Webové stránky Deutsche Bank. Online dostupné na <http://www.deutsche-bank.de/de/content/company/unternehmen.htm>, datum přístupu 8.4.2011.

⁹⁸ Zahlen und Fakten. Webové stránky Deutsche Bank. Online dostupné na http://www.deutsche-bank.de/de/content/company/zahlen_und_fakten.htm, datum přístupu 8.4.2011.

⁹⁹ Profil České spořitelny. Webové stránky České spořitelny. Online dostupné na <http://www.csas.cz/banka/nav/o-nas/profil-ceske-sporitelny-d00014413>, datum přístupu 8.4.2011.

¹⁰⁰ Základní finanční údaje. Webové stránky Komerční banky. Online dostupné na <http://www.kb.cz/cs/o-bance/o-nas/zakladni-financi-udaje.shtml>, datum přístupu 8.4.2011.

¹⁰¹ Geschichte. Webové stránky Commerzbank. Online dostupné na <https://www.commerzbank.com/de/hauptnavigation/konzern/geschichte/geschichte.html>, datum přístupu 23.1.2011.

¹⁰² Zahlen und Fakten. Webové stránky Commerzbank. Online dostupné na https://www.commerzbank.com/de/hauptnavigation/konzern/konzerninfo/commerzbank_im_berblick/zahlen_fakten/fakten.html, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁰³ Das Wichtigste 2008. Webové stránky Commerzbank. Online dostupné na: http://reports2.equitystory.com/cgi-bin/show.ssp?companyName=commerzbank&language=German&report_id=gb-2008&id=2050, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁰⁴ Strategie. Webové stránky HypoVereinsbank. Online dostupné na <http://about.hypovereinsbank.de/de/ueberuns/strategie/unicredit/>, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁰⁵ Hypovereinsbank AG Geschäftsbericht 2009. Online dostupné na http://about.hypovereinsbank.de/assets/documents/2010-03-18_gb_2009_konzern.pdf, datum přístupu

Posledním členem velké německé bankovní čtyřky je Deutsche Postbank AG, která byla založena roku 1909¹⁰⁶ a svou centrálu má v Bonnu. Deutsche Postbank zaměstnává přes 20 000 zaměstnanců a její bilanční suma k 31.12.2010 je 214,7 mld. EUR.¹⁰⁷ Důležitým krokem pro Deutsche Postbank, která plnila mimo jiné funkci domácí banky Německé pošty (Deutsche Post AG),¹⁰⁸ byl postupný prodej většinového vlastnického podílu do rukou Deutsche Bank. Prodej probíhal od září 2009 do listopadu 2010, bývalá Postbank se tak stala dceřinou společností Deutsche Bank a obě banky úzce kooperují.¹⁰⁹

Vedle zmíněných velkých bank do prvního pilíře soukromého německého bankovníctví patří také malé soukromé banky, jež omezují svou působnost pouze na určitý region.¹¹⁰ Příkladem může být Südwestbank AG, která působí pouze ve spolkové zemi Bádensko-Württembersko.¹¹¹

Velmi zajímavým segmentem prvního pilíře německého bankovníctví jsou také soukromé rodinné bankovní ústavy. Jejich právní forma je většinou komanditní společnost (Kommanditengesellschaft, dále jen „KG“) nebo otevřená obchodní společnost (Offene Handelsgesellschaft, dále jen „OHG“) a tyto podniky jsou označovány za nejstarší německé banky vůbec, jejich počátky sahají až do středověku.¹¹² Nejstarší takovým podnikem je Berenberg Bank (Joh. Berenberg, Gossler & Co. KG) založena roku 1590¹¹³ nebo Bankhaus Metzler (B. Metzler seel. Sohn & Co. Kommanditgesellschaft auf Aktien) založen v roce 1674.¹¹⁴

8.4.2011. Data pro rok 2010 bohužel HypoVereinsbank na svých internetových stránkách ještě nezveřejnila.

¹⁰⁶ Geschichte der Postbank. Webové stránky Deutsche Postbank. Online dostupné na http://www.postbank.de/-snm-0184330278-1244356707-0222700008-0000000842-1244362533-enm-postbank/wu_geschichte_postbank_100Jahre.html;jsessionid=A63F74745ABFED9093B9F53C0E8A3D7E9F5F.f091, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁰⁷ Postbank Gruppe in Zahlen. Webové stránky Deutsche Postbank. Online dostupné na http://www.postbank.de/-snm-0184304698-1295757670-05ee800013-0000001058-1295775073-enm-postbank/wu_profil_postbankinzahlen.html;jsessionid=766BEFC6331850D768766887CA6A9F137E04.b122, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁰⁸ OBST, Georg; HAGEN, Jürgen von. *Geld-, Bank- und Börseswesen...* S. 465.

¹⁰⁹ Deutsche Bank will consolidate Deutsche Postbank following successful conclusion of takeover offer. Tisková zpráva z 26.11.2010. In: Webové stránky Deutsche Bank. Online dostupné na http://www.deutsche-bank.de/medien/en/content/press_releases_2010_3242.htm, datum přístupu 10.4.2011.

¹¹⁰ OBST, Georg; HAGEN, Jürgen von. *Geld-, Bank- und Börseswesen...* S. 461.

¹¹¹ Wir machen aus Herkunft Zukunft. Webové stránky Südwestbank. Online dostupné na <http://www.suedwestbank.de/de/ueber-uns/index.phtml>, datum přístupu 10.4.2011.

¹¹² OBST, Georg; HAGEN, Jürgen von. *Geld-, Bank- und Börseswesen...* S. 462.

¹¹³ Tamtéž. S. 462.

¹¹⁴ Tamtéž. S. 462.

Do pilíře soukromých bank rovněž spadají zahraniční banky, resp. pobočky zahraničních bank v SRN jako například ABN Amro, Goldman Sachs nebo Sociétés Générale.¹¹⁵

3.3.2 Veřejnoprávní banky

Druhý pilíř německého bankovníctví tvoří veřejnoprávní sektor. Do tohoto pilíře spadají bankovní instituce, které jsou nebo původně byly z hlediska právní formy zapsané jako instituce veřejného práva (Anstalt des öffentlichen Rechts, dále jen „AöR“). Ačkoliv se v posledních letech některé tyto bankovní instituce transformovaly do právní formy AG, stále jsou z historického hlediska řazeny do pilíře veřejnoprávních bank. Zastřešující organizací pro druhý pilíř německého bankovníctví je Německý svaz spořitelů a žirů (Deutscher Sparkassen- und Giroverband e. V., dále jen „DSGV“), který sdružuje celkem 620 finančních institucí s bilanční sumou 3,4 bil. EUR a téměř 370 000 zaměstnanců.¹¹⁶ Hlavními členy DSGV jsou německé zemské banky a spořitelny.

Německé zemské banky plnily dříve v první řadě funkci hlavní banky dané spolkové země a jejích obcí. Postupně se spektrum služeb zemských bank rozšířilo a většina těchto bank dnes funguje jako univerzální banky zaměřené také na soukromou a firemní klientelu.¹¹⁷ V současné době působí na německém bankovním trhu sedm zemských bank. Pro orientaci a lepší srovnání se soukromými bankami z prvního pilíře německého bankovního systému má největší německá zemská banka Landesbank Baden-Württemberg AöR (dále jen „LBBW“) bilanční sumu 417 mld. EUR k 30.6.2010 a zaměstnává okolo 13 000 zaměstnanců,¹¹⁸ druhou největší zemskou bankou je Bayerische Landesbank AöR (dále jen „BayernLB“) s bilanční sumou 332 mld. EUR k 30.9.2010 a téměř 11 000 zaměstnanců¹¹⁹ a třetí příčku obsazuje WestLB AG, která má bilanční sumu 191 mld. EUR k 31.12.2010 a necelých 5 000 zaměstnanců a působí

¹¹⁵ Mitglieder. Webové stránky Svazu zahraničních bank v Německu. Online dostupné na <http://www.vab.de/Deutsch/Mitglieder/>, datum přístupu 10.4.2011.

¹¹⁶ Mitgliederstruktur. Webové stránky Německého svazu spořitelů a žirů. Online dostupné na http://www.dsgv.de/download_gallery/Publikationen/Marktaufstellung_Mitgliederstruktur.pdf, datum přístupu 10.4.2011. Data pro rok 2010 bohužel DSGV na svých internetových stránkách ještě nezveřejnil.

¹¹⁷ OBST, Georg; HAGEN, Jürgen von. *Geld-, Bank- und Börsesehen...* S. 464.

¹¹⁸ Unternehmensprofil. Webové stránky LBBW. Online dostupné na <http://www.lbbw.de/lbbwde/100000495-de.html>, datum přístupu 10.4.2011.

¹¹⁹ BayernLB Konzern-Finanzbericht. 30. September 2010. S. 6. Online dostupné na http://www.bayernlb.de/internet/ln/ar/sc/Internet/de/Downloads/0100_CorporateCenter/1320Presse/Geschaeftsbericht/2010/BayernLB_Q3_2010D.pdf, datum přístupu 8.4.2011.

ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko.¹²⁰ Sedmičku německých zemských bank dále doplňuje Landesbank Berlin AG (dále jen „LBB“), Landesbank Hessen-Thüringen Girozentrale AöR (dále jen „Helaba“), Norddeutsche Landesbank Girozentrale AöR (dále jen „Nord/LB“) a HSH Nordbank AG.

Pozorného čtenáře na tomto místě napadne, že počet německých zemských bank nesouhlasí s počtem německých spolkových zemí. Vysvětlení tohoto rozporu je nasnadě: pole působnosti některých zemských bank se neomezuje pouze na jednu spolkovou zemi, ale je širší. Například LBBW jako největší německá zemská banka působí vedle Bádenska-Württemberska i v Porýní-Falci a Sasku.¹²¹

Do druhého pilíře německého bankovníctví dále spadají spořitelny. Velmi specifickým rysem německého bankovníctví je fakt, že na bankovním trhu působí velké množství spořitelen. Vysoký podíl těchto ústavů je způsoben tím, že ceny za nabízené služby jsou zde obvykle nižší než u soukromých bank, tzn. spořitelny si za poskytnuté služby účtují nižší marže, díky čemuž jejich služeb využívá velké množství klientů. Tato strategie ve své podstatě působí v pozitivním smyslu na spotřebitele, protože vyvíjí vysoký konkurenční tlak na ostatní banky. Ten vede k tomu, že v SRN jsou poplatky za bankovní služby v mezinárodním měřítku na velmi nízké úrovni.

Německé spořitelny fungují na regionálním principu a za nejsilnější reprezentanty tohoto segmentu druhého pilíře německého bankovníctví je možno považovat Hamburger Sparkasse AG, Sparkasse KölnBonn AöR nebo Frankfurter Sparkasse AöR. Bilanční sumy největších německých spořitelen se pohybují v řádu několika desítek mld. EUR a tyto instituce zaměstnávají řádově několik tisíc zaměstnanců.¹²²

¹²⁰ WestLB AG Geschäftsbericht 2010. Online dostupné na http://www.westlb.de/cms/sitecontent/westlb/westlb_de/de/wlb/ir/finanzinformationen/geschaeftsberichte/archiv/gb10.-bin.acq/qual-SingleAttachment.Single.AttachmentAttachmentFile/Konzernabschluss2010WestLBd.pdf, datum přístupu 8.4.2011.

¹²¹ Über uns. Webové stránky LBBW. Online dostupné na <http://www.lbbw.de/lbbwde/1000000342-de.html>, datum přístupu 3.2. 2011.

¹²² Viz. např. Hamburger Sparkasse, Geschäftsbericht 2009. S. 2, online dostupné na http://www.haspa.de/contentblob/Haspa/DieHaspa/DasUnternehmen/Geschaeftsbericht/PDF_Geschaeftsbericht2009deutsch.pdf, datum přístupu 8.4.2011 nebo Sparkasse KölnBonn, Jahresabschlüsse, -berichte und Kennzahlen, webové stránky Sparkasse KölnBonn, online dostupné na <https://www.sparkasse-koelnbonn.de/Jahresabschluesse.aspx>, datum přístupu 8.4.2011 nebo Geschäftsdaten, webové stránky Frankfurter Sparkasse, Geschäftsdaten, online dostupné na https://www.frankfurter-sparkasse.de/ihre_sparkasse/Geschaeftsdaten/Contentseite_6/index.php?n=%2Fihre_sparkasse%2FGeschaeftsdaten%2FContentseite_6%2F&IFLBSERVERID=IF@@033@@IF, datum přístupu 10.4.2010. Data pro rok 2010 nebyla prozatím ani jednou z těchto tří spořitelen na jejich internetových stránkách zveřejněna.

3.3.3 Družstevní banky

Do posledního pilíře německého bankovníctví se řadí družstevní bankovní instituce. Tyto banky se vyvinuly ze svépomocných organizací, které byly stejně jako veřejnoprávní banky omezeny pouze na určitý region a zakládaly si na blízkosti k potřebám svých zákazníků. Družstevní banky se soustředí především na privátní bankovníctví a podporu menších podnikatelů¹²³ a u některých těchto institucí došlo také ke změně právní formy z původního družstva (eingetragene Genossenschaft, dále jen „e.G.“) na AG.

Zastřešující organizací německého družstevního bankovníctví je Spolkový svaz německých Volksbank a Raiffeisenbank (Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken e.V., dále jen „BVR“) s bilanční sumou přes 1 bil. EUR a 186 000 zaměstnanci k 31.12.2009.¹²⁴ Nejpočetnější členskou skupinu BVR tvoří již zmíněné banky označované jako „Volksbank“ nebo „Raiffeisenbank“. Všechny tyto banky jsou členy dvou centrálních institutů. Jde o Deutsche Zentral-Genossenschaftsbank AG (dále jen „DZ Bank“), která sdružuje kolem 1 100 Volksbank a Raiffeisenbank,¹²⁵ a Westdeutsche Genossenschafts-Zentralbank AG (dále jen „WGZ Bank“), která zastřešuje zhruba 210 Volksbank a Raiffeisenbank.¹²⁶ DZ Bank i WGZ Bank plní funkci centrálních bank pro své členské družstevní banky s tím rozdílem, že WGZ Bank působí pouze v oblasti Porýní a Vestfálska. Jako družstevní (i když centrální) banky jsou DZ Bank a WGZ Bank samozřejmě členy BVR. Příkladem klasické německé družstevní banky je největší regionální družstevní banka Berliner Volksbank e. G. s bilanční sumou 9,9 mld. EUR a 2 310 zaměstnanci k 31.12.2009.¹²⁷

Do třetího pilíře dále spadají další členové BVR, jako například několik Sparda-Bank (Eisenbahn-Spar- und Darlehnskasse) a PSD Bank (Post-Spar- und

¹²³ OBST, Georg; HAGEN, Jürgen von. *Geld-, Bank- und Börsenwesen...* S. 463.

¹²⁴ Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, Konsolidierter Jahresabschluss 2009, S. 2. Online dostupné na [http://www.bvr.de/public.nsf/75948FC60F55E9E7C12577F1005177D2/\\$FILE/BVR_KJB_2009_einzelseiten.pdf](http://www.bvr.de/public.nsf/75948FC60F55E9E7C12577F1005177D2/$FILE/BVR_KJB_2009_einzelseiten.pdf), datum přístupu 10.4.2011.

¹²⁵ Das Profil der DZ Bank Gruppe. Webové stránky DZ Bank. Online dostupné na http://www.corporate-portal.dzbank.de/page_standard.php?id=11, datum přístupu 8.4.2011.

¹²⁶ Mitgliedsbanken. Webové stránky WGZ Bank. Online dostupné na <http://www.wgzbank.de/de/wgzbank/mitgliedsbanken/>, datum přístupu 8.4.2011.

¹²⁷ Kurzprofil. Webové stránky Berliner Volksbank. Online dostupné na http://www.berliner-volksbank.de/die_bank0/zahlen_fakten0/kurzprofil.html, datum přístupu 8.4.2011. Data pro rok 2010 Berliner Volksbank na svých internetových stránkách prozatím nezveřejnila.

Darlehnsverein) zabývajících se především privátním bankovníctvím nebo také církevní banky.¹²⁸

Je patrné, že struktura německého bankovníctví je rozmanitá a klienti si mohou vybírat z velmi široké škály bankovních institucí a služeb. Ačkoliv je německé bankovníctví v celosvětovém měřítku považováno za velmi vyspělé a stabilní, dopady finanční krize se mu nevyhnuly. Jaké měla finanční krize důsledky na německý bankovní sektor je tématem následujících kapitol.

¹²⁸ Genossenschaftsbanken. Webové stránky Spolkového svazu německých Volksbank a Raiffeisenbank. Online dostupné na <http://www.bvr.de/public.nsf/index.html?ReadForm&main=3>, datum přístupu 10.4.2011.

4. Finanční krize let 2007-2009

4.1 Počátek finanční krize – hypoteční krize v USA

O faktu, že finanční krize způsobila významné otřesy na poli německého bankovníctví a strhla lavinu událostí, která vyústila v zásadní krizi německého na export orientovaného hospodářství, nelze pochybovat. Kvůli pochopení sledu událostí, který v SRN během let 2008 a 2009 nastal, je ovšem třeba hlouběji pátrat po spouštěcím mechanismu tohoto vývoje a ptát se na jeho počátek.

Jak již bylo předesláno v úvodu této diplomové práce, původ finanční krize leží paradoxně (nebo právě proto?) v nejsilnější světové ekonomice: v USA. Jádrem problémů ústících později ve finanční krizi byla oblast financování nemovitostí, jinými slovy hypoteční trh. Chronologickou osu vývoje krize je tedy možno si představit následovně: hypoteční krize – finanční krize – hospodářská krize.

Kořeny hypoteční krize v USA lze hledat už na počátku první dekády 21. století. V letech 2002-2003 totiž v USA došlo ke snížení hlavní úrokové sazby centrální banky USA (Federal Reserve System, dále jen „Fed“) na historické minimum 1 %, ¹²⁹ přičemž ještě v roce 2000 se tento ukazatel ustálil na 6,5 %. ¹³⁰ Toto snížení, které bývá také nazýváno „politikou levných peněz“, ¹³¹ bylo důsledkem teroristických útoků na USA 11. září 2001 a mělo zabránit hospodářskému úpadku země. ¹³² Pomocí malé vsuvky je na tomto místě nutné poskytnout odpověď na otázku, co snížení hlavní úrokové sazby ze strany centrální banky pro obchodní banky reálně znamená. Zjednodušeně se dá říci, že banky vydělávají na půjčování peněz. Tyto peníze získávají od věřitelů, kteří své peněžní prostředky u bank ukládají a banky následně tyto prostředky půjčují dál svým dlužníkům nebo je jiným způsobem investují. Banky tedy ve skutečnosti nedisponují součtem finančních prostředků, které vykazují účty všech svých klientů, protože se nepředpokládá, že by si všichni věřitelé najednou v hotovosti své úspory chtěli vybrat. Rozdíl mezi úroky, které banka vyplácí svým věřitelům, a úroky, které banka získává od svých dlužníků, je největším zdrojem bankovních výnosů. Obchodní banky stanovují

¹²⁹ BLOSS, Michael u.a. *Von der Subprime-Krise zur Finanzkrise. Immobilienblase: Ursachen, Auswirkungen, Handlungsempfehlungen*. Oldenbourg, München 2009. S. 15.

¹³⁰ SINN, Hans-Werner. *Kasino-Kapitalismus. Wie es zur Finanzkrise kam, und was jetzt zu tun ist*. Econ-Verl., Berlin 2009. S. 53.

¹³¹ „Politik des billigen Geldes.“ In: STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich*. Hoffmann und Campe, Hamburg 2010. S. 56.

¹³² Tamtéž.

úrokové sazby právě na základě hlavní úrokové míry vyhlášené centrální bankou. Pokud centrální banka úroky snižuje, půjčují i obchodní banky finanční prostředky za nižší úroky a naopak. Čím níže hlavní úrokové sazby centrálních bank leží, tím dostupnější jsou finanční prostředky pro řadové občany, protože si je v bankách mohou půjčit za nízké úroky. Právě tato skutečnost je klíčová k pochopení příčiny hypoteční krize v USA.

Díky extrémně nízkým úrokům a snadné dostupnosti peněz se v USA po roce 2003 spustila vlna obrovské poptávky po hypotečních úvěrech, protože američtí občané náhle spatřovali obrovský potenciál v investicích do nemovitostí. Zájem o koupi nemovitostí v USA způsobil pochopitelně zvyšování cen samotných nemovitostí, čímž ve výsledku stoupala i výše poskytnutých hypoték. V letech 1999-2009 došlo k navýšení reálných cen nemovitostí v USA o 85 %.¹³³ Tato situace sama o sobě samozřejmě ještě nevyvolala hypoteční krizi. Do hry se ovšem vložili ještě další tři aktéři: tzv. „subprime“ hypotéky, sekuritizace a ratingové agentury.

Hypotéky označované termínem „subprime“ jsou hypotéky, které jsou primárně poskytovány lidem s nižšími příjmy a nižším majetkem.¹³⁴ Jsou to úvěry, které buď poskytují 90-100 % potřebných finančních prostředků na koupi dané nemovitosti anebo náklady na splácení takové hypotéky tvoří více než 45 % ročních hrubých příjmů dlužníka.¹³⁵ Je zřejmé, že v každém případě se při poskytování subprime hypoték jedná o vysoce rizikové bankovní obchody, protože každý úvěr musí být něčím zajištěn a v případě dlužníků z nízkopříjmových skupin bylo zajištění subprime hypoték nedostatečné. Dlužníci totiž ručili koupenou nemovitostí a ne svým příjmem nebo jiným majetkem, což v případě nesplácení úvěrů působilo nedostatek finančních prostředků bankám, kterým místo splacených úvěrů spadly do klína nemovitosti. Co se týče absolutních čísel, tvořily subprime hypotéky 13-14 % všech poskytnutých hypotečních úvěrů v USA.¹³⁶

Druhým aktérem, který sehrál vedle nízkých úrokových sazeb a vysokému počtu subprime hypoték významnou roli ve spuštění hypoteční krize, byl fenomén zvaný „sekuritizace.“ Tento pojem označuje transformaci pohledávek na cenné papíry,¹³⁷ tedy další nakládání s poskytnutými úvěry, které banky prodávaly investorům. Metaforicky

¹³³ BLOSS, Michael u.a. *Von der Subprime-Krise zur Finanzkrise...* S. 16.

¹³⁴ Tamtéž. S. 18.

¹³⁵ STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich...* S. 171.

¹³⁶ BLOSS, Michael u.a. *Von der Subprime-Krise zur Finanzkrise...* S. 20.

¹³⁷ Heslo „sekuritizace.“ Slovník pojmů. Webové stránky business.center.cz. Online dostupné na <http://business.center.cz/business/pojmy/p1809-sekuritizace.aspx>, datum přístupu 10.4.2011.

řečeno: „banky začaly své pohledávky vřazovat do koktejlového šejkru, mixovat je a jako nově obchodovatelné produkty finančních trhů je začaly nalévat.“¹³⁸ V tomto případě byly investory účelové společnosti, což jsou obvykle dceřiné společnosti bank zabývající se pouze určitým typem bankovních obchodů. Tento postup bankám zajišťuje vyčištění účetních rozvah, protože rizikové obchody probíhají skrze účelové společnosti a jednoduše řečeno „mimo“ banky.

Účelové společnosti přetvářely koupené a sekuritizované hypoteční úvěry na další investiční produkty, se kterými dále obchodovaly na globálních finančních trzích a zajišťovaly si další zisky.¹³⁹ Investoři, kteří do těchto investičních produktů vložili svůj kapitál, profitovali na základě toho, jak byl původní úvěr splácen. Banky byly naopak zajištěné v tom smyslu, že pokud nebyl daný úvěr řádně splácen, nevyplatily banky investorům do sekuritizovaných cenných papírů výnosy a nenesly tak celé riziko nespláceného úvěru samy. Mizivá transparentnost a neznalost potenciálních rizik tak nafukovala bublinu obchodování s těmito produkty dál a dál.

V této fázi se ke slovu dostaly také ratingové agentury, což jsou soukromé společnosti, které na základě stanovených ukazatelů poskytují tzv. „rating,“ tzn. informaci o důvěryhodnosti dlužníků a jejich schopnosti dostát svým závazkům.¹⁴⁰ Ratingové agentury hrají důležitou roli při hodnocení sekuritizovaných cenných papírů, resp. jejich emitentů. Většina těchto finančních instrumentů měla prvotřídní rating, což ve spojení se zárukou ziskovosti přimělo investory tyto finanční produkty ve velkém rozsahu nakupovat.¹⁴¹ Nabízí se pochopitelně otázka, proč ratingové agentury těmto cenným papírům udělily tak vysoký rating? Odpověď na tuto otázku bohužel není jednoznačná, spekulovat se dá o selhání externích faktorů, střetu zájmů, nedostatečné konkurenci a odpovědnosti ratingových agentur nebo jednoduše o mylných odhadech.¹⁴²

Celý popsaný systém fungoval v USA bezproblémově, dokud byly úrokové míry na nízké úrovni a trh s nemovitostmi kvetl. Ovšem i neekonom jistě pochopí, že tento koloběh finančních prostředků stál na základech z písku. Tyto základy se začaly bortit v roce 2006, kdy se úroková sazba Fedu markantně zvýšila na 5,25 %¹⁴³ a do té doby

¹³⁸ „Banken fingen damit an, ihre Forderungen in einen Cocktail-Shaker zu werfen, zu mixen und als neues handelbares Finanzmarktprodukt auszuschenken.“ In: STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich...* S. 172.

¹³⁹ BLOSS, Michael u.a. *Von der Subprime-Krise zur Finanzkrise...* S. 17.

¹⁴⁰ Heslo „Rating.“ In: POLLERT, Achim; KIRCHNER, Bernd; POLZIN, Javier Morat. *Duden Wirtschaft von A bis Z...*

¹⁴¹ BLOSS, Michael u.a. *Von der Subprime-Krise zur Finanzkrise...* S. 11.

¹⁴² Tamtéž. S. 11.

¹⁴³ BUSCHER, Herbert S.; BAUER, Michael. *Duden - wie Wirtschaft funktioniert...* S. 291.

kvetoucí trh s nemovitostmi začal zaznamenávat úpadek. V té chvíli se spustil dominový efekt: úrokové sazby u hypoték se zvyšovaly, dlužníci nebyli schopni nadále splácet své úvěry a své nemovitosti prodávali, tím pádem hodnota nemovitostí klesala. Bankám nakonec zůstaly místo splacených hypoték v rukou bezcenné nemovitosti, které bylo kvůli přesycenosti trhu velmi obtížné prodat.¹⁴⁴ Bankám závratnou rychlostí mizely finanční prostředky, což se promítlo v nedůvěřivosti věřitelů, kteří dostali strach o své peníze, které bankám svěřili, a začali tyto peníze vybírat v hotovosti. Dominový efekt vyvrcholil v létě roku 2007 vzájemnou nedůvěrou bank, které si odmítly navzájem půjčovat peníze, jejich akcie rapidně klesly a výrazně se zpomalily peněžní toky na finančních trzích.¹⁴⁵ Tehdy ovšem ještě pomohla masivní intervence Fedu prostřednictvím koordinovaných půjček a snížením úrokových sazeb na 4,75 %.¹⁴⁶ Hypoteční krize v USA byla tedy v létě roku 2007 v plném proudu, ovšem její přerod v krizi finanční se tehdy ještě povedlo zažehnat. Nicméně ne na dlouho.

4.2 Vypuknutí finanční krize

Bublina problémů způsobených hypoteční krizí se ke konci roku 2007 a začátkem roku 2008 stále nafukovala, insolvenční nahlásilo mnoho amerických hypotečních institutů, což vzhledem k provázanosti a globálnímu charakteru finančních trhů ovlivňovalo další bankovní ústavy v USA. Situace se dále eskalovala, v březnu 2008 došlo k prodeji páté největší americké banky na Wall Street Bear Stearns do rukou jejího největšího rivala JP Morgan Chase.¹⁴⁷ Bear Stearns byla první bankou, kterou v létě 2007 negativně poznamenaly investice do nemovitostmi zajištěných finančních instrumentů. V srpnu a září roku 2008 ovšem události nabraly rychlý spád. Dvě největší americké hypoteční banky Fannie Mae a Freddie Mac byly 7. září 2008 zestátněny,¹⁴⁸ nedůvěra na mezibankovním trhu narůstala, banky nedisponovaly dostatečnou likviditou a musely tudíž velmi omezit a v některých případech dokonce úplně zastavit poskytování dalších

¹⁴⁴ Vom klammen Häuslebauer zum Untergang der Weltfinanz, 21.07.2009. Webové stránky Spolkového ministerstva financí. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/DE/Buergerinnen_und_Buerger/Gesellschaft_und_Zukunft/finanzkrise/Entstehung_finanzkrise/170709_Finanzkrise.html, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁴⁵ SINN, Hans-Werner. *Kasino-Kapitalismus...* S. 63.

¹⁴⁶ Tamtéž. S. 317, 318.

¹⁴⁷ Tamtéž. S. 322.

¹⁴⁸ Tamtéž. S. 325.

úvěřů. Tato skutečnost se velmi výrazně odrazila v reálném hospodářství, které se dostalo do situace označované v odborné literatuře jako „nedostatek úvěřů.“¹⁴⁹

K prasknutí pomyslné bubliny došlo 15. září 2008 v souvislosti s pádem jednoho ze zdánlivě nejstabilnějších světových bankovních ústavů: 150 let starého investičního bankovního domu Lehman Brothers.¹⁵⁰ V tento den neskončila ovšem pouze banka Lehman Brothers, došlo také k prodeji další americké velkobanky Merrill Lynch největší americké bance Bank of America.¹⁵¹ S těmito událostmi dostaly turbulence na světových finančních trzích novou dimenzi a oheň zažehnutý americkou hypoteční krizí se rozhořel v celosvětovou krizi finanční. Pomyslnou tečku za pulzujícím, zdravým a výnosným americkým investičním bankovníctvím učinila transformace posledních dvou investičních bank na Wall Street - Goldman Sachs a Morgan Stanley - na standardní obchodní banky 22. září 2008.¹⁵² Mezibankovní obchod se blížil totálnímu vyschnutí, banky, které měly peníze, si je nechaly pro svou potřebu, banky, které peníze neměly, je kvůli nedůvěře na mezibankovním trhu od nikoho nedostaly, a světové finanční trhy byly na konci září 2008 krůček od zhroucení.

Je třeba vyzdvihnout význam bankrotu Lehman Brothers ve vývoji finanční krize, neboť s pádem této instituce začala být situace na světových finančních trzích alarmující, a to především z těchto důvodů: Lehman Brothers byla banka, která byla velmi silně integrována do reálného hospodářství USA. Její pád tedy výrazně poznamenal budoucnost mnoha podnikatelských subjektů a potažmo celý další hospodářský vývoj nejen v USA, ale i v dalších zemích. U takto velké banky nikdo nepředpokládal její pád. Když k němu ovšem došlo, bylo všem jasné, že pokud se i banka takovýchto rozměrů dostala do problémů, může se do podobné situace dostat kterákoliv jiná banka. Míra investování jednotlivých bank do rizikových finančních instrumentů totiž nebyla známa. V souvislosti s pádem Lehman Brothers bylo často skloňováno slovní spojení „příliš velká na to, aby padla.“¹⁵³ Toto označení naprosto přesně vystihuje systémový význam této banky pro americkou i světovou ekonomiku a víru ve vládu USA, že v případě nouze tento bankovní ústav podpoří a převede jeho bankrot. Tato pevná přesvědčení byla ovšem v pondělí 15. září 2008 zmařena. Vzhledem k napojení Lehman Brothers na světové finanční kanály bylo jasné, že

¹⁴⁹ „Kreditklemme.“ In: BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. Finanzmarktstabilisierungsgesetz... S. 3.

¹⁵⁰ SINN, Hans-Werner. *Kasino-Kapitalismus...* S. 326.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Tamtéž. S. 327.

¹⁵³ „Too big to fail.“ In: PLUMMER, Robert. *Lehman remains „too big to fail.“* In: BBC News, 10.9.2008. Online dostupné na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7607820.stm>, datum přístupu 10.4.2011.

z americké finanční krize se stává světová finanční krize. Tehdejší německý spolkový ministr financí Peer Steinbrück označil krach Lehman Brothers za rozhodující bod zvratu, který „skončil s ideologií, že svobodné a neregulované trhy fungují nejlépe, pokud se stát drží pokud možno zcela stranou.“¹⁵⁴ Pád banky Lehman Brothers bývá proto v literatuře a v médiích označován jako „Černé pondělí“¹⁵⁵ v analogii na Černý pátek na newyorské burze v roce 1929.

4.3 Hlavní viníci finanční krize

Kdy, kde a proč finanční krize vznikla, je již zřejmé, otázkou ovšem zůstává, kdo za tento chybný vývoj nese odpovědnost. Na první pohled lze za viníky finanční krize považovat následující tři faktory:

1. dlouhodobou politiku nízkých úroků ze strany Fedu, která vedla k vytvoření spekulativní bubliny v oblasti nemovitostí,
2. zdráhavost administrativy USA začít včas regulovat finanční trhy,
3. odmítnutí záchrany systémově důležité banky Lehman Brothers, která svými obchodními aktivitami propojovala světové finanční trhy.¹⁵⁶

Toto rozdělení je bezpochyby pravdivé, nicméně jde hodně po povrchu a soustředí se především na první a poslední fázi počátku finanční krize: úrokovou politiku Fedu a insolvenční Lehman Brothers. Při hlubším pohledu do průběhu hypoteční krize a počátků finanční krize lze ovšem identifikovat hlavních aktérů mnohem více s tím, že některé položky se s výše uvedeným rozdělením překrývají:

1. nízké úrokové sazby stanovené Fedem,
2. investiční banky, které se zapojily do rizikových obchodů se sekuritizovanými finančními produkty,

¹⁵⁴ „(Eine Zeitenwende der Finanzmarktkrise ist sie schon deshalb,) weil der Konkurs Schluss machte mit der Ideologie, dass freie, deregulierte Märkte am beste funktionieren, wenn sich der Staat möglichst vollständig heraushält.“ In: STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich...* S. 202.

¹⁵⁵ „Schwarzer Montag.“ In: Entwicklung der Finanzmarktkrise. Webové stránky Spolkového ministerstva financí. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/nn_69116/DE/Buergerinnen_und_Buerger/Gesellschaft_und_Zukunft/finanzkrise/076_Entwicklung_Finanzmarktkrise.html, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁵⁶ ZIMMERMANN, Klaus F. *Wirtschaftswunderjahr 2009*. In: *Aus Politik und Zeitgeschichte* 52/2009. S. 6.

3. politika v USA, která v době nízkých úrokových sazeb výrazně podporovala vlastnictví nemovitostí a kvůli nízkým subvencím do této oblasti nepřímo zvyšovala počet poskytnutých hypotečních úvěrů,
4. hypoteční banky, které se místo poskytování uchýlily k produkování hypotečních úvěrů,
5. kupci nemovitostí, kteří si půjčovali finanční prostředky na koupi nemovitostí, i když u nich byla vysoká pravděpodobnost nesplácení úvěrů,
6. ratingové agentury, které chybně ohodnotily rizikové finanční produkty,
7. hospodářské instituty, které příliš slabě varovaly před možnými problémy,
8. mezinárodní politika a především evropské banky, které nákupem velké části problémových aktiv přispěly k nafukování spekulativní bubliny,
9. ekonomové, kteří dostatečně nevarovali před možnými důsledky vývoje v USA.¹⁵⁷

K výše uvedeným faktorům lze přidat ještě jeden zásadní element, který ještě nebyl explicitně řečen. Tím je nedostatečná zákonná regulace fungování účelových společností, skrze které většina bankovních obchodů s rizikovými finančními deriváty probíhala. Jak již bylo zmíněno, umožňovaly tyto společnosti bankám provádět finanční obchody, které nemusely být vykazovány v účetních knihách bank, ale v knihách jejich dceřiných společností, čímž se banky od těchto rizik do jisté míry očistily. Regulace účelových společností byla předmětem iniciativy zvané Basel II - směrnice Výboru pro bankovní dohled, který sídlí ve švýcarské Basileji (odtud název iniciativy) a ve kterém zasedají centrální banky a orgány bankovního dohledu ze SRN, Francie, Velké Británie, Belgie, Lucemburska, Nizozemska, Švýcarska, Itálie, Španělska, Švédska, Japonska, Kanady a USA.¹⁵⁸ Basel II rozšiřuje iniciativu Basel I z roku 1988 a reguluje nové podmínky pro zvýšení stability mezinárodního finančního trhu a skládá se ze tří pilířů: kapitálové přiměřenosti, aktivity bankovního dohledu a tržní disciplíny.¹⁵⁹ Právě první pilíř o kapitálové přiměřenosti se velmi úzce váže k finanční krizi a tedy k tématu diplomové práce, protože stanovuje, že banky musí své dceřiné účelové společnosti zahrnout do svých finančních výkazů. Problematickou oblastí ovšem bylo datum

¹⁵⁷ OTTE, Max. *Die Finanzkrise und das Versagen der modernen Ökonomie*. In: *Aus Politik und Zeitgeschichte* 52/2009. S. 10-11.

¹⁵⁸ Basel II. S. 4. Webové stránky České spořitelny. Online dostupné na http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/BaselII_final_cj.pdf, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁵⁹ Tamtéž. S. 5-6.

platnosti Basel II. Pravidla Basel II vstoupila v platnost ve dvou postupných krocích k 1. lednu 2007 a k 1. lednu 2008.¹⁶⁰ Regulační vakuum před 1. lednem 2008 znamenalo zásadní nedostatek, protože právě tehdy došlo k provedení nejvíce spekulativních obchodů s rizikovými finančními produkty založenými na hypotečních úvěrech v USA. Prezident BaFinu Jochen Sanio tuto skutečnost ve svém projevu k příchodu nového roku 2008 glosoval následovně: „Nemajíce pána vznášely se účelové společnosti časem i prostorem.“¹⁶¹ Regulace účelových společností tedy přišla až v době, kdy obchodování s rizikovými finančními instrumenty bujelo a vlak přivážející finanční krizi byl již dávno rozjetý.

Je velmi důležité si uvědomit, že svůj díl viny na vypuknutí celosvětové finanční krize nese široké spektrum činitelů a jeden hlavní viník neexistuje. Všechny výše zmíněné faktory měly podíl na spuštění původně hypoteční a následně finanční krize nejprve v USA a posléze i v mnoha dalších státech. Média velmi často zastřešovala všechny příčiny finanční krize slovem „lačnost“ či „nenasytnost“ po zisku,¹⁶² což s určitou dávkou nadhledu není daleko od pravdy.

4.4 Průběh finanční krize v SRN

Celosvětová finanční krize se tedy naplno rozběhla v září roku 2008. Ačkoliv se kaskáda existenčních problémů mnoha finančních institutů spustila až po tomto datu, bylo by mylné se domnívat, že do té doby se krizové situace objevily pouze v epicentru finanční krize v USA. S problémy se již od léta roku 2007 potýkalo více zemí, evropské státy nevyjímaje. I v SRN již pod pokličkou dřímaly první náznaky, které poukazovaly na budoucí krizi.

¹⁶⁰ Umsetzung von Basel II in Deutschland und der Europäischen Union. In: Monatsbericht des Bundesfinanzministeriums, Januar 2006. S. 67. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/nr_2368/DE/BMF_Startseite/Aktuelles/Monatsbericht_des_BMF/2006/01/060126agmb005.templateId=raw.property=publicationFile.pdf, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁶¹ „Herrenlos schwebten die Vehikel [Special Investment Vehicles] durch Zeit und Raum.“ KÖHLER, Wolfgang. *Wall Street Panik. Banken außer Kontrolle: wie Kredithaie die Weltkonjunktur ins Wanken bringen*. Mankau, Murnau a. Staffelsee 2008. S. 145.

¹⁶² např. AMANN, Susanne. *Gier ohne Grenzen*. In: Spiegel Online, 17.8.2007. Online dostupné na <http://www.spiegel.de/wirtschaft/0,1518,500521,00.html>, datum přístupu 10.4.2011. nebo FREY, Dieter; LENZ, Andreas. *Gier und Verdrängung*. In: Süddeutsche.de, 4.1.2009. Online dostupné na <http://www.sueddeutsche.de/geld/die-genese-der-finanzkrise-gier-und-verdraengung-1.377659>, datum přístupu 10.4.2011.

Na konci roku 2006 byla situace v SRN ovšem ještě relativně příznivá. Německému hospodářství se dařilo, hospodářský růst byl dynamický a pro rok 2007 se očekávalo pokračování tohoto pozitivního vývoje.¹⁶³ Tyto prognózy ovšem v létě roku 2007 vzaly za své. Do závažných problémů se jako první z německých bank dostaly banky IKB Deutsche Industrie Bank AG (dále IKB), SachsenLB,¹⁶⁴ WestLB, a BayernLB.¹⁶⁵ Tři poslední zmíněné banky jsou zemskými bankami náležícími do druhého pilíře německého bankovníctví, zatímco IKB je možné zařadit do prvního pilíře soukromých bank. Tato banka se specializuje především na financování středně velkých podniků.¹⁶⁶ Právě IKB je ukázkovým příkladem zapletení se do obchodování s rizikovými finančními produkty pocházejícími z hypotečních úvěrů na americkém finančním trhu. Skrze svou dceřinou společnost Rhineland Funding investovala IKB značné finanční prostředky v USA, což na konci července 2007 vyústilo v závažné problémy s nedostatkem finančních prostředků na běžný provoz banky. IKB byla poskytnuta finanční podpora ze strany jejího hlavního akcionáře státem vlastněné KfW Bankengruppe, což mělo pro IKB rozsáhlé personální důsledky na nejvyšších postech. V závislosti na chybách, které byly způsobeny při rozhodování o investicích na americkém finančním trhu, začaly v IKB padat hlavy a od léta 2007 do jara 2008 opustili banku tři členové top managementu: předseda představenstva, finanční ředitel a mluvčí představenstva.¹⁶⁷

Na základě těchto událostí došlo k významným restrukturalizačním krokům uvnitř IKB, banka se zavázala k ukončení investování do mezinárodních cenných papírů a rozhodla se soustředit se především na svůj hlavní obor činnosti: financování středních podniků. V srpnu 2008 bylo v rámci restrukturalizace 90,8 % IKB prodáno americké investiční společnosti Lone Star.¹⁶⁸

Větší než očekávané problémy nastaly i v případě WestLB, a to opět kvůli angažmá účelové společnosti WestLB Mellon na riskantních investicích. Pomocnou ruku WestLB podali na jaře roku 2008 její vlastníci a WestLB se tím pádem stala třetí německou bankou, která velké problémy překonala pouze díky pomoci od svých

¹⁶³ KÖHLER, Wolfgang. *Wall Street Panik...* S. 141.

¹⁶⁴ V současné době funguje SachsenLB jako dceřinná společnost LBBW. Důvody pro tento vývoj budou v dalším textu vysvětleny.

¹⁶⁵ Entwicklung der Finanzmarktkrise. Webové stránky Spolkového ministerstva financí...

¹⁶⁶ Über uns. Webové stránky IKB Deutsche Industriebank. Online dostupné na http://www.ikb.de/content/de/ueber_uns/index.jsp, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁶⁷ BLOSS, Michael u.a. *Von der Subprime-Krise zur Finanzkrise...* S. 118.

¹⁶⁸ BUSCHER, Herbert S.; BAUER, Michael. *Duden - wie Wirtschaft funktioniert...* S. 291.

akcionářů.¹⁶⁹ Začátkem roku 2008 se do problémů dostaly i další zemské banky: BayernLB, LBBW a SachsenLB.¹⁷⁰ SachsenLB jako jediná veřejnoprávní zemská banka v nových spolkových zemích také investovala skrze svou dceřinou společnost Ormond Quay do finančních produktů pocházejících ze špatně zajištěných hypotečních úvěrů v USA.¹⁷¹ Problémy SachsenLB vypluly na povrch v srpnu 2008. V tomto případě musel intervenovat Německý svaz spořitelén a žira (DSGV), který poskytl SachsenLB úvěr na pokrytí ztrát způsobených investicemi v USA, ručitelem za tento úvěr byla spolková země Sasko, čímž pádem dostala celá situace politickou dimenzi. Finanční pomoci SachsenLB se účastnila také LBBW, která se nakonec rozhodla nad SachsenLB převzít kontrolu. SachsenLB se tak k 1. dubnu 2008 stala součástí LBBW a oficiálně zanikla.¹⁷²

V této souvislosti se vnučuje otázka, jak je možné, že finanční krizi byly kromě případu IKB postiženy v první řadě veřejnoprávní banky, tedy banky druhého pilíře německého bankovníctví? Klíč k tomuto problému leží v struktuře německého bankovníctví. Je pochopitelné, že nejvýnosnějším pilířem je první pilíř soukromých bank. Tyto banky dominují lukrativnímu investičnímu bankovníctví, které se zabývá fúzemí podniků, vydáváním cenných papírů apod. Z těchto bankovních obchodů plynou nejvyšší výnosy, ovšem zemské banky v této oblasti příliš silnou pozici nemají, protože se svým zaměřením starají spíše o soukromou a drobnější firemní klientelu. Řešením by mohlo být posílení pozice zemských bank prostřednictvím spojení některých zemských bank, protože „sedm současných zemských bank v Německu nemá již dávno žádný nosný obchodní model.“¹⁷³ Iniciativy týkající se fúze zemských bank ovšem balancují na tenkém ledě, neboť v tomto bodě ke slovu přichází politika. Největšími podílíky zemských bank jsou totiž spolkové země a žádná spolková země se z politického hlediska dobrovolně nevzdá své zemské banky, protože okolnosti slučování zemských bank jsou velmi citlivé. Roli zde hrají otázky o potenciálním novém sídle fúzovaných zemských bank, která banka převezme kterou banku, kdo bude nově vzniklý institut řídit apod.¹⁷⁴ Když tedy soukromé banky ovládají výnosný sektor investičního bankovníctví, musí si zemské banky hledat jiné pole působnosti, protože klíčovým

¹⁶⁹ KÖHLER, Wolfgang. *Wall Street Panik...* S. 152.

¹⁷⁰ Tamtéž. S. 152.

¹⁷¹ Sachsen LB wird noch heute verkauft. In: Tagesschau.de, 11.9.2007. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/meldung487814.html>, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁷² SINN, Hans-Werner. *Kasino-Kapitalismus...* S. 322.

¹⁷³ „Die sieben selbständigen Landesbanken in Deutschland haben größtenteils schon seit längerem kein tragfähiges Geschäftsmodell mehr.“ In: STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich...* S. 159.

¹⁷⁴ KÖHLER, Wolfgang. *Wall Street Panik...* S. 153.

ukazatelem prosperity banky je samozřejmě její zisk. A právě tímto polem se stalo obchodování se sekuritizovanými cennými papíry pocházejícími z amerických hypotečních úvěrů. Německé zemské banky se této příležitosti chopily ve velkém rozsahu, což s sebou později neslo důsledky, které byly popsány výše.

Protože jsou finanční trhy velmi úzce propojené nejen napříč světovými státy, ale i uvnitř jednotlivých států ve formě mezibankovního trhu, dostaly se do krizové situace postupně i soukromé finanční instituty. Kromě již zmíněné IKB nahlásily významné ztráty během prvního a druhého čtvrtletí roku 2008 i Deutsche Bank a Commerzbank.¹⁷⁵ Ztráty investiční divize Deutsche Bank byly zřejmé již v posledním čtvrtletí roku 2007, nicméně tehdy se ještě tento propad podařilo vyrovnat výrazným úspěchem Deutsche Bank na poli privátního bankovníctví. Ztráty v prvním a druhém čtvrtletí roku 2008 již ovšem byly výrazné jak pro Deutsche Bank, tak pro Commerzbank¹⁷⁶ a bylo více než jasné, že finanční krize z USA pomalu prorůstá mezinárodními finančními kanály do SRN ve stále větším rozsahu.

4.5 Zlomový okamžik – záchrana Hypo Real Estate

V září roku 2008 hrozila platební neschopnost dalšímu velmi významnému hráči na poli německého finančního sektoru: bankovnímu holdingu Hypo Real Estate Holding AG (dále jen „HRE“) zaměřujícímu se na financování realit.¹⁷⁷ Právě problematická situace gigantického finančního koncernu bývá označována za moment, kdy již bylo zřejmé, že finanční krize dorazila do SRN v celé své intenzitě.

Proč právě problémy HRE představovaly zlomový okamžik ve vývoji finanční krize v SRN? Odpovědí je systémová důležitost tohoto finančního institutu. HRE patřila s bilanční sumou téměř 400 mld. EUR k největším německým finančním koncernům.¹⁷⁸ V oblasti financování realit se HRE soustředila především na velké projekty staveb kancelářských budov, hotelů nebo letišť, financování realitních záměrů soukromé klientely HRE neprovozovala.¹⁷⁹ Systémová důležitost tohoto finančního ústavu pro

¹⁷⁵ BLOSS, Michael u.a. *Von der Subprime-Krise zur Finanzkrise...* S. 119-120.

¹⁷⁶ Tamtéž. S. 120.

¹⁷⁷ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 4.

¹⁷⁸ Ursachen der Krise bei Hypo Real Estate. In: Tagesschau.de, 29.9.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate120.html>, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁷⁹ Tamtéž.

SRN se dá přirovnat k důležitosti banky Lehman Brothers pro USA, resp. pro celý svět investičního bankovníctví.

HRE se s problémy potýkala kvůli finančním aktivitám své dceřiné společnosti Deutsche Pfandbriefbank AG (dále jen „DEPFA“) sídlící v Dublinu, která se zabývala financováním domácností nebo projektů infrastruktury.¹⁸⁰ Vzhledem k rostoucí nedůvěře na mezibankovním trhu se DEPFA dostala do slepé uličky, co se dostatku finančních prostředků týče, a úlohu zachránce na sebe musela vzít její mateřská společnost, tedy HRE. Ovšem ani HRE neměla dostatek finanční sil na záchranu své dceřiné společnosti. Systémová důležitost této banky a poučení z vývoje v USA, kdy pád Lehman Brothers spustil celosvětovou finanční krizi, způsobily společnou iniciativu německé vlády a bankovního konsorcia složeného z Deutsche Bank, Commerzbank, Spolkové banky a BaFinu. Jednalo se o druhý případ, kdy se německý stát zasadil o záchranu německé banky – prvním případem byla pomocná ruka nabídnutá ze strany státem vlastněné KfW Bankengruppe krizí zasažené IKB.

V případě HRE obsahoval první návrh záchranného balíčku z 28. září 2008 záruky za poskytnuté úvěry až do výše 35 mld. EUR.¹⁸¹ Tento balíček byl dle slov mluvčího Spolkového ministerstva financí Torstena Albiga rozdělen na dvě části: za část ve výši 26,6 mld. EUR zodpovídal spolek a za zbývajících 8,4 mld. EUR bankovní konsorcium.¹⁸² V této souvislosti je nutno poznamenat, že případný neúspěch tohoto záchranného plánu by vyústil v ohromné zatížení spolkového rozpočtu. Pro srovnání: rozpočet Spolkového ministerstva dopravy pro rok 2009 byl stanoven na 25,6 mld. EUR a představoval čtvrtý nejobjemnější úsek spolkového rozpočtu.¹⁸³ Část záchranného balíčku pro HRE ve výši 26,6 mld. EUR, za kterou ručil stát, tedy svým objemem rozpočet Spolkového ministerstva dopravy o jednu miliardu EUR převyšovala. I přes toto extrémní zatížení spolkového rozpočtu bylo záchranné opatření pro HRE označeno Torstenem Albigem jako „absolutně nezbytné“ a spolkovým ministrem financí Peerem Steinbrückem (SPD) jako „správné a potřebné.“¹⁸⁴ V rozhovorech o záchraně HRE bylo dokonce diskutováno i téma zestátnění HRE, tato alternativa ovšem byla ze strany spolkové kancléřky Angely Merkel (CDU) zamítnuta.¹⁸⁵ Přijetí pomoci pro HRE

¹⁸⁰ Ursachen der Krise bei Hypo Real Estate. In: Tagesschau.de, 29.9.2008...

¹⁸¹ Der Steuerzahler springt in die Bresche. In: Tagesschau.de, 29.9.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate110.html>, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Torsten Albig: „Absolut notwendig.“ Peer Steinbrück: „Richtig und erforderlich.“ In: Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž.

znamenal pochopitelně - stejně jako v případě IKB – personální změny v osazenstvu managementu HRE. Institut opustili dva vysocí manažeři zodpovědní za aktivity dceřiné společnosti HRE DEPFA a později i šéf HRE.¹⁸⁶

Zanedlouho po vyjednání záchranného balíčku pro HRE ve výši 35 mld. EUR se ovšem ukázalo, že vyčleněný finanční obnos nebude HRE na záchranu stačit. Proto došlo k dalšímu jednání mezi spolkovou vládou a finančním sektorem, jehož výsledkem 5. října 2008 bylo navýšení stávajícího plánu o 15 mld. EUR, za něž ponесou zodpovědnost banky účastníci se vyjednáváním. Spolku tedy zůstanou záruky za 26,6 mld. EUR a celkově bude záchranný balíček pro HRE obsahovat 50 mld. EUR.¹⁸⁷ Toto navýšení pouze stvrdilo enormní zájem SRN na záchraně HRE. Akce na záchranu HRE nebyla při schvalování ve Spolkovém sněmu žádnou z politických stran radikálně odmítnuta, ovšem opozice reprezentovaná FDP, Bündnis 90/Die Grünen a Die Linke požadovala vysvětlení příčin, které HRE dovedly do krizového stavu, a stěžovala si na nedostatečný bankovní dohled v SRN.¹⁸⁸

Pokud by v situaci, která potkala HRE, německý stát neintervenoval a nechal HRE padnout, hrozilo by nebezpečí vyvolání ohromného kolapsu na německém finančním trhu, který by sekundárně ovlivnil reálné hospodářství, tedy německé podniky a pracovní místa v nich. Nutno podotknout, že finanční krize v SRN hospodářskou krizi vyvolala, nicméně důsledky potenciálního pádu HRE mohly být pro německé hospodářství mnohem závažnější.

Je třeba si také představit a uvědomit časovou osu, na které se tyto události odehrály. Jak již bylo zmíněno, události nabíraly od konce srpna 2008 velmi rychlý spád: banka Lehman Brothers zkrachovala v polovině září 2008 a spustila tak světovou finanční krizi, insolvence HRE hrozila na konci září 2008, kdy byl vyjedнан první záchranný plán, který byl na začátku října rozšířen. Mezi pádem Lehman Brothers a záchranou HRE tedy uplynulo pouze 20 dní. Je tedy zřejmé, že bylo nutné za velké rychlosti vyjednávat a přijmout potřebná opatření.

5. říjen 2008 byl pro stabilizaci německého finančního sektoru zlomový ještě z jednoho ohledu. Nedůvěra ve finančnictví na konci září 2008 totiž ovládla i širokou

¹⁸⁶ Der Steuerzahler springt in die Bresche. In: Tagesschau.de, 29.9.2008...

¹⁸⁷ 15 Milliarden Euro mehr Kredit für HRE. In: Tagesschau.de, 6.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre116.html>, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁸⁸ MÜLLER, Volker. *Die Währung „Vertrauen.“* Das Parlament 42/2008. Online dostupné na <http://webarchiv.bundestag.de/cgi/show.php?fileToLoad=1720&id=1149>, datum přístupu 11.4.2011.

veřejnost a SRN se obávala obdobného vývoje, který potkal Velkou Británii 14. září 2007 a který bývá označován jako „běh na banku“.¹⁸⁹

Vzhledem k panice, kterou tehdy ve Velké Británii vyvolaly zprávy o finančních problémech banky Northern Rock kvůli americké hypoteční krizi, došlo k masovému výběru vkladů ze strany věřitelů této banky. Věřitelé vysloveně oblehli pobočky Northern Rock a stáli dlouhé fronty, aby si mohli peněžní prostředky svěřené této bance vybrat. Během tří dnů vybrali klienti Northern Rock celkové 3 mld. GBP, což odpovídá přibližně 4,35 mld. EUR.¹⁹⁰ Jak již bylo naznačeno v předchozím textu, banky fyzicky nedisponují stejným obnosem finančních prostředků, které vykazují. Situace jako běh na banku banky citelně ohrožují, protože je dostávají do stavů nedostatku finančních prostředků, což ve výsledku omezuje důvěryhodnost banky a znemožňuje provádění dalších bankovních obchodů.

Podobné situaci v SRN bylo třeba zamezit, a proto došlo k významnému kroku ze strany spolkové vlády. Dne 5. října 2008 Angela Merkel spolu s Peerem Steinbrückem prohlásili: „Střadatelům a střadatelkám říkáme, že jejich vklady jsou v bezpečí.“¹⁹¹ Toto poselství garantovalo zajištění všech vkladů v SRN, které platí pro každého soukromého věřitele finančních institutů. Důležitým a přelomovým faktem v této souvislosti bylo poskytnutí státní garance pro veškeré soukromé vklady v SRN, neboť do té doby garantoval stát každému soukromému zákazníkovi jeho vklady pouze do výše 20 000 EUR.¹⁹² Problémem tohoto vládního prohlášení však bylo, že nebylo formálně podloženo žádným zákonem, šlo tedy pouze o ústní vyjádření, které ovšem není žalovatelné. Přesto byla váha tohoto prohlášení silná a německá vláda tedy 5. října 2008 velmi významně zakročila proti možné destabilizaci německého finančního trhu a zamezila přílišnému vybírání vložených finančních prostředků z německých bank.

Záchranu HRE jako první významný stabilizační krok během finanční krize je nutné si představit v širších souvislostech. Angažmá SRN při řešení alarmující situace rozmáhající se světové finanční krize nezačalo až záchranou německých bank, ale mělo i svůj původní mezinárodní rozměr. Právě události z poloviny září 2008 v USA, kdy americká vláda nechala navzdory silnému mezinárodnímu tlaku padnout Lehman

¹⁸⁹ „Bank Run.“ Dle SINN, Hans-Werner. *Kasino-Kapitalismus...* S. 318.

¹⁹⁰ STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich...* S. 176.

¹⁹¹ „Wir sagen der Sparerinnen und den Sparern, dass ihre Einlagen sicher sind.“ In: Die Spareinlagen sind sicher. In: Spiegel Online, 5.10.2008. Online dostupné na <http://www.spiegel.de/wirtschaft/0,1518,582305,00.html>, datum přístupu 10.4.2011.

¹⁹² Staat garantiert für private Spareinlagen. In: Tagesschau.de, 5.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/spareinlagen100.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Brothers, vyburcovaly představitele německé vlády k rychlé aktivitě. Vzhledem k tomu, že jako dominový efekt hrozila den po pádu Lehman Brothers insolvence největšímu světovému pojišťovacímu koncernu AIG, u kterého bylo pojištěno 470 z 500 největších amerických podniků a se kterým udržovaly obchodní vztahy téměř všechny významné mezinárodní banky, bylo třeba jednat.¹⁹³ Pád Lehman Brothers byl sám o sobě světovou finanční katastrofou, ovšem kdyby se k této skutečnosti přidal ještě pád AIG, získala by katastrofa obří rozměry, jejichž důsledky by si stěží někdo dokázal představit a o ní někteří autoři hovoří jako o konci kapitalismu.¹⁹⁴

Německé politické a ekonomické špičky si byly velmi dobře vědomy systémového významu AIG. Proto se spolkový ministr financí Peer Steinbrück na základě jednání s odborníky rozhodl zapůsobit společně s ministryní financí Francie Christine Lagarde na ministra financí USA Henryho Paulsona a společně se vyslovit pro záchranu AIG a zabránění krachu světového hospodářství.¹⁹⁵ Vláda USA se během úterý 16. září 2008 rozhodla AIG zachránit a napumpovala do tohoto pojišťovacího koncernu státní pomoc v podobě úvěru v hodnotě 85 mld. USD. Zároveň se USA staly 80 % vlastníkem AIG.¹⁹⁶ V průběhu několika dalších měsíců bylo AIG poskytnuto dalších více než 182 mld. USD a koncern byl nakonec zestátněn, což představovalo nejdražší a nejzásadnější státní zásah do soukromého hospodářství od vzniku USA.¹⁹⁷

Význam telefonátu Peera Steinbrücka v záchranné iniciativě amerického finančního sektoru lze jen odhadovat, faktem nicméně zůstává, že pro SRN byla tato iniciativa v souladu s přesvědčením, že systémově důležité finanční ústavy je třeba před krizí uchránit a nenechat dojít do stavu insolvence. Toto přesvědčení je důležité mít na paměti, protože hrálo prim jak při záchraně HRE, tak při připravování balíku zákonů na stabilizaci finančního trhu v SRN. Pro SRN ovšem bylo klíčové nejprve stabilizovat světovou resp. americkou finanční situaci, čehož bylo záchranou AIG (a později také stabilizačním balíkem o objemu 700 mld. USD) docíleno. Teprve po splnění tohoto počátečního kroku se mohla SRN dále soustředit na stabilizaci situace ve vnitrozemí.

¹⁹³ STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich...* S. 200.

¹⁹⁴ Tamtéž. S. 200.

¹⁹⁵ Tamtéž. S. 204.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Tamtéž.

5. Konkrétní opatření pro řešení finanční krize v SRN

5.1 Mezinárodní koordinační iniciativa

V říjnu 2008 bylo již zřejmé, že finanční krize dolehla na německý finanční sektor v plné síle. Dílčí pomocná řešení na záchranu jednotlivých ústavů již byla provedena, turbulence na finančních trzích ovšem dosáhly takových rozměrů, že bylo třeba přijmout opatření, která se budou týkat celkové stabilizace situace a budou platná pro všechny krizí zasažené finanční instituce. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, byla německá vláda připravena pomoci finančním ústavům, které se dostaly do problémů, a zabránit tak celkovému kolapsu německého finančnictví a negativním důsledkům v reálném hospodářství. Otázkou ovšem bylo, jak takovému kolapsu zabránit a jakými opatřeními finanční trhy stabilizovat.

Vzhledem k faktu, že finanční krize byla v říjnu 2008 již globálním problémem, vedly se diskuze o jejím řešení nejen na národních, ale také na mezinárodních úrovních. Tendence dohodnout se na společném způsobu řešení finanční krize a koordinovat jednotlivá národní řešení je zřejmá z konání několika vrcholných mezinárodních setkání, která se v rychlém sledu uskutečnila v první polovině října 2008 a zahrnovala setkání evropských zemí skupiny G8 4. října v Paříži, setkání ministrů financí EU 7. října v Lucemburku, jednání ministrů financí a šéfů národních bank států skupiny G7 10. října ve Washingtonu a summit patnácti zemí eurozóny 12. října v Paříži.¹⁹⁸ Všech těchto mezinárodních schůzek se zúčastnila také SRN, význam mezinárodní koordinační iniciativy byl tedy pro jednání o samostatném německém řešení finanční krize zásadní.

Setkání evropských zemí skupiny G8 4. října 2008 položilo základní kámen pro další jednání, neboť právě zde se zástupci zúčastněných států dohodli podpořit krizí zasažené finanční ústavy. K dosažení toho cíle může ovšem každá vláda využít prostředků dle svého vlastního uvážení, ovšem v koordinaci s ostatními státy.¹⁹⁹ Toto mezinárodní setkání dále vyzvalo k nové strukturalizaci mezinárodního finančního systému s důrazem na dohled a regulaci všech finančních aktérů, aby bylo do budoucna zabráněno vzniku dalších spekulacních bublin.²⁰⁰

¹⁹⁸ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 9.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

Poselství z lucemburského setkání ministrů financí EU 7. října 2008 znělo jasně: budou učiněna „všechna nutná opatření pro zajištění stability finančního systému“²⁰¹ a „především musí být zřetelně zesílena důvěra ve finanční trhy.“²⁰² Státní sekretář Spolkového ministerstva financí Jörg Asmussen k tomuto prohlášení doplnil: „Rozhodli jsme se podpořit systémově důležité finanční instituty.“²⁰³ Země EU se na tomto setkání dále dohodly, že budou po dobu jednoho roku garantovat pojištění soukromých bankovních vkladů do minimální výše 50 000 EUR.²⁰⁴ Odhodlání zemí využít státního zásahu pro potlačení dosavadních důsledků finanční krize a pro zabránění dalšího rozvinutí finanční krize je z výše uvedených vyjádření patrné. Státní intervence jednotlivých států by se měla uskutečnit ve společnými silami koordinovaném rámci a měla by rozhodně být časově přísně omezená.²⁰⁵

Ve stejném duchu se neslo jednání skupiny G7 10. října 2008. I na této mezinárodní schůzce bylo dosaženo konsensu, že obtížná situace na světových finančních trzích vyžaduje „bezodkladný a výjimečný zákrok“,²⁰⁶ který ovšem zohledňuje specifickou situaci v jednotlivých státech, jak potvrdil Peer Steinbrück: „Panuje velká shoda o tom, že koordinovaný postup je žádoucí. To nevylučuje, že příslušné národní státy musí nalézt adekvátní řešení.“²⁰⁷ Steinbrück dále podtrhl připravenost německé vlády podpořit významné finanční ústavy, kterým hrozí insolvence, a zdůraznil tím potřebu státního zásahu.²⁰⁸

Summit zemí eurozóny 12. října 2008 sjednotil evropský postup a položil další stavební kameny pro záchranné balíky určené k řešení finanční krize. Tato základní pravidla poskytují obecný rámec, v detailech jednotlivých záchranných opatření už je ovšem zemím eurozóny dána svoboda. Mezi dvě základní pravidla patří poskytnutí likvidity a kapitálu bankám, k těmto elementům budou dále přidány státní garance za

²⁰¹ „Alle notwendigen Maßnahmen zur Sicherung der Stabilität des Finanzsystems.“ In: EU will „systemrelevante Finanzinstitute“ stützen. In: Tagesschau.de, 7.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/finanzmarktkrise146.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁰² „Allem voran müsse das Vertrauen in die Finanzmärkte deutlich gestärkt werden.“ In: BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 9.

²⁰³ „Wir haben beschlossen, systemrelevante Finanzinstitute zu unterstützen.“ In: EU will „systemrelevante Finanzinstitute“ stützen. In: Tagesschau.de, 7.10.2008...

²⁰⁴ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 9.

²⁰⁵ Tamtéž. S. 9-10.

²⁰⁶ „Dringende und außergewöhnliche Maßnahmen.“ In: „Agressiver Aktionsplan“ gegen Finanzkrise. In: Tagesschau.de, 11.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/finanzminister110.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁰⁷ „Es gibt eine große Übereinstimmung, dass ein koordiniertes Vorgehen erforderlich ist. Das schließt nicht aus, dass die jeweiligen Nationalstaaten adäquate Lösungen finden müssen.“ In: „Agressiver Aktionsplan“ gegen Finanzkrise. In: Tagesschau.de, 11.10.2008...

²⁰⁸ Tamtéž.

mezibankovní obchody a změna účetních pravidel, jak shrnula výsledky summitu spolková kancléřka Angela Merkel.²⁰⁹ Státní zásah, o jehož brzkém příchodu již nebylo pochyb, ospravedlňovala Angela Merkel následovně: „Všechna tato opatření podnikáme proto, abychom udrželi hospodářství v chodu, zajistili lidem jejich vklady a stabilizovali finanční systém.“²¹⁰

Obrysy pro jednotlivá národní řešení tedy byly načrtnuty během devíti říjnových dnů roku 2008 na mezinárodní úrovni. Vzhledem k tomu, že každý stát byl finanční krizí zasažen s rozdílnou intenzitou, byly tyto obrysy značně benevolentní co se objemu a provedení konkrétních regulativních kroků týče. Zřejmé ovšem bylo, že ten, kdo napumpuje obrovský objem finančních prostředků do finančního systému pro jeho záchranu, bude stát.

5.2 První krok: zákon o realizaci balíku opatření pro stabilizaci finančního trhu (FMSStG)

Na základě mezinárodních iniciativ koordinujících řešení finanční krize vystihlo Spolkové ministerstvo financí situaci následovně: „Jedno je jasné: banky, které jsou pro celý systém důležité, nemohou padnout. Trhy jsou tak propojené, že jedna banka s sebou může strhnout jinou banku – nebezpečný dominový efekt.“²¹¹ Otázkou tedy bylo, jak konkrétně tomuto dominovému efektu zabránit. Odpovědí na položenou otázku bylo postupné tříkrokové řešení, v rámci něhož byly v SRN v období od října 2008 do července 2009 přijaty tři zákony na stabilizaci finančního trhu. Jak vyplývá z předchozího textu, velmi silnou úlohu v tomto tříkrokovém řešení hrál stát.

Prvním a zároveň klíčovým krokem bylo přijetí zákona o realizaci balíku opatření pro stabilizaci finančního trhu (Gesetz zur Umsetzung eines Maßnahmenpakets zur Stabilisierung des Finanzmarktes, zkráceně Finanzmarktstabilisierungsgesetz, dále

²⁰⁹ Instrumente, um die Krise zu beherrschen. In: Tagesschau.de, 13.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/eurolaendergipfel100.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²¹⁰ „Wir unternehmen all diese Maßnahmen, um die Wirtschaft am Laufen zu halten, um den Menschen ihre Guthaben zu sichern und das Finanzsystem zu stabilisieren.“ In: Tamtéž.

²¹¹ „Klar wurde: Banken, die für das gesamte System wichtig sind, dürfen nicht fallen gelassen werden. Die Märkte sind so verflochten, dass eine Bank die andere mitreißen kann – ein gefährlicher Dominoeffekt.“ In: Wie wir die Finanzmärkte stabilisieren. Webové stránky Spolkového ministerstva financí. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/nm_69116/DE/Buergerinnen_und_Buerger/Gesellschaft_und_Zukunft/finanzkrise/Finanzmaerkte_stabilisieren/090715_ueb_finanzmarktstab.html, datum přístupu 10.4.2011.

jen „FMStG“).²¹² Během krizových situací je obvykle třeba jednat velmi rychle, což dokazuje například rychlý časový sled, během kterého se odehrály mezinárodní schůzky na téma řešení finanční krize, jak bylo popsáno v předchozí kapitole. Příprava, schvalování a nabytí platnosti FMStG bylo dalším příkladem rychlého jednání během krizového vývoje. Ještě než bude popsán konkrétní příklad schvalování FMStG, je třeba ve zkratce nastínit zákonodárny proces v SRN.

5.2.1 Zákonodárny proces v SRN

Zákonodárnou iniciativu v SRN má spolková vláda, Spolková rada a Spolkový sněm (v tomto případě musí být návrh zákona podán minimálně jednou frakcí politické strany nebo 5 % poslanců napříč politickým spektrem).²¹³ Nutno podotknout, že v praxi vychází většina návrhů zákonů ze spolkové vlády.²¹⁴ Pokud se tedy jedná o návrh zákona z iniciativy spolkové vlády, putuje tento návrh dále Spolkové radě, která zaujme během šestitýdenní lhůty k návrhu zákona stanovisko. K tomuto stanovisku se spolková vláda může vyjádřit a návrh zákona se přesouvá do Spolkového sněmu.²¹⁵ V případě zákonodárné iniciativy Spolkové rady je nutný souhlas většiny členů Spolkové rady a návrh zákona jde poté spolkové vládě, která opět během šesti týdnů k návrhu zákona zaujme stanovisko a předává návrh zákona dále Spolkovému sněmu. Návrhy zákonů vycházející ze Spolkového sněmu už nemusejí být v prvním kroku předávány Spolkové radě, proto bývá v praxi obvyklé iniciovat spěchající zákony právě skrze politické frakce ve Spolkovém sněmu.

V další fázi je návrh zákona v tištěné podobě předán všem členům Spolkového sněmu, Spolkové rady a spolkových ministerstev a následují tři čtení zákona ve Spolkovém sněmu. Návrh zákona zde projednává jeden nebo více odborných výborů určených Radou starších, z nichž jednomu výboru je přidělena hlavní kompetence.

²¹² Gesetz zur Umsetzung eines Maßnahmenpakets zur Stabilisierung des Finanzmarktes (FMStG). V platném znění ze 17.10.2008. Online dostupný na http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//%5B@attr_id=%27bgbl109s0725.pdf%27%5D, datum přístupu 10.4.2011.

²¹³ ISMAYR, Wolfgang. *Gesetzgebung im politischen System Deutschlands*. In: ISMAYR, Wolfgang (Hrsg.). *Gesetzgebung in Westeuropa. EU-Staaten und Europäische Union*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2008. S. 390.

²¹⁴ Tamtéž. S. 390.

²¹⁵ Následující popis zákonodárného procesu v této kapitole je převzat z: Weg der Gesetzgebung. Webové stránky Spolkového sněmu. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/gesetzgebung/weg.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Cílem odborných výborů rozdělených do pracovních skupin je připravit doporučující usnesení a zprávu a předat tak návrh zákona ke druhému čtení.

Ve druhém čtení se již hlasuje přímo o návrhu zákona, přičemž každý poslanec může vznést pozměňující návrhy, které jsou následně přímo v plénu projednávány a v případě jejich schválení zahrnuty do návrhu zákona. Ve třetím čtení se koná debata o návrhu zákona pouze za předpokladu, že to vyžaduje politická frakce či 5 % poslanců, stejný požadavek platí pro předkládání pozměňujících návrhů. Na konci třetího čtení dochází k závěrečnému hlasování o návrhu zákona, který je následně předložen Spolkové radě, pokud pro něj hlasuje prostá většina poslanců Spolkového sněmu.

V tomto bodě přicházejí skrze Spolkovou radu opět ke slovu jednotlivé spolkové země. Spolková rada už ovšem nemá pravomoc něco měnit na návrhu zákon schváleném Spolkovým sněmem. Pokud není Spolkovou radou zákon schválen, může Spolková rada svolat Zprostředkovatelský výbor, ve kterém sedí stejný počet zástupců Spolkového sněmu a Spolkové rady a který má za úkol vypracovat takový kompromis, který je akceptovatelný jak pro Spolkový sněm, tak pro Spolkovou radu.

Co se týče role Spolkové rady, existují v SRN dva typy zákonů, jak stanovuje Základní zákon – zákony vyžadující souhlas Spolkové rady a zákony, vůči kterým může Spolková rada vznést námitky, ovšem zákon může být i přes tyto námitky schválen.²¹⁶ V prvním případě se jedná o zákony týkající se financí spolkových zemí, o zákony měnící Základní zákon apod. Při schvalování takových zákonů musí v případě jeho svolání dospět Zprostředkovatelský výbor ke kompromisu, který je schválen. Ve druhém případě může Spolkový sněm nechat zákon vstoupit v platnost, i když Zprostředkovatelský výbor nedospěl k jednotnému názoru. V tomto případě je ovšem nutné nové hlasování ve Spolkovém sněmu, při kterém musí zákon projít absolutní většinou. Poslední fází zákonodárného procesu je podpis zákona spolkovou kancléřkou, příslušným spolkovým ministrem a spolkovým prezidentem. Pokud není v zákoně uvedeno jinak, vstupuje zákon v platnost od 14. dne po vyhlášení ve Spolkové sbírce zákonů.

²¹⁶ Zustimmungsgesetz, Einspruchsgesetz. In: Weg der Gesetzgebung. Deutscher Bundestag. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/gesetzgebung/weg.html>, datum přístupu 9.4.2011.

5.2.2 Schvalování FMStG

Je zřejmé, že tento několikafázový proces je poměrně složitý a může v některých případech trvat dlouhou dobu. To se ovšem nestalo při přípravě a schvalování FMStG. FMStG byl 14. října 2008 frakcemi koaličních stran připraven jako návrh zákona a 15. října byl projednáván Spolkovým sněmem.²¹⁷ Právě FMStG byl zákonem, který bylo třeba projednat a schválit co nejrychleji, aby se zabránilo přílišnému rozvinutí finanční krize v SRN. Proto byl tento zákon sice připraven spolkovou vládou, ale k projednání ve Spolkovém sněmu byl vznesen prostřednictvím frakcí koaličních stran.²¹⁸ Tím pádem byla obejita fáze schvalování nebo připomínkování zákona ve Spolkové radě jako první instanci a o FMStG bylo tedy rozhodováno rovnou ve Spolkovém sněmu.²¹⁹

Ve dnech 15.-16. října návrh zákona projednával rozpočtový výbor, právní výbor, finanční výbor a výbor pro hospodářství a technologie.²²⁰ Rozpočtový výbor, který byl Radou starších označen jako hlavní odpovědný výbor, připravil pozměňující návrhy k FMStG, které byly spolu se zprávou rozpočtového výboru předloženy ke druhému čtení návrhu FMStG ve Spolkovém sněmu.²²¹ V čem konkrétně pozměňující návrhy rozpočtového výboru spočívaly, bude vysvětleno v kapitole 5.2.4 *Politická diskuze o FMStG*.

Události vyvrcholily 17. října 2008, kdy bylo po ukončení třetího čtení o FMStG hlasováno Spolkovým sněmem. Výsledek hlasování znázorňuje graf č. 3.

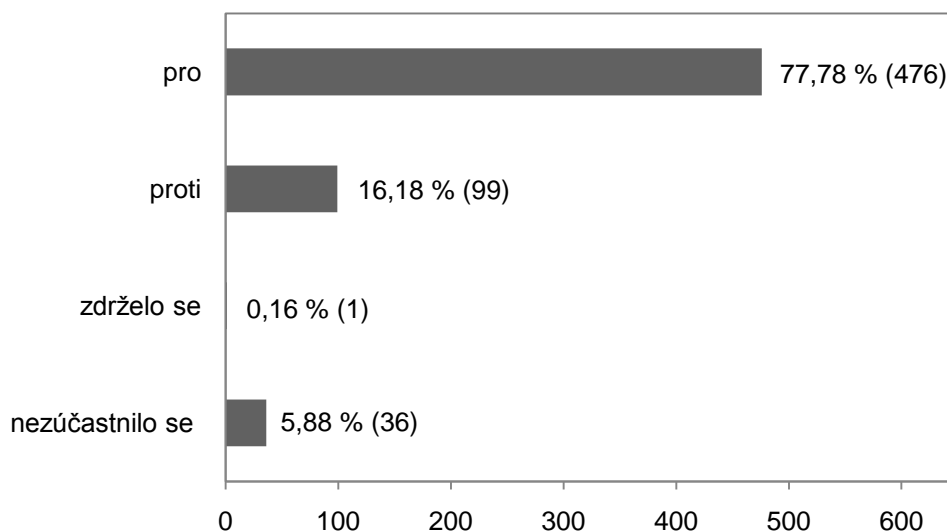
²¹⁷ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 5.

²¹⁸ Drucksache 16/10600, 14.10.2008. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/106/1610600.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

²¹⁹ Čl. 76 odst. 2 GG. Citováno dle BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 5.

²²⁰ Plenarprotokoll 16/182, 15.10.2008. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/16/16182.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

²²¹ Drucksache 16/10651, 17.10.2008. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/106/1610651.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Graf č. 3: Hlasování o FMStG

Zdroj dat: Banken-Rettungspaket. Webová stránka [abgeordnetenwatch.de](http://www.abgeordnetenwatch.de). Online dostupné na http://www.abgeordnetenwatch.de/banken_rettungspaket-636-156.html, datum přístupu 10.4.2011.

FMStG tedy prošel Spolkovým sněmem většinou 77,78 % hlasů. Jak ovšem hlasovaly jednotlivé politické strany? Jednoznačnou podporu získal zákon od vládní koalice CDU/CSU a SPD a od opoziční FDP, všechny tyto strany se pro FMStG vyjádřily více než 90 % svých hlasů.²²² Proti zákonu se naopak více než 94 % svých hlasů vyslovily Bündnis 90/Die Grünen a Die Linke.²²³

V tentýž den, tedy 17. října 2008, prošel FMStG jednohlasně Spolkovou radou, byl podepsán spolkovým prezidentem a účinným se FMStG stal dne 18. října 2008.²²⁴ Vyhlášení FMStG ve Spolkové sbírce zákonů proběhlo 20. října 2008.²²⁵

Je třeba zdůraznit, že schválení FMStG, které od vyhlášení návrhu zákona do podpisu zákonu spolkovým prezidentem trvalo pět dní, představovalo pro SRN nejsilnější zásah státu do hospodářství od roku 1967, kdy byl přijat zákon o stabilitě a růstu.²²⁶ Intenzita tohoto státního zásahu a rekordně krátká doba, během které byl FMStG přijat, stojí ve velkém kontrastu, který se ovšem dá vysvětlit závažností situace rozmáhající se finanční krize a nutností jednat promptně. Někteří odborníci tuto promptnost dokonce označují za „provokativní“ a upozorňují na mezery v zákoně, které nebyly kvůli příliš rychlému projednání zákona dostatečně ošetřeny a mohou působit

²²² Banken-Rettungspaket. Webová stránka [abgeordnetenwatch.de](http://www.abgeordnetenwatch.de)...

²²³ Tamtéž.

²²⁴ JALETZKE, Matthias; BACKMANN, Julia. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz. Kommentar*. Beck, München 2009. S. 3.

²²⁵ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 5.

²²⁶ Tamtéž. S. 6.

rozporuplně a nejasně.²²⁷ Faktem ovšem zůstává, že FMStG byl schválen ve zrychleném řízení z prostého důvodu: zabránit hrozícímu zhroucení se německého finančního hospodářství.

5.2.3 Stabilizační opatření v rámci FMStG

FMStG bezesporu představoval nejobjemnější ze tří státem iniciovaných kroků v boji proti důsledkům a dalšímu působení finanční krize na německé hospodářství, a proto se o něm často psalo v médiích jako o největším pomocném balíku německé vlády od vzniku SRN.²²⁸ Jaké prostředky německá vláda v tomto zákoně k záchraně svého finančního sektoru zvolila?

FMStG je tvořen celkem sedmi články. Jádrem záchranného balíku je článek 1, který obsahuje zákon o zřízení fondu pro stabilizaci finančního trhu (Gesetz zur Errichtung eines Finanzmarktstabilisierungsfonds, zkráceně Finanzmarktstabilisierungsfondsgesetz, dále jen „FMStFG“).²²⁹

Klíčovou oblastí článku 1 FMStG je vytvoření fondu pro stabilizaci finančního trhu (Finanzmarktstabilisierungsfonds, zkráceně „FMS“, nebo také Sonderfonds Finanzmarktstabilisierung, dále jen „SoFFin“).^{230,231} SoFFin je určen ke stabilizaci finančního trhu prostřednictvím překonání nedostatku likvidity a zřízení právního rámce pro posílení vlastního kapitálu u finančních a pojišťovacích institucí, penzijních fondů, kapitálových společností, provozovatelů burz cenných papírů, finančních holdingů a konglomerátů a dceřiných společností zemských bank.²³² Pomoc tedy není určena například pro leasingové společnost.²³³ Důležité je, že pomoc v rámci SoFFin se vztahuje pouze na finanční instituce se sídlem v SRN, mezi které je ovšem možné zařadit například dceřiné společnosti zahraničních bank.²³⁴ Cílem FMStG je obnovit chybějící důvěru mezi finančními institucemi prostřednictvím finančních injekcí a

²²⁷ „Provokante Kürze.“ In: BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 6.

²²⁸ Milliarden-Rettung für deutsche Banken. In: Tagesschau.de, 14.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/finanzmaerkte114.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²²⁹ Čl. 1 FMStG.

²³⁰ Čl. 1 § 1 FMStG.

²³¹ Ačkoliv FMStG označuje fond pro stabilizaci finančního trhu zkratkou „FMS“, v odborné literatuře i v médiích je tento fond častěji označován zkratkou „SoFFin.“ V této diplomové práci bude proto využito zkratky „SoFFin.“

²³² Čl. 1 § 2 odst. 1 FMStG.

²³³ Čl. 1 § 2 odst. 1 FMStG.

²³⁴ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 31.

nastartovat lepší koloběh peněžních prostředků na finančním trhu, protože chybějící likvidita a omezený vlastní kapitál ohrožují reálné hospodářství a jeho stabilitu. Opatření stanovená FMStG se tedy zaměřují jednak na obnovení poskytování úvěru mezi jednotlivými bankami, ale také mezi bankami a podniky, resp. spotřebiteli.

SoFFin je definován jako zvláštní majetek,²³⁵ tedy jako oddělená část spolkového majetku, která vznikla a slouží ke splnění samostatných úkolů. Důvodem oddělení SoFFin od spolkového rozpočtu je na jedné straně transparentnost a na druhé straně časová omezenost záchranných finančních opatření. Vzhledem k těmto faktorům by bylo zahrnutí SoFFin do spolkového rozpočtu dle frakcí vládních stran „nevhodné.“²³⁶

Současně s vytvořením SoFFin vznikl také Úřad pro stabilizaci finančního trhu (Finanzmarktstabilisierungsanstalt, dále jen „FMSA“) sídlící při Spolkové bance ve Frankfurtu nad Mohanem.²³⁷ Ačkoliv tvoří většinu personálu FMSA zaměstnanci Spolkové banky, je FMSA od Spolkové banky organizačně oddělená a správně přímo podléhá Spolkovému ministerstvu financí, které nad FMSA uplatňuje dohled, tuto instituci ovlivňuje a má právo zakročení.²³⁸ Spolková banka ovšem FMSA operativně podporuje v odborných, organizačních a technických záležitostech.²³⁹

Co se týče vedení FMSA, stanovuje FMStG vedoucí výbor, který se sestává ze tří členů jmenovaných Spolkovým ministerstvem financí po dohodě se Spolkovou bankou.²⁴⁰ Institucí, která posuzuje konkrétní žádosti finančních institucí o finanční pomoc v rámci SoFFinu a rozhoduje o poskytnutí této pomoci, na niž ovšem neexistuje zákonný nárok, je Spolkové ministerstvo financí.²⁴¹ Spolkové ministerstvo financí může ovšem tuto svou pravomoc delegovat správnímu orgánu FMSA, tedy vedoucímu výboru, což se také v praxi stalo prostřednictvím nařízení k provedení zákona o fondu pro stabilizaci finančního trhu (Verordnung zur Durchführung des Finanzmarktstabilisierungsfondsgesetzes, dále jen „FMStFV“), které bylo vydáno 20. října 2008 a upravovalo podmínky čerpání finanční pomoci v rámci SoFFinu.²⁴²

²³⁵ Čl. 1 § 2 odst. 2 FMStG.

²³⁶ „Unangemessen.“ Begründung zu Artikel 1, zu den §§ 1 bis 3. Drucksache 16/10600... S. 10.

²³⁷ Čl. 1 § 3a odst. 1 FMStG.

²³⁸ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 55

²³⁹ Tamtéž. S. 47.

²⁴⁰ Leitungsausschuss. In: Čl. 1 § 3a odst. 3 FMStG.

²⁴¹ Čl. 1 § 4 odst. 1 FMStG.

²⁴² § 1 Verordnung zur Durchführung des Finanzmarktstabilisierungsfondsgesetzes (FMStFV). V platném znění z 20.10.2008. Online dostupné na <http://www.gesetze-im-internet.de/fmstfv/BJNR612300008.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Důležité je, že poskytnutí záruky stabilizačních opatření uvedených ve FMStG konkrétním finančním ústavům probíhá pouze na základě žádosti daného ústavu, FMStG poskytování finanční pomoci sama neinicuje.²⁴³

Pokud se jedná o zásadní otázky typu stabilizační politika FMStG, záležitosti specifického charakteru a podstatné výdaje, má tyto na starosti řídicí výbor tvořený zástupcem Úřadu spolkové kancléřky, Spolkových ministerstev financí, spravedlnosti, hospodářství a technologie a jednoho člena na návrh spolkových zemí. Jako poradní člen působí v řídicím výboru také jeden zástupce Spolkové banky.²⁴⁴ Řídicí výbor tedy disponuje kontrolní a rozhodující kompetencí.²⁴⁵

Po usazení organizačních záležitostí stanovuje FMStG již konkrétní stabilizační řešení. Prvním z nich je zmocnění Spolkového ministerstva financí k poskytování záruk za bankovní závazky skrze SoFFin.²⁴⁶ Tyto záruky představují pro banky jistotu, že finanční prostředky, které půjčily jiné bance, dostanou v každém případě zpět. Záruky v celkovém maximálním objemu 400 mld. EUR jsou zacíleny na rekapitalizaci finančního trhu, protože ručí za úvěry poskytující čerstvý kapitál finančním institucím. Záruky jsou časově omezeny na dlužné tituly vydané od data účinnosti FMStG do 31.12.2009 s maximální dobou splatnosti 36 měsíců.²⁴⁷ Velmi podstatné je, že tímto způsobem podaná pomocná ruka není pro finanční instituce zadarmo, za poskytnutí záruky ze SoFFinu musí být samozřejmě řádně zapláceno jako v případě jiné podobné bankovní operace.²⁴⁸ Výše poplatku za poskytnutou službu je smluvně stanovena a neměla by být nižší, než 2 % z výše poskytnuté záruky ročně.²⁴⁹ Důvod, proč stát neposkytuje stabilizační opatření pro krizi postižené finanční instituce zdarma, je nutnost krytí rizika spojeného s poskytováním této pomoci. Zároveň by se mohlo zdát, že státní záruky poskytované SoFFin se od klasických bankovních operací neliší, nicméně je třeba mít na paměti, že mezibankovní trh byl v říjnu roku 2008 téměř ochromen a banky si mezi sebou samy od sebe peněžní prostředky rozhodně nepůjčovaly. Právě tento zastavený koloběh měl být znovuobnoven prostřednictvím záruk ze SoFFinu.

²⁴³ Čl. 1 § 4 odst. 1 FMStG.

²⁴⁴ Lenkungsausschuss. In: Čl. 1 § 4 odst. 1 a odst. 3 FMStG.

²⁴⁵ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 78.

²⁴⁶ Čl. 1 § 6 FMStG.

²⁴⁷ Čl. 1 § 6 odst. 1 FMStG.

²⁴⁸ Čl. 1 § 6 odst. 1 FMStG.

²⁴⁹ Begründung zu Artikel 1 zu den §§ 6 bis 8. Drucksache 16/10600... S. 10.

Druhým významným stabilizačním krokem v rámci FMStG je rekapitalizace. Nedostatek vlastního kapitálu byl významným problémem u krizí postižených bank, protože poskytovatelé finančních služeb musí vždy disponovat určitým základním kapitálem, jak stanovuje zákon o poskytování úvěrů (KWG).²⁵⁰ SoFFin se může podílet na rekapitalizaci finančních institucí například tak, že na přechodnou dobu odkoupí podíl v dané instituci nebo jiné vlastní prostředky instituce a poskytne tak za dohodnutý poplatek ve formě procentní sazby potřebné finanční prostředky k rekapitalizaci.²⁵¹ O odkoupení podílů finančních institucí nebo jejich jiných vlastních prostředků rozhoduje Spolkové ministerstvo financí a přechodný odkup může proběhnout pouze za předpokladu, že na rekapitalizaci daného ústavu má SRN eminentní zájem a cílené rekapitalizace není možné dosáhnout žádným jiným prostředkem.²⁵² Na jednu finanční instituci (včetně s ní spojených společností) připadá v rámci rekapitalizace obnos ve výši maximálně 10 mld. EUR, který může být v případě nouze zvýšen za předpokladu schválení řídicím výborem FMSA.²⁵³ Stejně jako v případě poskytování záruk musí daná finanční instituce do 6 měsíců předložit restrukturalizační plán, tato podmínka neplatí pro instituce, které se během 6 měsíců zotaví pomocí státní rekapitalizace natolik, že jsou schopny si podíly prodané SoFFinu odkoupit zpět.²⁵⁴ U tohoto rekapitalizačního opatření se ovšem v žádném případě nejedná o trvalé zestátnění finančních institucí, ale o pouze přechodné opatření.

V rámci třetího řešení ke stabilizaci finančního trhu může SoFFin převzít nebo zajistit rizikové položky jako například pohledávky, cenné papíry, finanční deriváty apod., které finanční instituce nabyly před 13. říjnem 2008.²⁵⁵ Tímto krokem pomůže SoFFin vyčistit účetní bilance krizí postižených finančních institucí o sporné finanční produkty. Právě tento postup byl prvním původním stabilizačním opatřením, o kterém bylo diskutováno, ostatní výše popsaná opatření byla do FMStG přidána až po rozšíření finanční krize.²⁵⁶ SoFFin ovšem opět přebírá rizikové položky pouze dočasně a po uplynutí stanovené doby jsou tyto buď vráceny finanční instituci nebo převedeny na třetí osobu. SoFFin stanovil maximální objem rizikových položek, které může zajistit, na 80 mld. EUR, přičemž na jednu finanční instituci připadá maximálně 5 mld. EUR

²⁵⁰ § 10 KWG.

²⁵¹ Čl. 1 § 7 odst. 1 FMStG.

²⁵² Čl. 1 § 7 odst. 2 FMStG.

²⁵³ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 127.

²⁵⁴ Tamtéž. S. 128.

²⁵⁵ Čl. 1 § 8 odst. 1 FMStG.

²⁵⁶ BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 144.

opět s možností navýšení po schválení řídicím výborem FMSA.²⁵⁷ Poskytnutí této pomoci je pochopitelně také finančně zúročeno ve prospěch SoFFinu.

Další způsob, jak mohou finanční instituce zvýšit svůj vlastní kapitál, je stanoven ve čtvrtém stabilizačním kroku v rámci FMStG. Spolkové ministerstvo financí je totiž oprávněno poskytnout finančním institucím úvěry na přímou obnovu kapitálu do celkové výše až 70 mld. EUR s možností navýšení až o 10 mld. EUR.²⁵⁸ Úvěry v hodnotě dalších 20 mld. EUR je v případě potřeby možné poskytnout z rozpočtu stanoveného pro poskytování záruk za mezibankovní půjčky v rámci prvního stabilizačního kroku, tedy z rozpočtu 400 mld. EUR.²⁵⁹ V případě tohoto stabilizačního opatření tedy nejde o obnovu kapitálu přechodným prodejem vlastnického podílu či rizikových finančních položek, jde o poskytnutí klasického úvěru za účelem obnovy vlastního kapitálu.

Všechna zmíněná stabilizační opatření nelze ze SoFFinu čerpat zadarmo, jak již bylo uvedeno. Kromě poplatků za poskytnutou finanční pomoc musí finanční instituce zajistit solidní a rozvážnou obchodní politiku a nechat stát reprezentovaný spolkovou vládou, resp. FMSA nahlédnout do svých interních záležitostí jako je například obchodní politika, způsob odměňování zaměstnanců, výplaty dividend apod., protože spolkové vládě náleží v případě přijetí finanční pomoci ze SoFFinu právo spolurozhodovat.²⁶⁰ V praxi tedy může mít využití státní pomoci pro finanční podniky důsledky od snížení platů vysokým manažerům na maximálně 500 000 EUR ročně,²⁶¹ nebo nevyplácení bonusů až po částečný vliv státu na interní procesy v podniku, protože FMSA může dané finanční instituci redukovat nebo dokonce zcela zakázat provádění rizikových obchodů.²⁶² V každém případě se tedy přijetím státní pomoci finanční instituce automaticky vzdávají jisté míry svobody.

FMStG dále ustavuje kontrolní grémium, které tvoří 9 členů rozpočtového výboru volených Spolkovým sněmem. Spolkové ministerstvo financí má za úkol grémium pravidelně informovat o činnosti a dalších záležitostech týkajících se SoFFinu. Grémium má na starosti diskutování strategických otázek a otázek dlouhodobé politiky

²⁵⁷ Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz...* S. 154.

²⁵⁸ Čl. 1 § 9 odst. 1 a 4 FMStG.

²⁵⁹ Čl. 1 § 9 odst. 5 FMStG.

²⁶⁰ Čl. 1 § 10 odst. 1 a 2 FMStG.

²⁶¹ § 5 odst. 2 písm. 4a FMStFV.

²⁶² Kabinett beschließt Bedingungen für Hilfspaket. Kröten gegen Kröten, In: Tagesschau.de 20.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungspaket158.html>, datum přístupu 10.4.2011.

na finančních trzích.²⁶³ Toto grémium představuje parlamentní kontrolu nad SoFFinem a ztělesňuje tak základní princip demokracie a roli Spolkového sněmu.

Zajímavou problematikou je rozdělení nákladů na SoFFin mezi spolek a spolkové země. Působnost SoFFin je omezená do konce roku 2009 (ovšem splatnost záruk za bankovní závazky může být až 36 měsíců) a FMStG říká, že po ukončení činnosti tohoto fondu bude konečný výsledek rozdělen mezi spolek a spolkové země v poměru 65:35.²⁶⁴ Strop pro podíl spolkových zemí je stanoven na 7,7 mld. EUR a částka, kterou zaplatí jednotlivé spolkové země, je spočtena z jedné poloviny na základě počtu obyvatel dané země k 30. červnu 2008 a z druhé poloviny na základě hrubého domácího produktu dané země za rok 2007.²⁶⁵ Pokud byla ovšem státní pomoc poskytnuta zemským bankám nebo jejich účelovým společnostem, podílí se spolkové země na poskytnuté pomoci na základě svého procentuálního vlastnického podílu dané zemské banky. Naopak spolek nese veškeré náklady spojené s podáním pomocné ruky finančním institucím, ve kterých má vlastnický podíl.²⁶⁶

Článek 2 FMStG je tvořen zákonem o urychlení a zjednodušení získání podílů podniků finančního sektoru jakož i jejich rizikových položek skrze fond pro stabilizaci finančního trhu (Gesetz zur Beschleunigung und Vereinfachung des Erwerbs von Anteilen an sowie Risikopositionen von Unternehmen des Finanzsektors durch den Fonds „Finanzmarktstabilisierungsfonds – FMS“).²⁶⁷ Tento zákon upravuje procesy nutné k přijetí rekapitalizačních opatření a modifikuje určité předpisy tak, aby došlo k jednodušší a hladší realizace stabilizačních opatření stanovených v článku 1 FMStG. Další články FMStG se věnují zákonům, které jsou prostřednictvím FMStG změněny.

Hlavním obsahem FMStG je tedy vytvoření stabilizačního fondu SoFFin jakožto zvláštního majetku spolku, a zmocnění tohoto fondu k poskytnutí několika typů opatření, které mají sloužit ke stabilizaci finančního trhu v SRN. Zřízení SoFFinu v celkovém objemu 480 mld. bylo odůvodněno významností role finančního systému pro funkční hospodářství SRN. Bez funkčního finančního sektoru, jehož tepnami neproudí peněžní prostředky do reálného hospodářství, vznikají škody, které vedou mimo jiné k insolvencím různých hospodářských subjektů a k rostoucí nezaměstnanosti, což v rámci konceptu sociálně tržního hospodářství představuje nežádoucí sociální

²⁶³ Čl. 1 § 10a FMStG.

²⁶⁴ Čl. 1 § 13 odst. 2 FMStG.

²⁶⁵ Čl. 1 § 13 odst. 2 FMStG.

²⁶⁶ Čl. 1 § 13 odst. 3 FMStG.

²⁶⁷ Čl. 2 FMStG.

efekty. Z tohoto důvodu bylo třeba obnovit vzájemnou důvěru mezi aktéry finančního systému, neboť ostatní opatření pocházející například ze strany centrálních bank a týkající se snížení úrokových sazeb se ukázala jako nedostačující a tržní síly nebyly schopny systém samy stabilizovat. Je proto velmi důležité si uvědomit, že FMStG nebyl přijat na ochranu bankovních zájmů, ale proto, aby bylo stabilizováno německé hospodářství a aby byli němečtí občané chráněni před škodami vzniklými z nefungujícího hospodářství.

5.2.4 Politická diskuze o FMStG

Ačkoliv byl FMStG schválen velmi rychle, což pochopitelně vyžadovala vážná situace na finančních trzích a hrozící riziko zhroutení německého bankovního sektoru, byl i tento proces schvalování okořeněn politickými debatami a přemi o úpravy zákona. Jak znázorňuje graf č. 3 v kapitole 5.2.2 *Schvalování FMStG*, vyjádřily návrhu FMStG plnou podporu obě koaliční strany CDU/CSU a SPD společně s opoziční FDP. Proti zákonu se naopak vyslovily strany Bündnis 90/Die Grünen a Die Linke. V čem tkvěly hlavní neshody?

Hlavním jablkem sváru byl fakt, že návrh zákona počítal s vytvořením SoFFin přímo spadajícího pod Spolkové ministerstvo financí. Tím pádem by tato instituce byla řízená vládou a nebyla tedy dostatečně kontrolována parlamentem. Není náhodou, že hlasy, které kritizovaly tuto skutečnost, zaznívaly z řad opozičních stran, a to nejsilněji z řad FDP, kterou v tomto názoru ovšem podpořili také poslanci Die Linke a Bündnis 90/Die Grünen.²⁶⁸ FDP velmi důrazně podmínila svůj souhlas s FMStG právě rozšířením parlamentní kontroly stabilizačních opatření.

Rozdílné názory panovaly při debatách o návrhu FMStG také v otázce rozdělení nákladů plynoucích ze SoFFinu mezi spolek a spolkové země. Jednání mezi Spolkovým ministrem financí a spolkovými zeměmi se uskutečnilo 14. října 2008, ovšem nepřineslo žádné výsledky.²⁶⁹ Přestože všechny spolkové země zřízení SoFFinu obecně vítaly, bylo pro některé spolkové země stanovení podílu na nákladech vzniklých z SoFFin ve výši 35 % z celkových nákladů, tedy 168 mld. EUR, neakceptovatelné. Mezi nespokojené spolkové země se řadilo například Bavorsko nebo Durynsko.

²⁶⁸ Drucksache 16/10651... S. 12.

²⁶⁹ Länder wollen keien Doppel-Belastung. In: Tagesschau.de, 14.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bundesbankenpaket102.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Bavorský ministr financí Erwin Huber se vyjádřil, že nevidí žádný důvod podílet se na celkovém záchranném balíku, o kterém rozhoduje spolek, a spolkovým zemím je pak pouze vystavěn závěrečný účet. Takové jednání Huber označil za neférové a zdůraznil, že bankovní kontrola a peněžnictví je záležitostí spadající do kompetencí spolku.²⁷⁰ K Huberovým výhradám se připojil i bavorský ministr hospodářství Horst Seehofer. Také ministerský předseda Durynska Dieter Althaus si přál podrobněji diskutovat o podílu spolkových zemí na vládním záchranném balíku pro finanční instituce. Do tábora spolkových zemí, které se naopak rozhodly na nákladech na SoFFin bezvýhradně podílet, patřily Dolní Sasko, Bádensko-Württembersko a Sársko.²⁷¹

V diskuzi o této problematice pokračovaly spolkové země 16. října 2008 společně se spolkovou kancléřkou Angelou Merkel. Tato schůzka přinesla dohodu, na základě které byl zachován poměr 65:35, kterým se budou spolek a spolkové země podílet na výnosech, resp. ztrátách z činnosti SoFFin, ovšem byl stanoven strop pro podíl zemí na 7,7 mld. EUR.²⁷² Náklady převyšující tuto hranici už nese sám spolek. Zároveň se spolkové země s Angelou Merkel shodly na tom, že náklady na pomoc zemským bankám budou výhradně k tíži daných spolkových zemí, což analogicky platí i pro spolek a pomoc finančním institucím spolkem vlastněným.²⁷³

Tyto dvě hlavní sporné otázky, o kterých byla vedena politická diskuze, byly obsaženy v doporučujícím usnesení a zprávou rozpočtového výboru, které bylo předáno Spolkovému sněmu pro druhé čtení návrhu FMStG a které doporučilo přijetí zákona ve změněné formě. Změny se týkaly přidání nového § 3a stanovujícího vznik a funkci FMSA a vytvoření řídicího výboru FMSA, dále nového § 10a upravujícího posílení kontrolních parlamentních pravomocí prostřednictvím vytvoření kontrolního grémia, a také doplnění § 13 odst. 2 o nejvyšší možnou částku 7,7 mld. EUR, kterou se spolkové země budou podílet na závěrečném zúčtování činnosti SoFFin.²⁷⁴ Je nutné poznamenat, že spory o výše uvedené otázky schválením FMStG zdaleka neutichly a především problematika nedostatečné parlamentní kontroly SoFFinu byla nadále kritizována. Předsedkyně frakce Bündnis 90/Die Grünen Renate Künast označila FMStG jako

²⁷⁰ Länder wollen keine Doppel-Belastung. In: Tagesschau.de, 14.10.2008...

²⁷¹ Tamtéž.

²⁷² Hohe Verluste trägt allein der Bund. In: Tagesschau.de, 16.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungspaket140.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁷³ Hohe Verluste trägt allein der Bund. In: Tagesschau.de, 16.10.2008...

²⁷⁴ Drucksache 16/10651... S. 3, 5, 6.

„nevyplněný šek v hodnotě 500 miliard EUR“²⁷⁵ a předseda frakce Die Linke Gregor Gysi sdělil, že rychlý a objemný záchranný balík je sice třeba, nicméně navržený zákon této potřebě neodpovídá.²⁷⁶ Tato kritika ovšem nic nemění na faktu, že FMStG byl schválen jako první ze tří kroků ke stabilizaci finančního trhu v SRN.

5.2.5 Vývoj po schválení FMStG

Stabilizační opatření pro uklidnění finančního trhu v SRN byla prostřednictvím FMStG německým finančním institucím k dispozici. Které instituce se nechaly vzít pod ochranná křídla tohoto záchranného balíku a jak jejich zapojení probíhalo?

27. října 2008 začal SoFFin oficiálně fungovat, ovšem postoj bank k zapojení se do stabilizačních opatření stanovených FMStG byl zpočátku poměrně vlažný. V rámci spuštění činnosti SoFFinu vyzval spolkový ministr financí Peer Steinbrück banky, aby svůj názor velmi dobře zvážily. Steinbrück označil za nezodpovědné, pokud se vedení bank zdráhá přijmout pomoc od státu a tím přivolává krach banky.²⁷⁷

Už 18. října 2008 se uskutečnilo setkání Německého svazu spořitelén a žira (DSGV) v Berlíně, jehož cílem byla debata o vládním záchranném balíku a koordinace zapojení spořitelén, stavebních spořitelén a zemských bank do jeho stabilizačních opatření.²⁷⁸ Zatímco Helaba, LBBW a Nord/LB prozatím se rozhodly bojovat s finanční krizí samy, HSH Nordbank a později i WestLB možnost přijetí státní pomoci principiálně uvítaly.^{279,280} Jednoznačný zájem na čerpání pomoci ze SoFFinu jak v podobě záruk za mezibankovní půjčky, tak v podobě přímé obnovy kapitálu vyjádřila BayernLB. Tato banka byla vůbec první bankou, která zažádala o státní pomoc v rámci SoFFin, a to hned 27. října 2008. BayernLB požadovala finanční injekci ve výši 5,4 mld. EUR v zárukách a 1 mld. EUR na přímou obnovu kapitálu.^{281,282} V souvislosti

²⁷⁵ V originále: „500-Milliarden-Euro-Blankscheck.“ In: Bankenpaket ist unter Dach und Fach. In: Tagesschau.de, 17.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungspaket148.html>, datum přístupu 27.3.2011.

²⁷⁶ Tamtéž.

²⁷⁷ Postbank schlägt staatliche Hilfen aus. In: Tagesschau.de, 27.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungsfonds102.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁷⁸ Bayern will sich retten lassen. In: Tagesschau.de, 19.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungspaket154.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ Postbank schlägt staatliche Hilfen aus. In: Tagesschau.de, 27.10.2008...

²⁸¹ BayernLB braucht 6,4 Milliarden Euro. In: Tagesschau.de, 21.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungspaket166.html>, datum přístupu 30.3.2011.

²⁸² Postbank schlägt staatliche Hilfen aus. In: Tagesschau.de, 27.10.2008...

s nutností státní podpory pro další fungování BayernLB byly otevřeny nové diskuze o potřebné reorganizaci sektoru zemských bank a o fúzi BayernLB s LBBW, výsledkem čehož by vznikla „Südbank.“²⁸³ Tato idea ovšem nebyla realizována.

Signály zájmu ze strany soukromých bank byly zpočátku spíše negativní. První výrazné odmítnutí státní pomoci přišlo od Deutsche Bank, jejíž předseda představenstva Josef Ackermann svůj názor na státní záchranný balík shrnul v rozhovoru pro týdeník *Der Spiegel* den po schválení FMStG slovy: „Styděl bych se, kdybychom během krize přijali státní peníze.“²⁸⁴ Zamítavě reagovala také Postbank.²⁸⁵ Důvodem tohoto negativního postoje soukromých bank mohl být například jejich strach přílišné angažovanosti státu v obchodní politiku dané banky v případě přijetí státní pomoci. Zemské banky oproti tomu v částečném státním, resp. zemském vlastnictví již byly, tudíž měly menší problém se s tímto faktorem vyrovnat. Argumentovat se dá také faktem, že banky se za výsledky své obchodní činnosti zodpovídají svým akcionářům a ne reálnému hospodářství. Pokud si některá banka neví rady se svízelnou situací, do které se dostala, vyvolává tím reputační riziko, což je ožehavá situace, jíž se každá větší banka snaží předcházet.²⁸⁶

Přesto se i mezi soukromými bankami našli adepti, kteří o státní pomoc zažádali. Prvním z nich byla HRE, která 29. října 2008 požádala o finanční pomoc ve výši 15 mld. EUR.²⁸⁷ Z těchto prostředků chtěla HRE překonat krizovou situaci do té doby, než vstoupí v platnost záchranný balík určený pouze HRE, který byl v objemu 50 mld. EUR dohodnutý začátkem října 2008 a měl začít platit od listopadu téhož roku.²⁸⁸ Další soukromou bankou, jež se rozhodla využít podané pomocné (i když státní ruky) byla dne 3. listopadu 2008 Commerzbank.²⁸⁹ Commerzbank zažádala o rekapitalizační úvěr ve výši 8,2 mld. EUR a o dalších 15 mld. EUR ve formě záruk.²⁹⁰ Právě zapojení Commerzbank jako druhé největší německé soukromé banky do pomoci z SoFFin bývá

²⁸³ BayernLB braucht 6,4 Milliarden Euro. In: Tagesschau.de, 21.10.2008...

²⁸⁴ „Ich würde mich schämen, wenn wir in der Krise Staatsgeld annehmen würden.“ In: Deutsche Bank rückt von Renditeziel ab. Spiegel online 18.10.2008. Online dostupné na <http://www.spiegel.de/wirtschaft/0,1518,584925,00.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁸⁵ Postbank schlägt staatliche Hilfen aus. In: Tagesschau.de, 27.10.2008...

²⁸⁶ SCHICK, Gerhard; WEDER, Josef. *Banken-Rettung ohne Verstand*. In: *Blätter für deutsche und internationale Politik* 10/2009. S. 12.

²⁸⁷ Erste Privatbank beansprucht Rettungspaket. In: Tagesschau.de, 29.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate172.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ Commerzbank nimmt Rettungspaket in Anspruch. In: Tagesschau.de, 3.11.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/commerzbank114.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁹⁰ Tamtéž.

označováno jako velmi důležitý mezník v postoji ostatních bank ke státním stabilizačním opatřením.

K 13. listopadu 2008 evidovala FMSA již 20 žádostí různých finančních institucí o poskytnutí finanční podpory. Je nutné poznamenat, že některým bankám, které se zapojily do pomocných finančních opatření v rámci SoFFinu byla tato pomoc v průběhu dalších měsíců navýšena - jednalo se například o HRE, které byl několikrát navýšen rámec poskytnutých záruk a která pouze díky poskytnutí této pomoci mohla nadále fungovat,²⁹¹ dále o BayernLB, které byla vedle pomoci ze SoFFinu poskytnuta i další finanční injekce od spolkové země Bavorsko²⁹² nebo o Commerzbank, již byly poskytnuty další finanční prostředky na navýšení kapitálu z SoFFin kvůli plánované fúzi s Dresdner Bank, za což stát získal na Commerzbank 25% podíl.²⁹³ Je zřejmé, že v rámci restrukturalizačních opatření, kterými bylo přijetí pomoci od SoFFinu podmíněno, bylo v německých bankách škrtnuto mnoho pracovních míst a tím pádem propuštěno velké množství zaměstnanců, což poukazuje na důsledky finanční krize v reálném hospodářství. Tyto dopady byly potvrzeny taktéž 13. listopadu 2008, kdy SRN upadla oficiálně do recese.²⁹⁴ Na podporu reálného hospodářství přijala spolková vláda v listopadu 2008 a v prosinci 2009 dva balíky opatření na podporu konjunktury, jejichž hlavním zaměřením bylo obnovení zaměstnanosti, hospodářského růstu a potažmo hospodářské stability v SRN.²⁹⁵

Celkový počet bank, které se zapojily do stabilizačních opatření skrze SoFFin, a objem poskytnuté finanční pomoci není znám, neboť tato data jsou ze strany FMSA považována za důvěrná. Opatření pro stabilizaci finančního trhu stanovená FMStG cílila na následující oblasti: ručení za mezibankovní závazky, krátkodobé převzetí podílů finančních institucí s cílem rekapitalizace, krátkodobý odkup rizikových položek, poskytnutí úvěru na přímou obnovu kapitálu. Institucí, která tuto pomoc poskytovala, byl stát, resp. SoFFin. Za poskytnutou pomoc inkasoval SoFFin nejen finanční poplatky, ale bylo mu také umožněno spolurozhodovat v interních záležitostech podniků, které státní pomoc přijaly. Jak se ovšem v období od října roku 2008 do února

²⁹¹ 100 Milliarden Euro und kein Ende. In: Tagesschau.de, 11.2.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre164.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁹² EU erlaubt die Rettung der BayernLB. In: Tagesschau.de, 18.12.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bayernlb168.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁹³ Commerzbank wird teilverstaatlicht. In: Tagesschau.de, 8.1.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/commerzbank140.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁹⁴ Rezession in Deutschland ist amtlich. In: Tagesschau.de, 13.11.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bip104.html>, datum přístupu 11.4.2011.

²⁹⁵ Entwicklung der Finanzmarktkrise. Webové stránky Spolkového ministerstva financí...

následujícího roku ukázalo, nebyla tato rozsáhlá opatření dostatečná a bylo třeba je rozšířit.

5.3 Druhý krok: zákon na další stabilizaci finančního trhu (FMStErgG)

K úvahám o rozšíření státních stabilizačních opatření vedla především situace giganta financujícího nemovitosti – HRE, která zůstala neutěšená i po několika finančních injekcích. První návrhy na řešení tohoto problému se dostaly do médií koncem ledna roku 2009, kdy se spolkový ministr financí Peer Steinbrück nechal slyšet, že v rámci debat o řešení se zohledňují i možnosti vyvlastnění akcionářů HRE.²⁹⁶ Příklon k takovému východisku souvisí s již zmíněnou systémovou důležitostí HRE, která bývá velmi často přirovnávání k systémové důležitosti americké investiční banky Lehman Brothers, která se ovšem státní pomoci nedočkala, zbankrotovala a spustila řetězovou reakci ústící ve světovou finanční krizi. Rámec poskytnuté podpory pro HRE bylo třeba neustále rozšiřovat a světlo na konci tunelu zatím nebylo na dohled, což vyvolávalo pochybnosti o efektivním využití poskytnutých finančních prostředků. Peer Steinbrück proto dále uvedl, že není možné neustále pumpovat miliardy do velké černé díky, aniž by se cokoliv zlepšilo, a že toto si vláda nemůže v zájmu daňových poplatníků dovolit.²⁹⁷ Zájem o větší angažmá státu na záležitostech vyjádřil i předseda představenstva HRE Axel Wieandt, který poukázal na paralelu s Lehman Brothers a varoval před obdobnou situací, která by mohla ohrozit integritu německého finančního systému.²⁹⁸

Vzhledem k finanční nouzi HRE začala vláda společně s dalšími experty pracovat na způsobu řešení, který by zajistil zisk většinového podílu na HRE a umožnil tak státu výlučně rozhodovat o sanaci HRE. Tento postup by ovšem musel být upraven novým speciálním zákonem, neboť vyvlastnění akcionářů soukromého podniku a tím pádem zestátnění takového podniku by bez odpovídající právní normy nebylo možné. Vláda tedy začala připravovat návrh zákona na další stabilizaci finančního trhu (Gesetz

²⁹⁶ Ohne den Bund geht es nicht. In: Tagesschau.de, 29.1.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate192.html>, datum přístupu 10.4.2011.

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ Tamtéž.

zur weiteren Stabilisierung des Finanzmarktes, zkráceně Finanzmarktstabilisierungsergänzungsgesetz, dále jen „FMStErgG“).²⁹⁹

5.3.1 Politická diskuze o FMStErgG

Není žádným překvapením, že úvahy o možném zestátnění HRE a návrh FMStErgG vyvolaly rozohněnou politickou i společenskou debatu. Ostrou kritiku zestátnovací politiky se nadarmo snažila utiřit spolková kancléřka Angela Merkel, která jasně vyjádřila, že vláda nemá ambice vykonávat navíc bankovní činnost, a zdůraznila, že signály vedoucí k debatě o zestátnění vzešly od samotných bank.³⁰⁰ Debatu nezklidnilo ani několikrát ujistění ze strany vlády, že i v tomto případě se stejně jako u předchozích stabilizačních opatření jedná pouze o přechodný krok, ke kterému by bylo přistoupeno pouze za předpokladu, že všechny ostatní možnosti pomoci by byly vyčerpány.³⁰¹

Kritické hlasy vůči zestátnění zazněly ze strany hospodářských svazů například ze Spolkového svazu německých bank (Bundesverband Deutscher Banken, dále jen „BdB“), ze Spolkového svazu německého průmyslu (Bundesverband der deutschen Industrie, dále jen „BDI“) nebo z Německé průmyslové a obchodní komory (Deutsche Industrie- und Handelskammer, dále jen „DIHK“).³⁰²

Velmi rozdílné názory na tuto problematiku panovaly i uvnitř CDU/CSU, kde byl návrh na zestátnění vnímán jako prolomení základních myšlenek hospodářského pořádku nebo jako „brána pro invazi levicově ideologických zbožných přání.“³⁰³ Některým představitelům CDU vadilo zestátnění kvůli masivnímu zásahu do vlastnických práv a nezodpovězená otázka, jaký vliv by takové opatření mělo na vlastnickou a akciovou kulturu v SRN.³⁰⁴ Předseda CSU Horst Seehofer dokonce označil zestátnění jako „velmi obtížně snesitelné“ a doplnil, že „v Německu se nesmí

²⁹⁹ Drucksache 16/12100, 3.3.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/121/1612100.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁰⁰ Bund will notfalls Aktionäre enteignen. In: Tagesschau.de, 31.1.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bankenkrise130.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁰¹ HRE-Entscheidung erst „in Wochen“. In: Tagesschau.de, 4.2.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre154.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁰² Enteignung als letztes Mittel. In: Tagesschau.de, 18.2.2009. <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/enteignung102.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁰³ „Einfallstor für linksideologische Wunschträume.“ In: Letzter Ausweg Verstaatlichung? In: Tagesschau.de, 2.2.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bankenkrise132.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁰⁴ HRE-Entscheidung erst „in Wochen“. In: Tagesschau.de, 4.2.2009...

stát pravidlem, že stát bude činný jako podnikatel nebo bankéř.³⁰⁵ Stejného názoru byl i spolkový ministr hospodářství Karl-Theodor zu Guttenberg (CSU) podle nějž je „každé řešení lepší než okamžité vyvlastnění.“³⁰⁶ Opoziční FDP s navrhovaným řešením také nesouhlasila, protože „zestátnění je nástroj socialistického plánovaného hospodářství a ne sociálně tržního hospodářství.“³⁰⁷ FDP v souvislosti s návrhem na zestátnění HRE uvedla, že „ochrana soukromého vlastnictví a svoboda uzavírání smluv jsou ustavující základní principy sociálně tržního hospodářství. Vyvlastňovací zákony otřásají důvěrou v tyto základní principy.“³⁰⁸ Ke kritice se připojila i Die Linke, podle níž nemá navrhované řešení žádnou zřetelnou myšlenkovou linii.³⁰⁹

Velká nevole se projevila také u akcionářů HRE. Akcie HRE pochopitelně vzhledem k negativnímu vývoji tohoto podniku rapidně klesly na hodnotě a cena, kterou by akcionáři HRE za prodej svých podílů od státu získaly, byla velmi nízká. Hlavní reprezentantem tohoto tábora byl americký investor J. Christopher Flowers, který se spřízněnými akcionáři vlastnil celkem 25 % HRE.³¹⁰

Naopak podporu zestátnění HRE vyjádřil Německý odborový svaz (Deutscher Gewerkschaftsbund, dále jen „DGB“), jenž poukázal na nutnost státního vlivu na obchodní politiku HRE, pokud tato instituce ke své obchodní činnosti využívá více než 100 mld. EUR státní pomoci pocházející od daňových poplatníků.³¹¹ Pozitivně vůči zestátnění HRE se vyslovili také Bündnis 90/Die Grünen.³¹²

Hlavním motorem přijetí dalšího stabilizačního opatření byl ovšem fakt, že HRE i přes přijetí celkem 102 mld. EUR státní pomoci stále nebyla v uspokojivé finanční situaci a nutně potřebovala vlastní kapitál.³¹³ Tento potřebný kapitál mohl poskytnout právě stát skrze odkoupení podílu na HRE do rukou SoFFinu. Je zřejmé, že výše uvedené spory provázely i celý schvalovací proces tohoto zákona.

³⁰⁵ „Sehr schwer erträglich.“ a „Es darf in Deutschland nicht einreißen, dass der Staat als Unternehmer oder Banker tätig wird.“ In: CSU will Enteignung verhindern. In: Tagesschau.de, 16.2.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate200.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁰⁶ „Jede Lösung ist besser als eine sofortige Enteignung.“ In: Tamtéž.

³⁰⁷ „Enteignung ist ein Instrument der sozialistischen Planwirtschaft und nicht der sozialen Marktwirtschaft.“ In: Steibrück verteidigt Möglichkeit zur Verstaatlichung. In: Tagesschau.de, 20.3.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bundestag188.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁰⁸ „Der Schutz des Privateigentums und die Vertragsfreiheit sind konstituierende Grundprinzipien der sozialen Marktwirtschaft. Enteignungsgesetze erschüttern das Vertrauen in diese Grundprinzipien.“ In: Drucksache 16/12095, 3.3.2009. S. 1. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/120/1612095.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁰⁹ Enteignung als letztes Mittel. In: Tagesschau.de, 18.2.2009...

³¹⁰ HRE-Entscheidung erst „in Wochen“. In: Tagesschau.de, 4.2.2009...

³¹¹ CSU will Enteignung verhindern. In: Tagesschau.de, 16.2.2009...

³¹² Enteignung als letztes Mittel. In: Tagesschau.de, 18.2.2009...

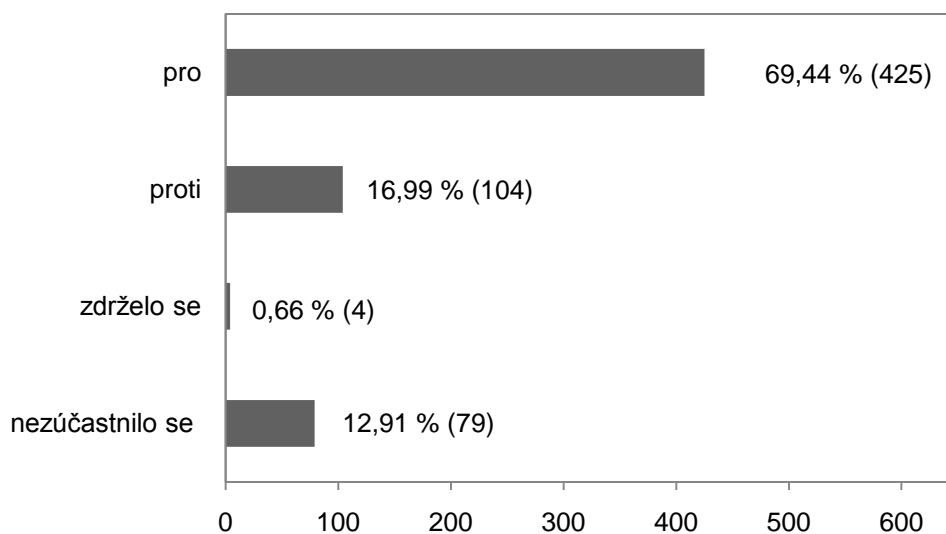
³¹³ 100 Milliarden Euro und kein Ende. In: Tagesschau.de, 11.2.2009...

5.3.2 Schvalování FMStErgG

Na návrhu FMStErgG se spolková vláda shodla 18. února 2009.³¹⁴ K návrhu zákona se 6. března 2009 vyjádřila Spolková rada a 12. března byl návrh zákona s protivyjádřením spolkové vlády a s dalším návrhem FMStErgG od frakcí koaličních stran CDU/CSU a SPD předán k projednávání do Spolkového sněmu.³¹⁵ Odpovědným výborem byl stanoven finanční výbor, který 19. března 2011 předal návrh zákona společně se zprávou a doporučujícím usnesením Spolkovému sněmu ke druhému čtení.³¹⁶

Kvůli svému silně negativnímu postoji k problematice zestátnění bank si FDP vymohla rozdělení hlasování o FMStErgG ve Spolkovém sněmu do dvou částí. V první části se hlasovalo právě o sporném článku 3, který reguluje zestátnění finančních institucí. Výsledek hlasování znázorňuje graf č. 4:

Graf č. 4: Hlasování o článku 3 FMStErgG

Zdroj dat: LEERSCH, Hans-Jürgen. *Bank-Job für Vater Staat*. In: Das Parlament 13/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/13/Titelseite/23947827.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³¹⁴ Kabinet beschließt Gesetzentwurf zur weiteren Finanzmarktstabilisierung. Webové stránky Spolkového ministerstva financí, 18.2.2009. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/nr_69116/DE/Buergerinnen_und_Buerger/Gesellschaft_und_Zukunft/finanzkrise/127_Finanzmarkt_20stab_erg.html, datum přístupu 10.4.2011.

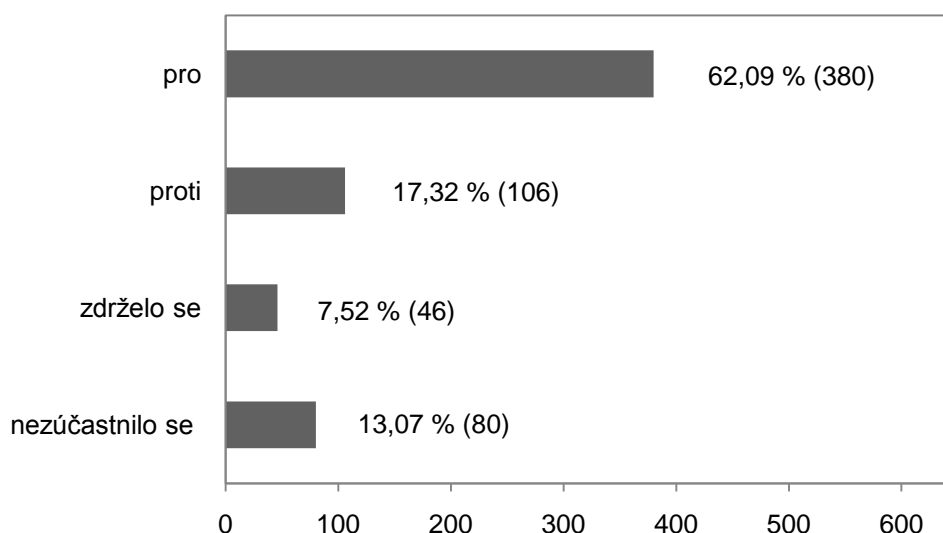
³¹⁵ Drucksache 16/12224, 12.3.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/122/1612224.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

³¹⁶ Drucksache 16/12343, 19.3.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/123/1612343.pdf>, datum přístupu 10.4.2011 a Drucksache 16/12316, 18.3.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/123/1612316.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Článek 3 FMStErgG podpořili poslanci CDU/CSU, SPD a Bündnis 90/Die Grünen; FDP a Die Linke zákon odmítli. 4 poslanci, kteří se zdrželi hlasování, příslušeli CDU/CSU, jejíž řady byly při přípravě zákona nejvíce názorově rozpolcené.³¹⁷

Výsledky druhé části hlasování, jejímž předmětem byl zbývající obsah FMStErgG, ukazuje graf č. 5:

Graf č. 5: Hlasování o FMStErgG

Zdroj dat: Enteignung von Banken. Webové stránky abgeordnetenwatch.de. Online dostupné na http://www.abgeordnetenwatch.de/enteignung_von_banken-636-174.html, datum přístupu 10.4.2011.

Zbývající ustanovení FMStErgG z 532 přítomných poslanců podpořili poslanci CDU/CSU a SPD, přičemž 2 poslanci CDU/CSU se vyslovili proti zákonu a 3 poslanci též strany se zdrželi hlasování. Poslanci FDP a Die Linke hlasovali proti zákonu, zatímco Bündnis 90/Die Grünen se hlasování zdrželi.³¹⁸ Návrh FMStErgG byl tedy Spolkovým sněmem 20. března 2009 schválen. Místopředseda FDP Rainer Brüderle, která FMStErgG od počátku nejsilněji kritizovala, označil jeho schválení jako „ránu proti našemu hospodářskému systému.“³¹⁹

Z výsledků hlasování je patrné, že druhý zákon na stabilizaci finančního trhu v SRN FMStErgG byl o poznání kontroverznější, než první stabilizační zákon FMStG. Hlavní rozdíly tkví v počtu poslanců hlasujících pro zákon (476, resp. 77,78 % v případě FMStG vs. 380, resp. 62,09 % v případě FMStErgG) a počtu poslanců, kteří

³¹⁷ LEERSCH, Hans-Jürgen. *Bank-Job für Vater Staat*. In: In: Das Parlament 13/2009...

³¹⁸ Enteignung von Banken. Webové stránky abgeordnetenwatch.de...

³¹⁹ „Schlag gegen unsere Wirtschaftsordnung.“ In: HRE kann VEB werden. In: Tagesschau.de, 20.3.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bundestag194.html>, datum přístupu 10.4.2011.

se zdrželi hlasování (1, resp. 0,16 % v případě FMStG vs. 46, resp. 7,52 % v případě FMStErgG).

Po schválení FMStErgG ve Spolkovém sněmu přijala zákon 3. dubna 2011 i Spolková rada,³²⁰ 7. dubna 2009 došlo k podpisu spolkového prezidenta a FMStErgG a FMStErgG byl vyhlášen ve Spolkové sbírce zákonů dne 8. dubna 2009.³²¹

Opoziční strany byly s výsledkem hlasování o FMStErgG a s celou situací ohledně HRE a jejího možného zestátnění hrubě nespokojeny. Proto podaly 25. března 2009 návrh na vytvoření parlamentního vyšetřovacího výboru, který měl přezkoumat, jestli bylo upadnutí HRE do finanční krize na podzim roku 2008 předvídatelné, zda nedošlo k pochybení bankovního dohledu a zda komunikace a jednání Spolkového ministerstva financí, SoFFin, BaFinu a Spolkové banky při diskuzích o záchraně HRE nepřispěly ke zhoršování postavení HRE na finančním trhu.³²² Vyšetřovací výbor skutečně zahájil svou činnost ke dni 23. dubna 2009 a v řadách opozice tím došlo alespoň k částečnému zklidnění negativních emocí ohledně FMStErgG.³²³

5.3.3 Stabilizační opatření v rámci FMStErgG

FMStErgG je tvořen šesti články. Klíčovým článkem je právě kontroverzní článek 3 obsahující zákon na záchranu podniků pro stabilizaci finančního trhu (Gesetz zur Rettung von Unternehmen zur Stabilisierung des Finanzmarktes, zkráceně Rettungsübernahmegesetz, dále jen „RettungsG“).³²⁴

Tento zákon stanovuje, že pro potřeby zajištění stability finančního trhu může jako ultima ratio dojít k vyvlastnění podílů na finančních institucích.³²⁵ Zestátněné podíly jsou převedeny buď na SoFFin nebo na právnické osoby veřejného nebo

³²⁰ Drucksache 244/09, 3.4.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/brd/2009/0244-09B.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

³²¹ Gesetz zur weiteren Stabilisierung des Finanzmarktes (FMStErgG). V platném znění ze 7.4.2009. Online dostupné na http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//%5B@attr_id=%27bgbl109s0725.pdf%27%5D, datum přístupu 10.4.2011.

³²² Drucksache 16/12480, 25.3.2009. Online dostupné na <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/124/1612480.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

³²³ Untersuchungsausschuss zur HRE-Rettung. Webové stránky Spolkového ministerstva financí, 23.4.2009. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/DE/Wirtschaft_und_Verwaltung/Finanz_und_Wirtschaftspolitik/230409_UA_HRE.html, datum přístupu 10.4.2011.

³²⁴ Čl. 3 FMStErgG.

³²⁵ Čl. 3 § 1 odst. 1 a 2 FMStErgG.

soukromého práva, jehož části jsou přímo nebo nepřímo vlastněné spolkem.³²⁶ Podstatné je, že vyvlastnění je pouze posledním prostředkem, kterého může být využito pro stabilizaci finančního trhu, pokud byla všechna ostatní možná řešení vyčerpána a pokud se jedná o systémově relevantní finanční instituci.³²⁷ Dalším podstatným faktem je dočasný charakter vyvlastnění, o němž musí být rozhodnuto nejpozději do 30. června 2009.³²⁸ Jakmile dojde ke stabilizaci zestátněného podniku, je nutné tento podnik okamžitě znovu privatizovat.³²⁹

Proces vyvlastnění probíhá za odpovědnosti Spolkového ministerstva financí, které je ustanoveno zestátnujícím orgánem. Zestátnování počíná rozhodnutím spolkové vlády, Spolkové ministerstvo financí může požadovat od BaFinu, Spolkové banky nebo od FMSA vyjádření stanoviska k plánovanému vyvlastnění. K vyvlastnění se pochopitelně může vyjádřit i dosavadní vlastník finanční instituce, která je předmětem vyvlastnění.³³⁰

Za vyvlastnění finanční instituce je původnímu majiteli povinně uděleno finanční odškodnění a to ve výši váženého průměru ceny předmětu vyvlastnění za poslední dva týdny před podáním rozhodnutí o vyvlastnění ze strany spolkové vlády. Odškodnění je poskytnuto prostřednictvím jednorázové platby.³³¹

Článek 3, resp. RettungsG o obsahu devíti paragrafů byl tedy hlavním kontroverzním bodem v celém FMStErgG. Články 1 a 2 FMStErgG se týkají změn článků 1 a 2 FMStG, konkrétně pasáže související s nabytím podílů na krizi zasažených finančních institucích, navyšováním vlastního kapitálu apod., je zde mimo jiné prodloužena doba splatnosti záruk poskytnutých z prostředků SoFFin z původních 36 na 60 měsíců.³³² Článek 4 se dotýká změny FMStG obecně a článek 5 mění vládní nařízení k FMStG. Poslední šestý článek stanovuje vstup FMStErgG v účinnost den po vyhlášení zákona ve Spolkové sbírce zákonů.

Nutno poznamenat, že změny v FMStG si vymohly spolkové země skrze hlasování o FMStErgG ve Spolkové radě. Tyto změny jsou zacíleny na možnost lepšího zapojení spolkových zemí do sanace a reorganizace zemských bank, které zasáhla finanční krize. Tomuto požadavku Spolkové rady bylo vyhověno a Spolková rada tím

³²⁶ Čl. 3 § 1 odst. 3 FMStErgG.

³²⁷ Čl. 3 § 1 odst. 4 FMStErgG.

³²⁸ Čl. 3 § 6 odst. 1 FMStErgG.

³²⁹ Čl. 3 § 6 odst. 2 FMStErgG.

³³⁰ Čl. 3 § 3 FMStErgG.

³³¹ Čl. 3 § 4 FMStErgG.

³³² Čl. 2 § odst. 3b FMStErgG.

pádem rezignovala na svolání zprostředkovatelského výboru, což celkové schválení FMStErgG výrazně urychlilo.³³³

Prostřednictvím FMStErgG byl učiněn druhý významný krok ke stabilizaci finančního trhu v SRN. Oproti prvnímu stabilizačnímu zákonu FMStG, který byl ve své podstatě založen na dobré vůli finančních institucí zapojit se do záchranných opatření, byl FMStErgG považován za mnohem silnější zásah státu do řešení finanční krize v SRN. Tomuto názoru neulevil ani fakt, že ve zdůvodnění FMStErgG je řečeno, že k vyvlastnění v rámci stabilizace finanční krize přistoupily i státy jako Velká Británie nebo Švédsko.³³⁴

5.3.4 Vývoj po schválení FMStErgG a zestátnění Hypo Real Estate

Spolkový ministr financí Peer Steinbrück bezprostředně po odhlasování FMStErgG ve Spolkovém sněmu prohlásil, že tento zákon je ušit na míru potřebám HRE a opatření obsažená v tomto zákoně budou využita pouze za předpokladu, že jednání s americkým akcionářem HRE J. C. Flowersem vlastním 25 % akcií HRE nepovedou k uspokojivým výsledkům.³³⁵ J. C. Flowersovi byla trnem v oku především předpokládaná výše odškodnění, kterou by měl za vyvlastnění svého podílu na HRE od SRN dostat. Na jaře roku 2008 byla totiž hodnota obrovské finanční instituce HRE odhadována na 4 mld. EUR, zatímco rok poté klesla její hodnota dle Spolkového ministerstva financí na pouhých 280 mil. EUR.³³⁶

Konkrétní nabídka k odkupu vlastnických podílů na sebe nenechala dlouho čekat a 9. dubna 2009 spolek nabídl odkoupení akcií HRE za cenu 1,39 EUR za akcii. Tato cena byla SoFFinem označena za atraktivní, neboť tržní cena akcií HRE se tehdy pohybovala zhruba o 10 % níže, tedy na hodnotě 1,26 EUR.³³⁷ Tato nabídka měla přimět akcionáře HRE, aby prodali své podíly státu, resp. SoFFin za tržně hospodářských podmínek. K zisku podílu na HRE by tedy v tomto případě ještě nedošlo vyvlastněním, ale dobrovolným prodejem. Na tuto nabídku ovšem J. C. Flowers 30.

³³³ Bundesrat läßt Gesetz zur Bankenenteignung passieren. In: Tagesschau.de, 3.4.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/enteignung106.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³³⁴ Drucksache 16/12100...

³³⁵ HRE kann VEB werden. In: Tagesschau.de, 20.3.2009...

³³⁶ Bund startet Übernahme der HRE. In: Tagesschau.de, 28.3.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate212.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³³⁷ Bund macht „attraktives Angebot“. In: Tagesschau.de, 9.4.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre196.html>, datum přístupu 10.4.2009.

dubna 2009 nekývl s argumentem, že stav HRE by se mnohem více zlepšil navýšením kapitálu prostřednictvím úvěru a ne odkupem podílu.³³⁸ Peer Steinbrück označil rozhodnutí amerického investora za chybné a podotkl, že pokud nedojde k prodeji podílů na HRE, bude muset stát sáhnout k opatřením uvedeným ve FMStErgG a dojde k vyvlastnění HRE.³³⁹ Ostatní akcionáři HRE, kteří disponovali 75 % podílem, ovšem částečně nabídky státu využili a k 7. květnu 2009 již patřilo 47,3 % HRE do státních rukou (podíl ve výši 8,7 % získal stát odkupem nově emitovaných akcií na základě navýšení kapitálu již v březnu 2009).³⁴⁰

Události kolem zestátnění HRE nabraly spád začátkem června 2009. Dne 2. června 2009 se totiž konala valná hromada akcionářů HRE, která umožnila SoFFinu další navýšení kapitálu HRE a odkup nových akcií. Tímto postupem došlo k navýšení podílu SoFFinu na HRE na 90 %.³⁴¹ Získání takového podílu na HRE bylo pro SRN klíčové, neboť se tím velmi výrazně přiblížila kompletnímu převzetí HRE a s ním spojené sanaci tohoto pro německý finanční systém velmi významného finančního podniku. Kompletního převzetí HRE mělo být dále dosaženo skrze vytlačení menšinových akcionářů, které je možné uskutečnit i proti vůli těchto podílníků, ovšem za předpokladu vyplacení jejich podílů. Cena podílů se stanovuje na základě hodnoty cenných papírů daného podniku během posledních tří měsíců před převzetím podniku a v případě HRE byla stanovena na 1,30 EUR za akcii, což proti nejvyšší hodnotě 57 EUR za akcii v první polovině roku 2006 představovalo citelný rozdíl.³⁴² V běžné praxi stačí k takovému postupu 95 % vlastnický podíl na dané instituci, v případě HRE ovšem stačilo zmíněných 90 %, protože zde byl uplatněn FMStErgG, který umožnil zestátnění HRE.³⁴³ Finální rozhodnutí o vytlačení menšinových akcionářů bylo naplánováno na setkání valné hromady dne 5. října 2009.

Menšinoví akcionáři proti výši odškodnění za akcie HRE silně protestovali. Cenu považovali za neúměrně nízkou a požadovali alespoň ústupek v podobě poskytnutí předkupního práva na své akcie v případě privatizace HRE po její

³³⁸ Flowers lehnt Angebot des Bundes ab. In: Tagesschau.de, 30.4.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/flowers112.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³³⁹ Tamtéž.

³⁴⁰ Fast die halbe HRE gehört dem Bund. In: Tagesschau.de, 7.5.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/flowers122.html>, datum přístupu 2.4.2011.

³⁴¹ Bund darf HRE verstaatlichen. In: Tagesschau.de, 2.6.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre244.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁴² Steinbrück sieht weiteren Milliardenbedarf bei HRE. In: Tagesschau.de, 26.8.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre300.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁴³ Bund darf HRE verstaatlichen. In: Tagesschau.de, 2.6.2009...

stabilizaci.³⁴⁴ Hlavním představitelem těchto protestů byl J. C. Flowers, který si stěžoval na porušení ochrany vlastnictví. Protesty menšinových akcionářů ovšem nebyly uznány, neboť vláda jednala na základě FMStErgG, který umožňoval vyvlastnění akcionářů HRE za daných podmínek.

V období od června do října 2009 navíc HRE zažádala o další finanční pomoc z prostředků SoFFinu, což jen potvrdilo přetrvávající špatnou finanční situaci této instituce. S ohledem na tuto skutečnost nepřinesla valná hromada 5. října 2009 žádný nečekaný výsledek: finanční krizí těžce zasažená HRE byla na základě FMStErgG oficiálně zestátněna a SRN se skrze SoFFin stala jejím 100 % vlastníkem.³⁴⁵

V předchozím textu bylo již zmíněno, že opoziční strany FDP, Die Linke a Bündnis 90/Die Grünen nebyly spokojeny se způsobem řešení krizové situace kolem HRE a požadovaly vyšetření příčin úpadku HRE. Ustanovený vyšetřovací výbor proto od dubna 2009 vyslyšel řadu svědků jako například spolkového ministra financí Peera Steinbrücka, prezidenta Spolkové banky Axela Webera, šéfa BaFinu Jochena Sania nebo předsedy představenstev dvou největších německých soukromých bank Josefa Ackermanna za Deutsche Bank a Martina Blessinga za Commerzbank,³⁴⁶ a zpracovával materiály k tomu, aby do konce funkčního období stávající vlády a tím i konce vlastní působnosti mohl podat závěrečnou zprávu o celé záležitosti. Cílem práce vyšetřovacího výboru bylo potvrdit nebo vyvrátit tvrzení opozičních stran, že spolková vláda několik měsíců před hrozící insolvencí HRE ignorovala výstražné signály a tím nepřímo přispěla k nárůstu finančních problémů, do kterých se HRE na podzim roku 2008 dostala.³⁴⁷ Vládní koalice označila tuto opoziční iniciativu za volební nástroj a hájila svou pozici argumenty, které mimo jiné poukazyvaly na nedostatečné zákonné nástroje, které by opravňovaly státní instituce vměšovat se do záležitostí soukromých bank, a přisuzovaly vinu na úpadku HRE nečekanému bankrotu americké investiční banky Lehman Brothers a následnému ochromení světového mezibankovního obchodu.³⁴⁸

³⁴⁴ HRE braucht die nächsten Staatsmilliarden. In: Tagesschau.de, 5.10.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre302.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁴⁵ Hypo Real Estate wird vollständig verstaatlicht. In: Tagesschau.de, 5.10.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre314.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁴⁶ SATTLER, Karl-Ott. *Spannende Dramaturgie*. In: Das Parlament 20/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/20/Titelseite/24393376.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁴⁷ BENTELE, Ulrich. *HRE-Aufklärer in Zeitnot*. In: Tagesschau.de, 27.7.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hreausschuss100.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁴⁸ SATTLER, Karl-Otto. *Kaum Kompetenzen für die Kontrolleure*. In: Das Parlament 36-37/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/36-37/WirtschaftFinanzen/26907561.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Výsledek práce vyšetřovacího výboru za sebou ovšem zanechává hořkou pachut'. Tato instituce ukončila svou činnost k 18. září 2009, aniž by vydala závěrečnou zprávu.³⁴⁹ Otázka, nakolik byla krize HRE předvídatelná a nakolik státní instituce při zabránění krizi v HRE selhaly, zůstává vyšetřovacím výborem nezodpovězená. Práce vyšetřovacího výboru ovšem minimálně jeden výsledek měla: poukázala na potřebu revize bankovní regulace a bankovního dohledu a případné zlepšení těchto pravidel.

Na záchranu HRE bylo z prostředků SRN vynaloženo celkem přes 100 mld. EUR. Poskytnutá pomoc se ovšem projevila jako nedostačující a SRN tak musela přistoupit k radikálnímu řešení a během několika postupných kroků HRE v říjnu 2009 zestátnila. Spolkový ministr financí Peer Steinbrück tento přelomový postup zdůvodnil tak, že v případě nečinnosti státu by insolvence HRE vedla ke kolapsu německého finančního systému a k nežádoucím důsledkům pro soukromé střadatele.³⁵⁰

5.4 Třetí krok: zákon pro další rozvoj stabilizace finančního trhu (FMStFortG)

Možnost zestátnění finanční instituce nebyla posledním stabilizačním krokem v SRN. Jak již bylo předesláno, bylo řešení pro stabilizaci finančního trhu v SRN třífázové. O třetí fázi se začalo diskutovat v lednu 2009 v souvislosti s obrovskými ztrátami, které vykazovaly banky kvůli nesplaceným úvěrům a problematickým cenným papírům pocházejícím především z amerického hypotečního trhu. Na utlumeném finančním trhu bylo velmi obtížné tyto cenné papíry prodat a docházelo k jejich znehodnocování, což vyústilo v opakující se odpisy ztrát, které musely ze strany bank být podloženy kapitálem, který následně chyběl na poskytování úvěrů. Finanční instituce, které měly s takovými aktivy problémy, si byly vědomy toho, že ostatní banky mohou mít obdobné problémy, protože podle odhadu Spolkové banky se objem problematických cenných papírů v bilancích německých soukromých bank pohyboval mezi 200 a 230 mld.

³⁴⁹ SEITH, Anne. *HRE-Aufklärung verkommt zum Wahlkampfzoff*. In: Spiegel Online 18.9.2009. Online dostupné na <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/0,1518,649982,00.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁵⁰ Steinbrück nennt Krisenmanagement richtig. In: Tagesschau.de, 20.8.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre298.html>, datum přístupu 10.4.2011.

EUR.³⁵¹ Tím pádem se na scénu vrátil faktor omezující důvěru na mezibankovním trhu a poskytování mezibankovních úvěrů.

Problém se kromě soukromých bank ve velké míře týkal také zemských bank, které byly do tohoto typu bankovních obchodů zapojeny. Do problémů s likviditou se mezitím mimo BayernLB nebo WestLB dostala i LBBW. Tento vývoj poukazoval na vážnou krizi zemských bank coby druhého pilíře německého bankovníctví, neboť u těchto bank došlo vzhledem ke krizové situaci k omezení působností a s tím spojeným významným škrtům pracovních míst. Stav sektoru zemských bank kritizoval i evropský komisař pro podnikání a průmysl Günter Verheugen, který uvedl, že žádné jiné světové banky, americké investiční banky nevyjímaje, se nepodílely na riskantních bankovních obchodech v tak velké rozsahu jako německé zemské banky.³⁵² Ačkoliv se vůči tomuto tvrzení německé politické špičky ohradily, bylo zřejmé, že sektor zemských bank je třeba konsolidovat.

Řešením tohoto problému mohlo být vytvoření tzv. „špatné banky“,³⁵³ na kterou by bylo možné toxické cenné papíry převést a vyčistit si tím své účetní bilance. Idea instituce špatných bank se začala konkretizovat v polovině února 2009. Tehdy předal Spolkový svaz německých bank (BdB) spolkové vládě návrh na vytvoření špatné banky resp. mobilizačního fondu přidruženého k SoFFin, který by spravoval problematické cenné papíry.³⁵⁴ Takové cenné papíry by ovšem nebyly spravovány hromadně, ale pro každou finanční instituci by byl veden samostatný účet, na kterém by se cenné papíry koncentrovaly.³⁵⁵ Celý systém špatných bank je založen na principu regenerace toxických cenných papírů a toto stabilizační řešení upravoval zákon pro další rozvoj stabilizace finančního trhu (Gesetz zur Fortentwicklung der Finanzmarktstabilisierung, zkráceně Finanzmarktstabilisierungsgesetz, dále jen „FMStFortG“).³⁵⁶

³⁵¹ LEERSCH, Hans-Jürgen. *Giftmüll im Keller der Landesbanken*. In: Das Parlament 26/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/26/WirtschaftFinanzen/24904061.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁵² „Deutschland Weltmeister bei riskanten Bankgeschäften.“ In: Tagesschau.de, 18.5.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bankaufsicht100.html>, datum přístupu 2.4.2011.

³⁵³ „Bad Bank.“ In: „Man würde uns für verrückt erklären.“ In: Tagesschau.de, 18.1.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bankenkrise122.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁵⁴ „Bad Bank“ heißt jetzt „Mobilisierungsfonds.“ In: Tagesschau.de, 17.2.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/badbank112.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁵⁵ Tamtéž.

³⁵⁶ Gesetz zur Fortentwicklung der Finanzmarktstabilisierung (FMStFortG). V platném znění ze 17.7.2009. Online dostupné na http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//%5b@attr_id=%27bgbl109s1980.pdf%27, datum přístupu 10.4.2011.

5.4.1 Schvalování FMStFortG

Návrh FMStFortG podaly frakce CDU/CSU a SPD 26. května 2009.³⁵⁷ V tomto návrhu stojí, že opatření v rámci FMStG, která významně přispěla ke stabilizaci finančního trhu v SRN, je třeba pro další zlepšení situace rozšířit. Cílem FMStFortG je poskytnout finančnímu sektoru takovou pomoc, aby se dostal zpátky do stavu, kdy bude schopen začít znovu financovat reálné hospodářství. K tomuto cíli má finančnímu sektoru pomoci model, který odlehčuje a čistí bankovní bilance.³⁵⁸ Během prvního čtení návrhu FMStFortG ve Spolkovém sněmu dne 28. května 2009 byla naplánována konzultace návrhu zákona se čtrnácti odborníky na 15. června 2009. Po těchto konzultacích a na základě doporučení k usnesení a zprávy rozpočtového výboru, který doporučil zákon přijmout v jeho změněné formě,³⁵⁹ byl FMStFortG Spolkovým sněmem 3. července 2009 schválen.³⁶⁰ Pro hlasovaly frakce koaličních stran CDU/CSU a SPD a proti hlasovaly frakce opozičních stran FDP, Bündnis 90/Die Grünen a Die Linke.³⁶¹ Spolková rada návrh FMStFortG přijala 10. července 2009,³⁶² zákon byl podepsán spolkovým prezidentem 17. července 2009 a 22. července 2009 byl vyhlášen ve Spolkové sbírce zákonů.³⁶³

5.4.2 Stabilizační opatření v rámci FMStFortG

FMStFortG jako třetí stabilizační krok pro překonání finanční krize v SRN stanovuje vytvoření instituce špatných bank za účelem ozdravení účetních výkazů krizí postižených bank a znovuoobnovení úvěrové funkce bankovního sektoru v SRN. Zákon,

³⁵⁷ Drucksache 16/13156, 26.5.2009. S. 6. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/131/1613156.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁵⁸ Drucksache 16/13156... S. 6.

³⁵⁹ Drucksache 16/13590, 1.7.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/135/1613590.pdf>, datum přístupu 10.4.2011 a Drucksache 16/13591, 2.7.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/135/1613591.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁶⁰ Plenarprotokoll 16/231, 3.7.2009. S. 26149. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/16/16231.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁶¹ Tamtéž. S. 26149. Detailní informace o počtu odevzdaných hlasů a o podílu hlasů pro a proti nejsou dostupné. Vzhledem k neexistenci seznamu poslanců, kteří byli na 231. zasedání Spolkového sněmu nepřítomní, se kýžené údaje nedají získat ani součtem celkového počtu členů frakcí stran vládní koalice a frakcí opozičních stran.

³⁶² Bad Bank Modell beschlossen. Pressemitteilung 10.7.2009. In: Webové stránky Spolkové rady. Online dostupné na http://www.bundesrat.de/cln_090/nn_8538/DE/presse/pm/2009/132-2009.html?_nnn=true, datum přístupu 10.4.2011.

³⁶³ FMStFortG...

jenž je tvořen čtyřmi články, mění články 1 a 2 FMStG a nařízení vlády FMStFV. Stěžejní částí FMStFortG je článek 1 vztahující se svými změnami k článku 1 FMStG. Prvním podstatným elementem FMStFortG je povýšení statutu FMSA na spolkový úřad (Bundesanstalt für Finanzmarktstabilisierung, již použitá zkratka „FMSA“ platí i nadále) s platností od 23. července 2009.³⁶⁴

Právě FMSA může na základě žádosti podané finanční institucí zřídit tzv. „likvidační ústav“,³⁶⁵ tedy špatnou banku, na kterou mohou být převedeny rizikové cenné papíry nebo dokonce celé oblasti působnosti nabyté finanční institucí před 31. prosincem 2008.³⁶⁶ Nad těmito špatnými bankami vykonává přímý dohled FMSA, která může činnost špatných bank koordinovat. FMSA zároveň jako kontrolní instituce schvaluje vedoucí útvary špatných bank a jejich personální obsazení.³⁶⁷ Špatné banky mohou působit buď na spolkové úrovni³⁶⁸ nebo pouze na zemské úrovni.³⁶⁹ Druhá varianta je zamýšlená především pro využití zemskými bankami. Spolkové země se tedy mohou rozhodnout, jestli budou svou zemskou banku sanovat samy za sebe nebo jestli využijí pomoci spolku.

Špatné banky nemají charakter kreditní instituce podle zákona o úvěrnictví KWG.³⁷⁰ Právě tento faktor činí ze špatných bank pomocné opatření, protože pokud nejsou špatné banky považovány za kreditní instituce ve smyslu KWG, není třeba vybavit takové ústavy vysokým základním kapitálem jako by to bylo v případě klasických bankovních ústavů. Vzhledem k faktu, že náklady na financování špatných bank a hospodářskou odpovědnost za vyrovnání případných ztrát nesou finanční instituce, které zřízení špatných bank požadovaly, nevzniká u tohoto stabilizačního kroku extrémní zatížení daňového poplatníka.³⁷¹

Finanční instituce, které převodu problematických cenných papírů na špatné banky chtějí využít, musí před předáním těchto rizikových aktiv podstoupit zátěžové

³⁶⁴ Čl. 1 odst. 2 b) FMStFortG.

³⁶⁵ Abwicklungsanstalt. In: Čl. 1 § 8a odst. 1 FMStFortG.

³⁶⁶ Čl. 1 § 8a odst. 1 FMStFortG.

³⁶⁷ Čl. 1 § 8a odst. 2 FMStFortG.

³⁶⁸ Čl. 1 § 8a FMStFortG.

³⁶⁹ Čl. 1 § 8b FMStFortG.

³⁷⁰ Čl. 1 § 8a odst. 5 FMStFortG.

³⁷¹ Wie funktioniert das „Bad Bank“-Modell? Webové stránky Spolkového ministerstva financí, 3.7.2009. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/nr_69116/DE/Buergerinnen_und_Buerger/Gesellschaft_und_Zukunft/finanzkrise/130509_BadBank.html#, datum přístupu 10.4.2011.

testy, které přezkoumají např. strategii pro řízení rizik nebo obchodní politiku dané finanční instituce a zjistí, nakolik je daný podnik náchylný k případné insolvenční.³⁷²

Jak ovšem model špatných bank reálně funguje a čím finančním institucím v praxi pomáhá? Celý proces se dá shrnout následovně: finanční instituce vytvoří svou špatnou banku, která nepotřebuje žádnou bankovní licenci. Na tuto špatnou banku převede finanční instituce své rizikové cenné papíry za 90 % hodnoty cenných papírů k 30. červnu 2009 nebo 90 % hodnoty k 31. březnu 2009 nebo 100 % aktuální hodnoty, podle toho, která z těchto hodnot je nejvyšší.³⁷³ Od špatné banky za to finanční instituce obdrží dluhopisy ve výši předaných problematických aktiv, za které ručí stát, resp. SoFFin. Za dluhopisy může finanční instituce od Spolkové banky dostat finanční prostředky, což by v případě původních rizikových cenných papírů nebylo možné. Tímto způsobem získá finanční instituce nový kapitál, který může použít na poskytování úvěrů. Za tento proces ozdravení rizikových aktiv platí finanční instituce SoFFinu poplatek za poskytnutí záruky společně s vyrovnávací částkou, která tvoří zbylých 10 % z hodnoty rizikových aktiv, za kterou byla tato aktiva převedena na špatnou banku.³⁷⁴ Zároveň se finanční instituce musí zavázat k omezení platů členům představenstva na maximálně 500 000 EUR ročně a rezignovat na výplaty dividend svým podílníkům, pokud nejsou závazky vůči spolku vyrovnány.³⁷⁵ Přijetí pomoci z FMStFortG je tedy stejně jako u předchozích dvou stabilizačních zákonů podmíněno určitými ústupky ze strany finančních institucí.

5.4.3 Politická diskuze o FMStFortG

Pochopitelně ani FMStFortG se jako třetí stabilizační krok proti finanční krizi v SRN neobešel bez politické diskuze, která provázela jak přípravu tohoto zákona, tak proces jeho schvalování. První úvahy o zřízení špatných bank krystalizovaly již v lednu 2009, tehdy ovšem spolkový ministr financí tuto ideu rezolutně odmítl s vysvětlením, že takové řešení by silně zatěžovalo daňového poplatníka, protože špatná banka by musela být vybavena kapitálem v řádu stovek miliard EUR, což si Steinbrück nedovedl

³⁷² Čl. 1 § 6a odst. 5 věta 1. FMStFortG.

³⁷³ Čl. 1 § 6a odst. 2 věta 2. FMStFortG.

³⁷⁴ Wie funktioniert das „Bad Bank“-Modell? Webové stránky Spolkového ministerstva financí, 3.7.2009...

³⁷⁵ Banken dürfen Risiken abwälzen. In: Tagesschau.de, 3.7.2011. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/badbank146.html>, datum přístupu 10.4.2011.

„ekonomicky a hlavně politicky představit.“³⁷⁶ Jakmile ovšem debaty o tomto modelu řešení problému s rizikovými aktivy nabyly jasnějších obrysů a bylo zřejmé, že špatné banky nebudou fungovat jako standardní banky a nebudou tudíž vyžadovat vybavení vysokým kapitálem, změnil Steinbrück názor a přípravu tohoto modelu řešení podpořil: „Nepotřebujeme žádné další kapitálové prostředky. Ochrana, kterou momentálně máme, je dostačující.“³⁷⁷

Původní návrh počítající se zřízením špatných bank byl určen pouze pro využití soukromými bankami. Vzhledem k tomu, že problematickými aktivy disponovaly vedle soukromých bank také zemské banky, jejichž zájem na přijetí tohoto druhu státní pomoci byl velký, byl původní návrh FMStFortG rozšířen o možnost zapojení také zemských bank do tohoto programu. Právě zemským bankám bylo v zákoně umožněno převést na špatné banky kromě rizikových položek také celé oblasti působení, které pro danou zemskou banku již nebyly výnosné a způsobovaly ztráty. Podmínkou pro poskytnutí pomoci zemské bance skrze špatnou banku byl ovšem závazek spolkových zemí, které se na zemské bance podílejí, reformovat sektor zemského bankovníctví. Tento požadavek korespondoval s výše popsanou kritikou Peera Steinbrücka a EU druhého pilíře německého bankovníctví a navazoval na měsíce trvající snahu o koordinaci restrukturalizace tohoto sektoru. Žhavými kandidáty na zapojení se do programu špatných bank byly HSH Nordbank a WestLB.³⁷⁸

Návrh na zřízení špatných bank ovšem narazil na také na kritiku. Německý odborový svaz (DGB) například kritizoval, že toto stabilizační opatření je opět založené na dobrovolné účasti. To podle DGB nepomůže regenerovat bankovní sektor dostatečně, protože nebude patrné, kolik toxických aktiv banky ve svých bilancích stále ještě drží.³⁷⁹ Politická kritika přišla od FDP, která vládní koalici vyčítala, že FMStFortG přichází příliš pozdě. FDP se dále obávala, že banky budou s využitím opatření v rámci FMStFortG vyčkávat, dokud se tento model neukáže jako opravdu účinný, a tím pádem nedojde během dalších měsíců k žádné změně na finančních trzích. Dle FDP navíc FMStFortG zatěžuje daňového poplatníka, s čímž souhlasila i Die Linke. Ta dále kritizovala zestátnění dluhů a privatizaci zisků v případě státní pomoci během celé

³⁷⁶ „Ökonomisch und vor allem politisch nicht vorstellen.“ In: „Man würde uns für verrückt erklären.“ In: Tagesschau.de, 18.1.2009...

³⁷⁷ „Wir brauchen keine zusätzlichen Kapitalmittel. Der Schirm, den wir im Augenblick haben, ist ausreichend.“ In: Bad Bank gegen Bilanzprobleme. In: Tagesschau.de, 13.5.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/badbank142.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁷⁸ Bad Banks nun auch für die Landesbanken. In: Tagesschau.de, 10.6.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/badbank144.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁷⁹ LEERSCH, Hans-Jürgen. *Giftmüll im Keller der Landesbanken...*

finanční krize.³⁸⁰ Ani poslanci Bündnis 90/Die Grünen se k FMStFortG nestavěli příliš nadšeně. Rozdělení finanční instituce na „dobrou“ a „špatnou“ banku se Bündnis 90/Die Grünen nezdálo být dobrým řešením, protože „dobrá“ banka ani po vyčištění svých účetních výkazů nebude dostatečně atraktivní pro nové akcionáře a takové řešení bankám ve výsledku nepomůže.³⁸¹

Strany vládní koalice FMStFortG obhajovaly a zdůrazňovaly nutnost znovuoživení systému financování, protože dle SPD je „poskytování úvěrů klíč k uzdravení hospodářství.“³⁸² SPD také věřila, že v případě neschválení FMStFortG a tím pádem neposkytnutí možnosti vyčištění účetních bilancí, resp. předání málo lukrativních obchodních oblastí na špatné banky může být existence zemských bank ohrožena.³⁸³ CDU/CSU hájila dobrovolnost modelu špatných bank, která měla přimět vlastníky bank plnit svou odpovědnost.³⁸⁴ Z toho důvodu také FMStFortG přepokládal spoluúcast vlastníků finančních institucí na modelu špatných bank, protože náklady s tímto modelem spojené nesou právě vlastníci finančních institucí a ne daňoví poplatníci.³⁸⁵ Právě tento prvek velmi silně akcentoval také spolkový ministr financí Peer Steinbrück.

Pozitivního přijetí se řešení skrze špatné banky dočkalo od Spolkového svazu německých Volksbank a Raiffeisenbank (DVR), ačkoliv tento svaz dopředu ohlásil, že jeho členové se na využití této státní pomoci nebudou podílet, neboť problémy s rizikovými cennými papíry třetí pilíř německého bankovníctví příliš nezasáhly.³⁸⁶ Návrh FMStFortG uvítala také Spolková banka, která ovšem společně s BaFinem poukázala, že je nutné, aby vlastníci finančních institucí nesli náklady a odpovědnost za toho řešení.³⁸⁷

Je tedy zřejmé, že i o třetím státním stabilizačním řešení bylo v SRN živě diskutováno. Přesto je ovšem možné právě tento třetí krok ke stabilizaci finančního trhu

³⁸⁰ KLEIN, Michael. *Nur noch gute Produkte*. In: Das Parlament 28/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/28/WirtschaftFinanzen/25078934.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁸¹ Bad Bank gegen Bilanzprobleme. In: Tagesschau.de, 13.5.2009...

³⁸² „Die Kreditvergabe ist der Schlüssel zur Gesundung der Wirtschaft.“ In: KLEIN, Michael. *Nur noch gute Produkte...* In: Das Parlament 28/2009...

³⁸³ KLEIN, Michael. *Nur noch gute Produkte*. In: Das Parlament 28/2009...

³⁸⁴ Tamtéž.

³⁸⁵ LEERSCH, Hans-Jürgen. *Frisches Geld für die Bank*. In: Das Parlament 23-24/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/23-24/WirtschaftFinanzen/24674165.html>, datum přístupu 10.4.2011.

³⁸⁶ Bad Bank gegen Bilanzprobleme. In: Tagesschau.de, 13.5.2009...

³⁸⁷ KLEIN, Michael. *Ab in die Mülltonne*. In: Das Parlament 25/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/25/WirtschaftFinanzen/24794348.html>, datum přístupu 10.4.2011.

v SRN označit za nejméně kontroverzní. Politická diskuze o FMStG a především o FMStErgG byla mnohem vášnivější. Otázkou je, jestli vlažnější přijetí FMStFortG a nepříliš bujná politická diskuze byla skutečně dána povahou tohoto stabilizačního opatření nebo jestli situaci neovlivnily například parlamentní prázdniny, během kterých Spolkový sněm nezasedá, nebo blížící se zářijové volby do Spolkového sněmu a tedy změna priorit k soustředění se na volební boj. I přes tuto skutečnost je třeba vnímat FMStFortG v kontextu předchozích dvou zákonů jako důležitý státní zásah ke stabilizaci finančního trhu v SRN, protože FMStFortG cílí na obnovu důvěry na mezibankovním trhu v oblasti poskytování mezibankovních úvěrů, resp. komerčních bankovních úvěrů prostřednictvím vyčištění bankovních bilancí o problematické cenné papíry, které jsou předány špatné bance, revitalizovány a za úplatu přetaveny na nový kapitál. Právě zisk nového kapitálu byl pro obnovu funkčnosti německého bankovníctví klíčový.

5.4.4 Vývoj po schválení FMStFortG

Díky třem státním opatřením na stabilizaci finančního trhu a díky dalším krokům pro potlačení hospodářské krize v SRN se období mezi schválením FMStFortG v červenci 2009 a volbami do Spolkového sněmu v září 2009 neslo ve jménu počínajícího optimismu co se překonání finanční krize a hospodářského vývoje SRN týče. Prognózy hospodářského růstu země se začaly pomalu zlepšovat, ovšem před předčasnou euforií varovaly německé politické špičky: jak spolková kancléřka Angela Merkel, tak spolkový ministr financí Peer Steinbrück, který v srpnu 2009 prohlásil, že je velmi těžké odhadnout, jak se budou finanční trhy vyvíjet nadále. Své prohlášení dále doplnil: „Máme co do činění s nejtěžší hospodářskou krizí v historii Spolkové republiky Německo, jejíž stopy půjdou jen velmi pomalu smazat.“³⁸⁸ Varovné signály proti vzrůstajícímu se optimismu vyslal také prezident Spolkové banky Axel Weber. Svůj postoj Weber zdůvodnil faktem, že banky se mohou i nadále dostávat do krizových situací, protože se na nich teprve se zpožděním projeví například bankroty firem, které se odrazí v nesplacených úvěrech a tím pádem ve ztrátách pro banky. Proto je možné, že

³⁸⁸ „Wir haben es mit der schwersten Wirtschaftskrise in der Geschichte der Bundesrepublik zu tun, deren Spuren nur langsam zu überwinden sind.“ In: „Wir sind nicht aus der Krise.“ In: Tagesschau.de, 14.8.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/wirtschaftskrise124.html>, datum přístupu 12.4.2011.

některé banky v nejbližší době budou muset využít pomoci ze SoFFinu. Německé banky a spořitelny ještě nejsou dle Webera z nejhorsího venku.³⁸⁹

Aby banky tento negativní vývoj konečně překonaly, předložila Spolková ministerstva financí a spravedlnosti 26. srpna 2009 návrh zákona na sanaci bank potýkajících se se závažnými finančními problémy. Návrh zákona předpokládá dvouступňový postup: v prvním kroku vyjádří postižená banka BaFinu potřebu sanace a sama předloží sanační plán. Pokud bude tento plán nedostatečný a nebude jím možno krizi banky překonat, přijde ke slovu druhý krok, v rámci něhož budou za pomoci BaFinu sanovány systémově významná odvětví dané banky. Tento postup by měl zabránit dalším insolvenčním finančním institucím v SRN a oproti konkurenčnímu návrhu Spolkového ministerstva hospodářství, který ke státní sanaci krizí zasaženého bankovního ústavu sahá až těsně před jeho insolvencí, by měl být účinnější.³⁹⁰ Vzhledem k časovému tlaku ovšem nebude o obou návrzích zákonů rozhodnuto v tomto volebním období, jak sdělila spolková ministryně spravedlnosti Brigitte Zypries (SPD).³⁹¹

Výsledky voleb do Spolkového sněmu v září 2009 další plány velké koalice pro překonání finanční krize v SRN znemožnily. Vládu CDU/CSU a SPD po pěti letech totiž v úřadu vystřídala koalice CDU/CSU a FDP a další řešení krizové finanční a hospodářské situace v SRN se tak dostalo do jiných rukou.

³⁸⁹ „Banken sind noch nicht über den Berg.“. In: Tagesschau.de, 16.8.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/weberbank100.html>, datum přístupu 12.4.2011.

³⁹⁰ SPD-Minister legen Gegenentwurf zu Guttenberg vor. In: Tagesschau.de, 26.8.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bankengesetz100.html>, datum přístupu 12.4.2011.

³⁹¹ Tamtéž.

6. Závěr

Obsahem diplomové práce *Řešení finanční krize ve Spolkové republice Německo v letech 2008-2009* bylo přiblížení stále aktuálního tématu finanční krize s důrazem na její průběh a způsob řešení v SRN v letech 2008-2009. Důsledky globální finanční krize pro SRN byly rozsáhlé: zasažení finančního sektoru později zkomplikovalo vývoj reálného hospodářství, jehož síla a výkonnost tvoří jeden ze základních stavebních kamenů silné pozice SRN na evropské, ale i světové politické scéně. Jak tvrdí Michael Bloss, „krize patří ke kapitalistickému systému jako hřích k náboženství,“³⁹² což hospodářský vývoj SRN od jejího vzniku až po současnost potvrzuje. Intenzita finanční krize, která se zrodila z hypoteční krize v USA a jako „infekce skrze inovativní finanční produkty“³⁹³ pronikla do celého světa, byla ovšem v historii SRN dosud nevídaná. Rozsáhlé důsledky globální finanční krize na německý bankovní sektor se proto spolková vláda rozhodla zmírnit svými stabilizačními opatřeními, která měla zabránit dalšímu nabourání pilířů, jejichž zborcení by pro hospodářství SRN mohlo mít katastrofální důsledky.

Diplomová práce je založená na tezi, že státní zásah při řešení finanční krize v SRN byl v souladu s modelem sociálně tržního hospodářství. Pro potvrzení nebo vyvrácení hlavní teze je třeba shrnout klíčové poznatky této diplomové práce.

Hospodářský pořádek zastávaný v SRN od doby jejího vzniku je sociálně tržní hospodářství. Hospodářský pořádek je možno vnímat jako organizační a právní formu, která zastřešuje hospodářskou aktivitu v SRN. Základní myšlenkou sociálně tržního hospodářství je hospodářská svoboda, nad kterou ovšem bdí stát disponující kontrolní funkcí, která má zaručit, aby v rámci hospodářské svobody byla zaručena sociální spravedlnost. Hospodářství tedy funguje svobodně, ovšem pokud by jeho svobodné fungování mělo mít sociálně nežádoucí důsledky, vstupuje do hry stát a tento vývoj reguluje. Principy sociálně tržního hospodářství v SRN jsou zakotveny v řadě zákonů, z významných zákonů lze namátkou jmenovat zákon proti omezování hospodářské soutěže z roku 1958, zákon o podpoře stability a růstu hospodářství z roku 1967, zákon o podpoře zaměstnanosti z téhož roku, zákon o spolurozhodování z roku 1976 apod.

³⁹² „Krisen gehören zum kapitalistischen System wie die Sünde zur Religion.“ In: BLOSS, Michael u.a. *Von der Subprime-Krise zur Finanzkrise...* S. 217.

³⁹³ „Infektion durch innovative Finanzprodukte.“ In: STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich...* S. 103.

K uskutečnění hospodářských a sociálních cílů v rámci sociálně tržního hospodářství provádí stát hospodářskou politiku. Diplomová práce pojednává o rovině národní hospodářské politiky prováděné institucemi spolkové vlády, Spolkového sněmu a Spolkové rady. Vedle alokační a rozdělovací funkce plní hospodářská politika také úkol stabilizační. Ke stabilizačním opatřením se hospodářská politika uchyluje v případě špatného hospodářského vývoje a cílí na překonání tohoto vývoje a zmírnění jeho negativních projevů. Konkrétním příkladem, kdy bylo potřeba určitou část německého hospodářství stabilizovat, je finanční, resp. bankovní sektor SRN v době finanční krize v letech 2008-2009.

Bankovní sektor je součástí finančního systému a v SRN je tvořen třemi pilíři: soukromými bankami, mezi něž lze zařadit například koncerny s celosvětovou působností Deutsche Bank nebo Commerzbank, dále veřejnoprávními bankami, které reprezentují zemské banky jako LBBW, BayernLB nebo WestLB a spořitelny jako Hamburger Sparkasse nebo Sparkasse KölnBonn a do třetice družstevními bankami, jejichž hlavními reprezentanty jsou německé Volksbanky a Raiffeisenbanky. Nad všemi těmito a mnoha dalšími německými bankovními ústavami vykonává bankovní dohled Spolkový úřad pro dohled nad poskytováním finančních služeb, Bafin, společně se Spolkovou bankou.

Německé bankovníctví v celosvětovém měřítku platilo za velmi vyspělé a stabilní. Tímto postavením ovšem výrazně otřásla finanční krize. Příčinou globální finanční krize byl kolaps hypotečního trhu v USA. Vzhledem k nízkým úrokovým sazbám se od roku 2003 začalo v USA ve velké míře investovat do nemovitostí, které byly financovány prostřednictvím výhodných hypotečních úvěrů. Na takové úvěry dosáhli i lidé s nízkými příjmy, což vedlo k nárůstu počtu poskytnutých hypoték a postupnému nafukování bubliny kolem amerického hypotečního trhu. Jakmile ovšem začala centrální banka USA, Fed, úrokové sazby zvyšovat, přestali lidé své hypoteční úvěry splácet, nemovitosti rychle ztrácely na hodnotě a banky se dostaly do problémů s likviditou. Nebyly to ovšem pouze banky poskytující hypotéky, které bojovaly od léta roku 2007 o přežití. V problémech se ocitly i jiné finanční ústavy, které podlehly lákavému a výnosnému obchodování s rizikovými cennými papíry, kterými byly sekuritizované, tzn. transformované pohledávky pocházející z původních hypotečních úvěrů. Do obchodování s těmito finančními produkty se kvůli jeho výnosnosti zapojily banky po celém světě. K vyhocení tohoto vývoje došlo v polovině září roku 2008, kdy byla na seznam zkrachovalých bank připsána systémově významná americká investiční

banka Lehman Brothers. V souvislosti s pádem Lehman Brothers nebylo již o přítomnosti finanční krize pochyb, což se projevilo i v bankovním sektoru v SRN.

Vzhledem k pevnému vnitřnímu propojení globálních finančních trhů byly do rizikových obchodů se sekuritizovanými cennými papíry zapojeny i německé banky. K řadě bank zasažených globální finanční krizí jako například IKB Deutsche Industrie Bank nebo SachsenLB se připojil i významný bankovní ústav zabývající se financováním nemovitostí Hypo Real Estate, HRE. Pomocnou rukou tomuto podniku, jehož případný bankrot byl německými politickými špičkami vyhodnocen jako neakceptovatelný, byl záchranný balík v hodnotě celkem 50 mld. EUR, jenž byl schválen na začátku října 2008. Ačkoliv bylo úpadku této významné finanční instituce alespoň prozatím zabráněno, ukázal další vývoj, že bude v rámci hospodářské politiky potřeba sáhnout k objemnějšímu stabilizačnímu řešení, které se bude vztahovat na všechny finanční instituce v SRN.

Pro stabilizaci finančního trhu, jehož tepnami kvůli scházející důvěře mezi finančními prostředníky neproudily finanční prostředky, což se výrazně podepsalo na reálném hospodářství v SRN, byla přijata tři opatření. Prvním z nich byl zákon o realizaci balíku opatření pro stabilizaci finančního trhu, FMStG. Tento zákon, který byl schválen 17. října 2008, vytvořil fond pro stabilizaci finančního trhu, SoFFin, z něhož bylo možné čerpat pomocná opatření v objemu až 480 mld. EUR. Opatření pro stabilizaci finančního trhu v SRN byla čtyř typů: v první řadě mohly finanční instituce využít státních záruk za mezibankovní úvěry do výše 400 mld. EUR, dále mohl stát skrze SoFFin přechodně odkoupit vlastnický podíl krizí zasažené instituce, do třetice mohl stát krátkodobě převzít rizikové položky a vyčistit tím účetní bilanci dané banky a za čtvrté poskytoval SoFFin finančním institucím úvěry určené pro přímou obnovu kapitálu až do hodnoty 80 mld. EUR.

V rámci druhého stabilizačního kroku v podobě zákona na další stabilizaci finančního trhu, FMStErgG, ze 7. dubna 2009 mohl SoFFin v případě vyčerpání všech ostatních dostupných prostředků přistoupit k zestátnění finanční instituce s cílem její sanace a následné opětovné privatizace. Nutno poznamenat, že toto řešení bylo šité na míru HRE, která kromě prvního záchranného balíku v hodnotě 50 mld. EUR načerpala z prostředků SoFFinu pomoc v objemu dalších více než 50 mld. EUR, ovšem zlepšení finanční situace této banky nebylo v dohlednu.

Třetí zákon proti finanční krizi v SRN, FMStFortG, byl schválen 17. července 2009 a umožňoval zřízení tzv. špatných bank, na které mohly finanční instituce převést

rizikové cenné papíry, které byly revitalizovány a přetvořeny na dluhopisy, jež finanční instituci přivedly nový kapitál.

Všech tří zmíněných opatření pro překonání finanční krize v SRN německé banky využily, co se týče HRE, došlo na základě FMStErgG v říjnu 2009 skutečně k jejímu zestátnění. Role státu při řešení finanční krize v SRN byla tedy nepochybná. Otázkou ovšem zůstává, zda proběhl státní zásah v podobě tří zákonů pro stabilizaci finančních trhů v souladu s principy sociálně tržního hospodářství.

Řešení finanční krize v SRN si vysloužilo kritiku z několika stran. Za zmínění jistě stojí názor monopolní komise, která působí jako nezávislý poradní orgán spolkové vlády. Monopolní komise označila hospodářsko-politická vládní opatření za neslučitelná se základními myšlenkami sociálně tržního hospodářství a doporučila vládě, aby se držela své kompetence stanovování rámcových podmínek a do finanční krize přímo nezasahovala.³⁹⁴ Jako kontroverzní byly monopolní komisí shledány především státní záruky za mezibankovní úvěry a odkup vlastnických podílů na finančních institucích. Takové postupy jsou dle monopolní komise z hlediska svobodné hospodářské soutěže na pováženou a zestátnění soukromých podniků, byť jen částečné, může otřást základy hospodářského pořádku SRN. Dalo by se zobecnit, že největším trnem v oku kritiků státního zásahu během finanční krize v SRN bylo právě zestátnění. Vzhledem k tomu, že toho opatření právně podložené FMStErgG pracovalo s pojmem „vyvlastnění,“ zdál se tento stabilizační krok být již od samého počátku v rozporu s modelem sociálně tržního hospodářství.

Argumentů ospravedlňujících tříkrokové státní stabilizační řešení k překonání finanční krize v SRN ovšem existuje celá řada. Hlavní z nich souvisí s významem finančního hospodářství pro reálné hospodářství. Je třeba si uvědomit, že zásadním problémem zkamenělého finančního trhu v SRN byla nedostatečná důvěra mezi jednotlivými jeho aktéry. Ta zamezovala vzájemnému půjčování finančních prostředků, což omezovalo jejich transfer v celém finančním systému. Bývalý spolkový ministr financí Peer Steinbrück se k této skutečnosti vyjádřil následovně: „Pro národní hospodářství naší velikosti se silným reálným hospodářstvím je existenciálně důležitý stabilní a funkční sektor poskytování finančních služeb, který zásobuje cévní systém

³⁹⁴ Regierungsberater warnen vor Staatswirtschaft. In: Tagesschau.de, 22.1.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/staatswirtschaft100.html>, datum přístupu 13.4.2011.

reálného hospodářství kapitálem.³⁹⁵ Když neproudí kapitál, není možné očekávat žádnou hospodářskou aktivitu. Slovy spolkové kancléřky Angely Merkel byl „stát jedinou instancí, která mohla důvěru mezi bankami obnovit, a to kvůli ochraně občanů a ne kvůli ochraně bankovních zájmů.“³⁹⁶

V rámci sociálně tržního hospodářství je státu přiřčena regulační role právě proto, aby byly omezeny nežádoucí sociální důsledky svobodných tržních mechanismů. Paralyzovaný finanční trh negativní sociální jevy mohl vyvolat, protože v důsledku nedostatku finančních prostředků byla ohrožena existence mnoha hospodářských subjektů, resp. pracovních míst a hospodářského růstu. Vysoká míra nezaměstnanosti zcela jistě představuje nežádoucí sociální jev odporující například zásadám magického čtyřúhelníku stanoveného zákonem o podpoře stability a hospodářského růstu. Ve zdůvodnění návrhu FMStG proto stojí, že: „v takové krizové situaci je základní úlohou státu znovu nastolit důvěru na finančním trhu a zabránit dalšímu vyostření finanční krize.“³⁹⁷

Zároveň je třeba mít na paměti, že první a třetí zákon pro stabilizaci finančního trhu – FMStG a FMStFortG – byly založeny na dobrovolném zapojení se finančních institucí do záchranného programu. Stát banky v žádném případě nenutil k přijetí pomocné ruky, rozhodnutí bylo přenecháno vedení daných bank. To muselo mimo jiné zvážit, nakolik se státní stabilizační pomoc vyplatí s ohledem na ústupky a omezení, která z přijetí pomoci pro banky vyplývají.

Druhý zákon pro překonání finanční krize v SRN – FMStErgG – upravující vyvlastnění akcionářů krizí zasažených bank a následné zestátnění těchto bank, bylo postavené na argumentu systémové důležitosti finančních institucí. Spolková vláda se cítila oprávněná zasáhnout v případě, že byl krizí postižen systémově významný bankovní ústav jako například HRE. V případě této banky se „systémové riziko vystupňovalo ke kolapsu a bylo možné ho zažehnat pouze státním jednáním.“³⁹⁸

³⁹⁵ „Für eine Volkswirtschaft unserer Größenordnung, mit einer starken Realwirtschaft, ist ein stabiler, funktionsfähiger Finanzdienstleistungssektor, der das Arteriensystem der Realwirtschaft mit Kapital versorgt, von existenzieller Bedeutung.“ In: STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich...* S. 164.

³⁹⁶ „Der Staat war und ist die einzige Instanz, um das Vertrauen zwischen den Banken wiederherzustellen, und zwar zum Schutz der Bürger und nicht zum Schutz von Bankinteressen.“ In: KLEIN, Michael. *Der Bund als Brandmeister*. In: Das Parlament 43/2008. Online dostupné na <http://webarchiv.bundestag.de/cgi/show.php?fileToLoad=1720&id=1149>, datum přístupu 13.4.2011.

³⁹⁷ „In dieser Krisensituation ist es fundamentale Aufgabe des Staates, das Vertrauen in den Finanzmarkt wiederherzustellen und eine weitere Zuspitzung der Finanzmarktkrise zu verhindern.“ In: Drucksache 16/10600... S. 9.

³⁹⁸ „Das Systemrisiko hatte sich bis zum Kollaps gesteigert und war nur noch durch staatliches Handeln einzudämmen.“ In: STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich...* S. 173.

Řešení finanční krize v SRN v podobě tří zákonů pro stabilizaci finančních trhů přijatých v období od října roku 2008 do července roku 2009, může být na jedné straně vnímáno jako konec kapitalismu a nastolení vedoucí úlohy státu. Pohled z opačné perspektivy ovšem říká, že stát své kontrolní a regulační funkce v rámci sociálně tržního hospodářství využívá intenzivněji právě v krizových situacích, kdy je třeba specifické regulace situace s cílem minimalizování negativních důsledků krize. Vzhledem k faktu, že finanční krize zasáhla bankovní systém SRN nečekaně silně, bylo nebezpečí vyplývající z možných insolvencí jednotlivých bank pro finanční hospodářství a následně celý hospodářský systém značné. V zájmu zachování hospodářské jednoty byl státní zásah při řešení finanční krize v SRN v souladu s modelem sociálně tržního hospodářství. Dopad tří přijatých stabilizačních opatření na hospodářský systém v SRN byl zcela nepochybně méně závažný, než potenciální důsledky krachů bankovních ústavů, jež by vyvolaly řetězovou reakci událostí ústících v hospodářskou katastrofu a nežádoucí sociální efekty. Stát tedy při řešení finanční krize využil své možnosti zasáhnout do tržních mechanismů, aby chránil sociální principy, na nichž sociálně tržního hospodářství SRN stojí.

Zákony pro stabilizaci finančního trhu byly přijaty v době, kdy finanční krize na SRN zaútočila v plné síle. Tato opatření měla pomoci SRN v boji proti dopadům finanční krize, které by bez těchto opatření byly nesporně silnější. Finanční krize, ať už proti ní jednotlivé státy bojovaly jakkoliv, způsobila celosvětovou hospodářskou krizi, z níž se později vyvinula krize fiskální a následně státní krize jednotlivých zemí jako například Island, Irsko nebo Řecko. Peer Steinbrück odhadl, že SRN překoná finanční, resp. hospodářskou krizi nejdříve za pět až šest let od jejího vypuknutí a nejprve v letech 2012-2013 dosáhne hospodářský růst SRN hodnoty z roku 2008.³⁹⁹ Nakolik je tato prognóza přesná, bude tedy zanedlouho jasné.

³⁹⁹ In: STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich...* S. 61.

Zusammenfassung

Das Thema der Diplomarbeit ist die Lösung der Finanzkrise in der Bundesrepublik Deutschland (BRD) in den Jahren 2008-2009. Die Finanzkrise stellte nicht nur in der BRD ein Meilenstein der Wirtschaftsgeschichte dar, sondern auch in der ganzen Welt. Sie ist seit 2007 ein sehr aktuelles Thema sowohl in den politischen und wirtschaftlichen Kreisen, als auch in der breiten Öffentlichkeit. Ursprünge dieser Finanzkrise liegen in den Vereinigten Staaten von Amerika (USA), wo sich auf Grund verschiedener Ursachen wie z. B. niedrige Zinsen, große Immobiliennachfrage oder hohe Anzahl der so genannten „Subprime-Kredite“ eine Immobilienblase aufgeblast hat, die 2007 geplatzt ist und eine Hypothekenkrise verursacht hat. Diese Hypothekenkrise hat sich durch hohe Risikogeschäfte mit Wertpapieren aus dem Hypothekenmarkt entwickelt. Die Hypothekenkrise hat sich im September 2008 mit dem Fall des Investitionsbankhauses Lehman Brothers in eine weltweite Finanzkrise entwickelt. Die Folgen der Finanzkrise sind bald in der realen Wirtschaft spürbar geworden, weil der Geldkreislauf wegen der Vertrauenskrise auf den Finanzmärkten stillgelegt worden ist. Aus der Hypothekenkrise und der nachfolgenden Finanzkrise ist deswegen eine Weltwirtschaftskrise entstanden. Die Nachwirkungen der Wirtschaftskrise in der BRD waren enorm. Um diese Situation zu überwinden, war es notwendig zunächst den Finanzmarkt zu stabilisieren.

Das Ziel der Diplomarbeit ist die Bestätigung oder Widerlegung der Hauptthese, dass der Staatseingriff bei der Lösung der Finanzkrise in der BRD im Einklang mit dem Modell der sozialen Marktwirtschaft war. Diesem Ziel soll die Beantwortung der folgenden partiellen Fragen dienen: Was sind die Grundprinzipien der sozialen Marktwirtschaft in der BRD? Wie funktioniert das deutsche Bankensystem? Wie ist die Finanzkrise in der BRD verlaufen? Welche Maßnahmen sind für die Bewältigung der Finanzkrise getroffen worden? Welche Rolle hat der Staat bei diesen Maßnahmen gespielt?

Nach Schilderung des Grundproblems und der Schlüsselfragen im ersten Kapitel, werden im zweiten Kapitel die Wirtschaftsordnung in der Form der sozialen Marktwirtschaft und die Wirtschaftspolitik in der BRD behandelt. Im vierten Kapitel wird das deutsche Bankwesen näher betrachtet und das vierte Kapitel der Diplomarbeit befasst sich mit der Finanzkrise. Um die Problematik der Finanzkrise in der BRD besser

zu verstehen, werden hier die Ursachen und der Ausbruch der Krise in den USA erläutert und erst dann der Verlauf der Finanzkrise in der BRD geschildert. Das fünfte und umfangreichste Kapitel geht der Frage über die konkreten Maßnahmen für die Stabilisierung des Finanzmarktes in der BRD nach. Es werden drei wichtige Gesetze analysiert. Die Analyse beschränkt sich jedoch nicht nur auf den Inhalt der Gesetze, sondern auch auf den Prozess der Billigung der Gesetze und auf die politische Diskussion über die jeweiligen stabilisierenden Maßnahmen.

Es handelt sich zuerst um das Gesetz zur Umsetzung eines Maßnahmenpakets zur Stabilisierung des Finanzmarktes, das einen so genannten Rettungsschirm für die deutschen Banken vorsieht. Die Kosten dieser Maßnahme betragen rund 480 Milliarden EUR und bieten eine Hilfe durch staatliche Garantien und Rekapitalisierungsspritzen. In der zweiten Maßnahme, dem Gesetz zur weiteren Stabilisierung des Finanzmarktes, wird dem Bund die Möglichkeit der Verstaatlichung eines Finanzinstitutes eingeräumt. Dies darf aber nur dann erfolgen, wenn alle anderen Möglichkeiten zur Rettung des Finanzinstitutes ausgeschöpft worden sind. Als drittes stabilisierendes Gesetz regelt das Gesetz zur Fortentwicklung der Finanzmarktstabilisierung die Möglichkeit der Gründung einer „Bad Bank“ als Abwicklungsanstalt, die zur Bereinigung der Bankbilanzen durch Übernahme von toxischen Wertpapieren geeignet ist.

Obwohl die staatlichen Eingriffe bei der Lösung der Finanzkrise in der BRD sehr stark waren, kommt die Diplomarbeit zum Fazit, dass sie die Grundprinzipien der sozialen Marktwirtschaft nicht verletzen und dass die abgestimmten Maßnahmen im Einklang mit der Regulierungsfunktion des Staates in der sozialen Marktwirtschaft sind. Die Regulierungsfunktion des Staates wird vor allem in Krisensituationen besonders verantwortlich wahrgenommen. Bei dieser Finanzkrise wurde zu den staatlichen Stabilisierungsmaßnahmen gegriffen, um die Folgen der Finanzkrise auf die reale Wirtschaft in der BRD zu mildern und negative soziale Nachwirkungen zu verhindern. Aus diesen Gründen gilt die Hauptthese als bestätigt.

Seznam použitých pramenů a literatury

1. Prameny

a) zákony

Betriebsverfassungsgesetz. V platném znění z 25.9.2001. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/betrvg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Bundessozialhilfegesetz. Platný od 1.6.1962. Tento zákon byl zrušen vstoupením v platnost Zwölftes Buch Sozialgesetzbuch 1.1.2005. Online dostupné na http://bundesrecht.juris.de/sgb_12/index.html, datum přístupu 10.4.2011.

Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen. V platném znění z 15.7.2005. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gwb/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Gesetz über das Kreditwesen (KWG). V platném znění z 9.9.2008. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/kredwg/BJNR008810961.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Gesetz über die Deutsche Bundesbank. V platném znění z 22.10.1992. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bbankg/BJNR007450957.html>, datum přístupu 8.4.2011.

Gesetz über die Fortzahlung des Arbeitsentgelts im Krankheitsfalle. V platném znění z 27.7.1969. Online dostupný na http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/lfz_kvr_ndg/gesamt.pdf, datum přístupu 10.4.2011.

Gesetz über die Leistungen und Aufgaben zur Beschäftigungssicherung und zur Förderung des Wirtschaftswachstums. V platném znění z 1.7.1969. Zákon byl zrušen vstupem v platnost Drittes Buch Sozialgesetzbuch 1.1.1998. Online dostupné http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/sgb_3/gesamt.pdf, datum přístupu 8.4.2011.

Gesetz über die Mitbestimmung der Arbeitnehmer. V platném znění z 4.5.1976. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/mitbestg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Gesetz zur Förderung der Stabilität und des Wachstums der Wirtschaft. V platném znění z 8.6.1967. Online dostupný na <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/stabg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Gesetz zur Fortentwicklung der Finanzmarktstabilisierung, zkráceně Finanzmarktstabilisierungfortentwicklungsgesetz (FMStFortG). V platném znění ze 17.7.2009. Online dostupné na [http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=/*\[@attr_id=%27bgbl109s1980.pdf%27\]](http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&bk=Bundesanzeiger_BGBI&start=/*[@attr_id=%27bgbl109s1980.pdf%27]), datum přístupu 10.4.2011.

Gesetz zur Umsetzung eines Maßnahmenpakets zur Stabilisierung des Finanzmarktes, zkráceně Finanzmarktstabilisierungsgesetz (FMStG). V platném znění ze 17.10.2008. Online dostupný na http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&bk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//*%5B@attr_id=%27bgbl109s0725.pdf%27%5D, datum přístupu 10.4.2011.

Gesetz zur weiteren Stabilisierung des Finanzmarktes, zkráceně Finanzmarktstabilisierungsergänzungsgesetz (FMStErgG). V platném znění ze 7.4.2009. Online dostupné na http://www.bgbl.de/Xaver/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&bk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//*%5B@attr_id=%27bgbl109s0725.pdf%27%5D, datum přístupu 10.4.2011.

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. V platném znění z 21.7.2010. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Kündigungsschutzgesetz. V platném znění z 25.8.1969. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/kschg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Tarifvertragsgesetz. V platném znění z 25.8.1969. Online dostupný na <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/tvg/gesamt.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

b) oficiální dokumenty

Drucksache 16/10600, 14.10.2008. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/106/1610600.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Drucksache 16/10651, 17.10.2008. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/106/1610651.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Drucksache 16/12095, 3.3.2009. S. 1. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/120/1612095.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Drucksache 16/12100, 3.3.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/121/1612100.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Drucksache 16/12224, 12.3.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/122/1612224.pdf>, datum přístupu 11.4.2011.

Drucksache 16/12316, 18.3.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/123/1612316.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Drucksache 16/12343, 19.3.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/123/1612343.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Drucksache 16/12480, 25.3.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/124/1612480.pdf>, datum přístupu 11.4.2011.

Drucksache 16/13156, 26.5.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/131/1613156.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Drucksache 16/13590, 1.7.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/135/1613590.pdf>, datum přístupu 10.4.2011

Drucksache 16/13591, 2.7.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/135/1613591.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Drucksache 244/09, 3.4.2009. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/brd/2009/0244-09B.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.
<http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/122/1612224.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Plenarprotokoll 16/182, 15.10.2008. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/16/16182.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Plenarprotokoll 16/231, 3.7.2009. S. 26149. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/16/16231.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Plenarprotokoll 849, 17.10.2008. Online dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/dip21/brp/849.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

Verordnung zur Durchführung des Finanzmarktstabilisierungsfondsgesetzes (FMStFV). V platném znění z 20.10.2008. Online dostupné na <http://www.gesetze-im-internet.de/fmstfv/BJNR612300008.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Vertrag über eine Währungs-, Wirtschafts- und Sozialunion. Online dostupné na http://www.hdg.de/lemo/html/dokumente/DieDeutscheEinheit_vertragWaehrungsWirtschaftsSozialunion/index.html, datum přístupu 10.4.2011.

c) výroční zprávy, roční závěrky

BayernLB Konzern-Finanzbericht. 30. September 2010. S. 6. Online dostupné na http://www.bayernlb.de/internet/In/ar/sc/Internet/de/Downloads/0100_CorporateCenter/1320Presse/Geschaeftsbericht/2010/BayernLB_Q3_2010D.pdf, datum přístupu 8.4.2011.

Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken, Konsolidierter Jahresabschluss 2009, S. 2. Online dostupné na [http://www.bvr.de/public.nsf/75948FC60F55E9E7C12577F1005177D2/\\$FILE/BVR_KJB_2009_einzelseiten.pdf](http://www.bvr.de/public.nsf/75948FC60F55E9E7C12577F1005177D2/$FILE/BVR_KJB_2009_einzelseiten.pdf), datum přístupu 10.4.2011.

Hamburger Sparkasse, Geschäftsbericht 2009. S. 2, online dostupné na http://www.haspa.de/contentblob/Haspa/DieHaspa/DasUnternehmen/Geschaeftsbericht/PDF_Geschaeftsbericht2009deutsch.pdf, datum přístupu 8.4.2011.

Hypovereinsbank AG Geschäftsbericht 2009. Online dostupné na http://about.hypovereinsbank.de/assets/documents/2010-03-18_gb_2009_konzern.pdf, datum přístupu 8.4.2011.

Monatsbericht des Bundesfinanzministeriums, Januar 2006. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/nr_2368/DE/BMF_Startseite/Aktuelles/Monatsbericht_des_BMF/2006/01/060126agmb005.templateId=raw.property=publicationFile.pdf, datum přístupu 10.4.2011.

Sparkasse KölnBonn, Jahresabschlüsse, -berichte und Kennzahlen, webové stránky Sparkasse KölnBonn, online dostupné na <https://www.sparkasse-koelnbonn.de/Jahresabschluesse.aspx>, datum přístupu 8.4.2011.

STATISTISCHES BUNDESAMT. Deutsche Wirtschaft. 4. Quartal 2010. Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2011. Online dostupné na <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Publikationen/Fachveroeffentlichungen/VolkswirtschaftlicheGesamtrechnungen/DeutscheWirtschaftQuartal.property=file.pdf>, datum přístupu 10.4.2011.

WestLB AG Geschäftsbericht 2010. Online dostupné na http://www.westlb.de/cms/sitecontent/westlb/westlb_de/de/wlb/ir/finanzinformationen/geschaeftsberichte/archiv/gb10.-bin.acq/qual-SingleAttachment.Single.AttachmentAttachmentFile/Konzernabschluss2010WestLBd.pdf, datum přístupu 8.4.2011.

d) zpravodajství a periodický tisk

i) ve fyzické podobě

OTTE, Max. *Die Finanzkrise und das Versagen der modernen Ökonomie*. In: Aus Politik und Zeitgeschichte 52/2009. S. 9-16.

SCHICK, Gerhard; WEDER, Josef. *Banken-Rettung ohne Verstand*. In: Blätter für deutsche und internationale Politik 10/2009. S. 11-14.

ZIMMERMANN, Klaus F. *Wirtschaftswunderjahr 2009*. In: Aus Politik und Zeitgeschichte 52/2009. S. 3-9.

ii) v elektronické podobě

„Agressiver Aktionsplan“ gegen Finanzkrise. In: Tagesschau.de, 11.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/finanzminister110.html>, datum přístupu 10.4.2011.

„Bad Bank“ heißt jetzt „Mobilisierungsfonds.“ In: Tagesschau.de, 17.2.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/badbank112.html>, datum přístupu 10.4.2011.

„Banken sind noch nicht über den Berg.“ In: Tagesschau.de, 16.8.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/weberbank100.html>, datum přístupu 12.4.2011.

„Deutschland Weltmeister bei riskanten Bankgeschäften.“ In: Tagesschau.de, 18.5.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bankaufsicht100.html>, datum přístupu 2.4.2011.

„Man würde uns für verrückt erklären.“ In: Tagesschau.de, 18.1.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bankenkrise122.html>, datum přístupu 10.4.2011.

100 Milliarden Euro und kein Ende. In: Tagesschau.de, 11.2.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre164.html>, datum přístupu 10.4.2011.

15 Milliarden Euro mehr Kredit für HRE. In: Tagesschau.de, 6.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre116.html>, datum přístupu 10.4.2011.

AMANN, Susanne. *Gier ohne Grenzen*. In: Spiegel Online, 17.8.2007. Online dostupné na <http://www.spiegel.de/wirtschaft/0,1518,500521,00.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Bad Bank gegen Bilanzprobleme. In: Tagesschau.de, 13.5.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/badbank142.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Bad Bank Modell beschlossen. Pressemitteilung 10.7.2009. In: Webové stránky Spolkové rady. Online dostupné na http://www.bundesrat.de/cIn_090/nn_8538/DE/presse/pm/2009/132-2009.html?_nnn=true, datum přístupu 11.4.2011.

Bad Banks nun auch für die Landesbanken. In: Tagesschau.de, 10.6.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/badbank144.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Banken dürfen Risiken abwälzen. In: Tagesschau.de, 3.7.2011. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/badbank146.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Bankenpaket ist unter Dach und Fach. In: Tagesschau.de, 17.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungspaket148.html>, datum přístupu 27.3.2011.

Bayern will sich retten lassen. In: Tagesschau.de, 19.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungspaket154.html>, datum přístupu 10.4.2011.

BayernLB braucht 6,4 Milliarden Euro. In: Tagesschau.de, 21.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungspaket166.html>, datum přístupu 10.4.2011.

BENTELE, Ulrich. *HRE-Aufklärer in Zeitnot*. In: Tagesschau.de, 27.7.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hreausschuss100.html>, datum přístupu 10.4.2011.

BUČKOVÁ, Veronika. *Basel III: Zdraží banky svoje služby?* In: Finance.cz, 11.2.2011. Online dostupné na <http://www.finance.cz/zpravy/finance/298039-basel-iii-zdrazi-banky-svoje-sluzby-/>, datum přístupu 10.4.2011.

Bund darf HRE verstaatlichen. In: Tagesschau.de, 2.6.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre244.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Bund macht „attraktives Angebot“. In: Tagesschau.de, 9.4.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre196.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Bund startet Übernahme der HRE. In: Tagesschau.de, 28.3.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate212.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Bund will notfalls Aktionäre enteignen. In: Tagesschau.de, 31.1.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bankenkrise130.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Bundesrat läßt Gesetz zur Bankenenteignung passieren. In: Tagesschau.de, 3.4.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/enteignung106.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Commerzbank nimmt Rettungspaket in Anspruch. In: Tagesschau.de, 3.11.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/commerzbank114.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Commerzbank wird teilverstaatlicht. In: Tagesschau.de, 8.1.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/commerzbank140.html>, datum přístupu 10.4.2011.

CSU will Einteignung verhindern. In: Tagesschau.de, 16.2.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate200.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Der Steuerzahler springt in die Bresche. In: Tagesschau.de, 29.9.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate110.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Deutsche Bank rückt von Renditeziel ab. In: Spiegel Online 18.10.2008. Online dostupné na <http://www.spiegel.de/wirtschaft/0,1518,584925,00.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Deutsche Bank will consolidate Deutsche Postbank following successful conclusion of takeover offer. Tisková zpráva z 26.11.2010. In: Webové stránky Deutsche Bank. Online dostupné na http://www.deutsche-bank.de/medien/en/content/press_releases_2010_3242.htm, datum přístupu 10.4.2011.

Die Spareinlagen sind sicher. In: Spiegel Online, 5.10.2008. Online dostupné na <http://www.spiegel.de/wirtschaft/0,1518,582305,00.html>, datum přístupu 10.4.2011.

- Enteignung als letztes Mittel. In: Tagesschau.de, 18.2.2009. <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/enteignung102.html>, datum přístupu 10.4.2011.
- Erste Privatbank beansprucht Rettungspaket. In: Tagesschau.de, 29.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate172.html>, datum přístupu 10.4.2011.
- EU erlaubt die Rettung der BayernLB. In: Tagesschau.de, 18.12.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bayernlb168.html>, datum přístupu 10.4.2011.
- EU will „systemrelevante Finanzinstitute“ stützen. In: Tagesschau.de, 7.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/finanzmarktkrise146.html>, datum přístupu 10.4.2011.
- Fast die halbe HRE gehört dem Bund. In: Tagesschau.de, 7.5.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/flowers122.html>, datum přístupu 2.4.2011.
- Flowers lehnt Angebot des Bundes ab. In: Tagesschau.de, 30.4.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/flowers112.html>, datum přístupu 10.4.2011.
- FREY, Dieter; LENZ, Andreas. *Gier und Verdrängung*. In: Süddeutsche.de, 4.1.2009. Online dostupné na <http://www.sueddeutsche.de/geld/die-genese-der-finanzkrise-gier-und-verdraengung-1.377659>, datum přístupu 10.4.2011.
- Hohe Verluste trägt allein der Bund. In: Tagesschau.de, 16.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungspaket140.html>, datum přístupu 10.4.2011.
- HRE braucht die nächsten Staatsmilliarden. In: Tagesschau.de, 5.10.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre302.html>, datum přístupu 10.4.2011.
- HRE kann VEB werden. In: Tagesschau.de, 20.3.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bundestag194.html>, datum přístupu 10.4.2011.
- HRE-Entscheidung erst „in Wochen“. In: Tagesschau.de, 4.2.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre154.html>, datum přístupu 10.4.2011.
- Hypo Real Estate wird vollständig verstaatlicht. In: Tagesschau.de, 5.10.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre314.html>, datum přístupu 10.4.2011.
- Instrumente, um die Krise zu beherrschen. In: Tagesschau.de, 13.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/eurolaendergipfel100.html>, datum přístupu 10.4.2011.
- KLEIN, Michael. *Der Bund als Brandmeister*. In: Das Parlament 43/2008. Online dostupné na <http://webarchiv.bundestag.de/cgi/show.php?fileToLoad=1720&id=1149>, datum přístupu 13.4.2011.

KLEIN, Michael. *Ab in die Mülltonne*. In: Das Parlament 25/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/25/WirtschaftFinanzen/24794348.html>, datum přístupu 10.4.2011.

KLEIN, Michael. *Nur noch gute Produkte*. In: Das Parlament 28/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/28/WirtschaftFinanzen/25078934.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Kröten gegen Kröten, In: Tagesschau.de 20.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungspaket158.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Länder wollen keien Doppel-Belastung. In: Tagesschau.de, 14.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bundesbankenpaket102.html>, datum přístupu 10.4.2011.

LEERSCH, Hans-Jürgen. *Bank-Job für Vater Staat*. In: Das Parlament 13/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/13/Titelseite/23947827.html>, datum přístupu 10.4.2011.

LEERSCH, Hans-Jürgen. *Frisches Geld für die Bank*. In: Das Parlament 23-24/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/23-24/WirtschaftFinanzen/24674165.html>, datum přístupu 10.4.2011.

LEERSCH, Hans-Jürgen. *Giftmüll im Keller der Landesbanken*. In: Das Parlament 26/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/26/WirtschaftFinanzen/24904061.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Letzter Ausweg Verstaatlichung? In: Tagesschau.de, 2.2.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bankenkrise132.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Milliarden-Rettung für deutsche Banken. In: Tagesschau.de, 14.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/finanzmaerkte114.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Ohne den Bund geht es nicht. In: Tagesschau.de, 29.1.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate192.html>, datum přístupu 10.4.2011.

PLUMMER, Robert. *Lehman remains „too big to fail.“* In: BBC News, 10.9.2008. Online dostupné na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7607820.stm>, datum přístupu 10.4.2011.

Postbank schlägt staatliche Hilfen aus. In: Tagesschau.de, 27.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungsfonds102.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Regierungsberater warnen vor Staatswirtschaft. In: Tagesschau.de, 22.1.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/staatswirtschaft100.html>, datum přístupu 13.4.2011.

Sachsen LB wird noch heute verkauft. In: Tagesschau.de, 11.9.2007. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/meldung487814.html>, datum přístupu 10.4.2011.

SATTLER, Karl-Ott. *Spannende Dramaturgie*. In: Das Parlament 20/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/20/Titelseite/24393376.html>, datum přístupu 10.4.2011.

SATTLER, Karl-Otto. *Kaum Kompetenzen für die Kontrolleure*. In: Das Parlament 36-37/2009. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/dasparlament/2009/36-37/WirtschaftFinanzen/26907561.html>, datum přístupu 10.4.2011.

SEITH, Anne. *HRE-Aufklärung verkommt zum Wahlkampfzoff*. In: Spiegel Online 18.9.2009. Online dostupné na <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/0,1518,649982,00.html>, datum přístupu 10.4.2011.

SPD-Minister legen Gegenentwurf zu Guttenberg vor. In: Tagesschau.de, 26.8.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bankengesetz100.html>, datum přístupu 12.4.2011

Staat garantiert für private Spareinlagen. In: Tagesschau.de, 5.10.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/spareinlagen100.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Steibrück verteidigt Möglichkeit zur Verstaatlichung. In: Tagesschau.de, 20.3.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/bundestag188.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Steinbrück sieht weiteren Milliardenbedarf bei HRE. In: Tagesschau.de, 26.8.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre300.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Stenbrück nennt Krisenmanagement richtig. In: Tagesschau.de, 20.8.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hre298.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Ursachen der Krise bei Hypo Real Estate. In: Tagesschau.de, 29.9.2008. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/hyporealestate120.html>, datum přístupu 10.4.2011.

„Wir sind nicht aus der Krise.“ In: Tagesschau.de, 14.8.2009. Online dostupné na <http://www.tagesschau.de/wirtschaft/wirtschaftskrise124.html>, datum přístupu 12.4.2011.

e) ostatní prameny v elektronické podobě

Banken-Rettungspaket. Webová stránka abgeordnetenwatch.de. Online dostupné na http://www.abgeordnetenwatch.de/banken_rettungspaket-636-156.html, datum přístupu 10.4.2011

Basel II. Webové stránky České spořitelny. Online dostupné na http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/BaselII_final_cj.pdf, datum přístupu 10.4.2011.

Das Profil der DZ Bank Gruppe. Webové stránky DZ Bank. Online dostupné na http://www.corporate-portal.dzbank.de/page_standard.php?id=11, datum přístupu 8.4.2011.

Das Wichtigste 2008. Webové stránky Commerzbank. Online dostupné na: http://reports2.equitystory.com/cgi-bin/show.ssp?companyName=commerzbank&language=German&report_id=gb-2008&id=2050, datum přístupu 10.4.2011.

Die BaFin stellt sich vor. Online dostupné na http://www.bafin.de/cIn_179/SharedDocs/Downloads/DE/Service/Broschueren/flyer_bafin.templateId=raw,property=publicationFile.pdf/flyer_bafin.pdf, datum přístupu 10.4.2011.

Die BaFin. Webové stránky Spolkového úřadu pro dohled nad poskytováním finančních služeb. Online dostupné na http://www.bafin.de/cIn_161/nn_722564/DE/BaFin/bafin__node.html?__nnn=true, Finanzsystem und Finanzkrisen. Webové stránky Spolkové banky. Online dostupné na http://www.bundesbank.de/finanzsystemstabilitaet/fs_finanzsystem.php, datum přístupu 8.4.2011.

Entwicklung der Finanzmarktkrise. Webové stránky Spolkového ministerstva financí. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/nn_69116/DE/Buergerinnen_und_Buerger/Gesellschaft_und_Zukunft/finanzkrise/076_Entwicklung_Finanzmarktkrise.html, datum přístupu 10.4.2011.

Gabler Wirtschaftslexikon. Online dostupné na <http://wirtschaftslexikon.gabler.de/Definition/finanzkrisen.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Genossenschaftsbanken. Webové stránky Spolkového svazu německých Volksbank a Raiffeisenbank. Online dostupné na <http://www.bvr.de/public.nsf/index.html?ReadForm&main=3>, datum přístupu 10.4.2011.

Geschäftsdaten, webové stránky Frankfurter Sparkasse, Geschäftsdaten, online dostupné na https://www.frankfurter-sparkasse.de/ihre_sparkasse/Geschaeftsdaten/Contentseite_6/index.php?n=%2Fihre_spa

[rkasse%2FGeschaeftsdaten%2FContentseite_6%2F&IFLBSERVERID=IF@@033@@@IF](#), datum přístupu 10.4.2011.

Geschichte der Postbank. Webové stránky Deutsche Postbank. Online dostupné na http://www.postbank.de/-snm-0184330278-1244356707-0222700008-0000000842-1244362533-enm-postbank/wu_geschichte_postbank_100Jahre.html;jsessionid=A63F74745ABFED9093B9F53C0E8A3D7E9F5F.f091, datum přístupu 10.4.2011.

Geschichte. Webové stránky Commerzbank. Online dostupné na <https://www.commerzbank.com/de/hauptnavigation/konzern/geschichte/geschichte.html>, datum přístupu 23.1.2011.

Chronik – von 1870 bis heute. Deutsche Bank Geschichte. Online dostupné na http://www.deutsche-bank.de/de/media/DB_geschichte_meilensteine_120dpi_de.pdf, datum přístupu 10.4.2011.

Kabinet beschließt Gesetzentwurf zur weiteren Finanzmarktstabilisierung. Webové stránky Spolkového ministerstva financí, 18.2.2009. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/mn_69116/DE/Buergerinnen_und_Buerger/Gesellschaft_und_Zukunft/finanzkrise/127_Finanzmarkt_20stab_erg.html, datum přístupu 10.4.2011.

Kurzprofil. Webové stránky Berliner Volksbank. Online dostupné na http://www.berliner-volksbank.de/die_bank0/zahlen_fakten0/kurzprofil.html, datum přístupu 8.4.2011.

Mitglieder. Webové stránky Svazu zahraničních bank v Německu. Online dostupné na <http://www.vab.de/Deutsch/Mitglieder/>, datum přístupu 10.4.2011.

Mitgliederstruktur. Webové stránky Německého svazu spořitelů a žirů. Online dostupné na http://www.dsgv.de/_download_gallery/Publikationen/Marktaufstellung_Mitgliederstruktur.pdf, datum přístupu 10.4.2011.

Mitgliedsbanken. Webové stránky WGZ Bank. Online dostupné na <http://www.wgzbank.de/de/wgzbank/mitgliedsbanken/>, datum přístupu 8.4.2011.

MÜLLER, Volker. *Die Währung „Vertrauen.“* Das Parlament 42/2008. Online dostupné na <http://webarchiv.bundestag.de/cgi/show.php?fileToLoad=1720&id=1149>, datum přístupu 11.4.2011

Postbank Gruppe in Zahlen. Webové stránky Deutsche Postbank. Online dostupné na http://www.postbank.de/-snm-0184304698-1295757670-05ee800013-0000001058-1295775073-enm-postbank/wu_profil_postbankinzahlen.html;jsessionid=766BEFC6331850D768766887CA6A9F137E04.b122, datum přístupu 10.4.2011.

Profil České spořitelny. Webové stránky České spořitelny. Online dostupné na <http://www.csas.cz/banka/nav/o-nas/profil-ceske-sporitelny-d00014413>, datum přístupu 8.4.2011.

Slovník pojmů. Webové stránky business.center.cz. Online dostupné na <http://business.center.cz/business/pojmy/p1809-sekuritizace.aspx>, datum přístupu 10.4.2011.

Strategie. Webové stránky HypoVereinsbank. Online dostupné na <http://about.hypovereinsbank.de/de/ueberuns/strategie/unicredit/>, datum přístupu 10.4.2011.

Über uns. Webové stránky IKB Deutsche Industriebank. Online dostupné na http://www.ikb.de/content/de/ueber_uns/index.jsp, datum přístupu 10.4.2011.

Über uns. Webové stránky LBBW. Online dostupné na <http://www.lbbw.de/lbbwde/1000000342-de.html>, datum přístupu 3.2. 2011.

Unternehmen. Webové stránky Deutsche Bank. Online dostupné na http://www.deutsche-bank.de/de/content/company/unser_unternehmen.htm, datum přístupu 8.4.2011.

Unternehmensprofil. Webové stránky LBBW. Online dostupné na <http://www.lbbw.de/lbbwde/1000000495-de.html>, datum přístupu 10.4.2011.

Untersuchungsausschuss zur HRE-Rettung. Webové stránky Spolkového ministerstva financí, 23.4.2009. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/DE/Wirtschaft_und_Verwaltung/Finanz_und_Wirtschaftspolitik/230409_UA_HRE.html, datum přístupu 10.4.2011.

Vom klammen Häuslebauer zum Untergang der Weltfinanz, 21.07.2009. Webové stránky Spolkového ministerstva financí. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/DE/Buergerinnen_und_Buerger/Gesellschaft_und_Zukunft/finanzkrise/Entstehung_finanzkrise/170709_Finanzkrise.html, datum přístupu 10.4.2011.

Weg der Gesetzgebung. Deutscher Bundestag. Online dostupné na <http://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/gesetzgebung/weg.html>, datum přístupu 9.4.2011.

Wie funktioniert das „Bad Bank“-Modell? Webové stránky Spolkového ministerstva financí, 3.7.2009. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/nr_69116/DE/Buergerinnen_und_Buerger/Gesellschaft_und_Zukunft/finanzkrise/130509_BadBank.html#, datum přístupu 10.4.2011.

Wie wir die Finanzmärkte stabilisieren. Webové stránky Spolkového ministerstva financí. Online dostupné na http://www.bundesfinanzministerium.de/nr_69116/DE/Buergerinnen_und_Buerger/

[Gesellschaft und Zukunft/finanzkrise/Finanzmaerkte stabilisieren/090715 ueb finanzmarktstab.html](#), datum přístupu 10.4.2011.

Wir machen aus Herkunft Zukunft. Webové stránky Südwestbank. Online dostupné na <http://www.suedwestbank.de/de/ueber-uns/index.phtml>, datum přístupu 10.4.2011.

Wort des Jahres. Webové stránky Gesellschaft für deutsche Sprache. Online dostupné na <http://www.gfds.de/aktionen/wort-des-jahres/>, datum přístupu 10.4.2011.

Zahlen und Fakten. Webové stránky Commerzbank. Online dostupné na https://www.commerzbank.com/de/hauptnavigation/konzern/konzerninfo/commerzbank_im_berblick/zahlen_fakten/fakten.html, datum přístupu 10.4.2011.

Zahlen und Fakten. Webové stránky Deutsche Bank. Online dostupné na http://www.deutsche-bank.de/de/content/company/zahlen_und_fakten.htm, datum přístupu 8.4.2011.

Základní finanční údaje. Webové stránky Komerční banky. Online dostupné na <http://www.kb.cz/cs/o-bance/o-nas/zakladni-financi-udaje.shtml>, datum přístupu 8.4.2011.

2. Literatura

a) Monografie

i) *ve fyzické podobě*

ABELSHAUSER, Werner. *Deutsche Wirtschaftsgeschichte seit 1945*. Beck, München 2004.

ALTMANN, Jörn. *Wirtschaftspolitik. Eine praxisorientierte Einführung*. Lucius & Lucius, Stuttgart 2007.

BECKER, Florian; MOCK, Sebastian. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz. FMStG Kommentar*. Heymann, Köln 2009.

BLANKART, Charles B. *Öffentliche Finanzen in der Demokratie. Eine Einführung in die Finanzwissenschaft*. Vahlen, München 2008.

BLOSS, Michael u.a. *Von der Subprime-Krise zur Finanzkrise. Immobilienblase: Ursachen, Auswirkungen, Handlungsempfehlungen*. Oldenbourg, München 2009.

BUCHHEIM, Christoph. *Einführung in die Wirtschaftsgeschichte*. Beck, München 1997.

BUSCHER, Herbert S.; BAUER, Michael. *Duden - wie Wirtschaft funktioniert. Betriebs- und Volkswirtschaft, Wirtschaftspolitik, Finanz- und Weltwirtschaft, der anschauliche Navigator durch Theorie und Praxis*. Dudenverlag, Mannheim 2010.

DONGES, Juergen Bernhard; FREYTAG, Andreas. *Allgemeine Wirtschaftspolitik*. Lucius & Lucius, Stuttgart 2009.

GISCHER, Horst; HERZ, Bernhard; MENKHOFF, Lukas. *Geld, Kredit und Banken. Eine Einführung*. Springer, Berlin 2005.

JALETZKE, Matthias; BACKMANN, Julia. *Finanzmarktstabilisierungsgesetz. Kommentar*. Beck, München 2009.

KLUMP, Rainer. *Wirtschaftspolitik. Instrumente, Ziele und Institutionen*. Pearson Studium, München 2006.

KÖHLER, Wolfgang. *Wall Street Panik. Banken außer Kontrolle: wie Kredithaie die Weltkonjunktur ins Wanken bringen*. Mankau, Murnau a. Staffelsee 2008.

LAMPERT, Heinz. *Die Wirtschafts- und Sozialordnung der Bundesrepublik Deutschland*. Olzog, 1997.

MÜLLER, Helmut; KRIEGER, Karl Friedrich; VOLLRATH, Hanna, a kol. *Dějiny Německa*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004.

MÜLLER-ARMACK, Alfred. *Wirtschaftsordnung und Wirtschaftspolitik. Studien und Konzepte zur sozialen Marktwirtschaft und zur europäischen Integration*. Haupt, Bern 1976.

OBST, Georg; HAGEN, Jürgen von. *Geld-, Bank- und Börsenwesen. Handbuch des Finanzsystems*. Schäffer-Poeschel, Stuttgart 2000.

SINN, Hans-Werner. *Kasino-Kapitalismus. Wie es zur Finanzkrise kam, und was jetzt zu tun ist*. Econ-Verl., Berlin 2009.

STEINBRÜCK, Peer. *Unterm Strich*. Hoffmann und Campe, Hamburg 2010.

WELFENS, Paul J. J. *Grundlagen der Wirtschaftspolitik. Institutionen, Makroökonomik, Politikkonzepte*. Springer, Berlin 2008.

ii) v elektronické podobě

POLLERT, Achim; KIRCHNER, Bernd; POLZIN, Javier Morat. *Duden Wirtschaft von A bis Z: Grundlagenwissen für Schule und Studium, Beruf und Alltag*. Bibliographisches Institut, Mannheim 2009. Lizenzausgabe Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung 2009. Online dostupné na: http://www.bpb.de/popup/popup_lemmata.html?guid=JYVIWI, datum přístupu 10.4.2011.

SCHUBERT, Klaus, KLEIN, Martina. *Das Politiklexikon*. Dietz, Bonn 2006. Online dostupné na http://www.bpb.de/popup/popup_lemmata.html?guid=ZTSPR2, datum přístupu 10.4.2011.

b) Studie ve sbornících

CLAPHAM, Ronald. *Entstehung und Entwicklung des Konzepts der Sozialen Marktwirtschaft*. In: ANDERSEN, Uwe; BESAND, Anja (Hrsg.). *Soziale Marktwirtschaft. Stagnation, Umbau oder Neubeginn?* Wochenschau-Verlag, Schwalbach/Ts. 2004.

DRULÁK, Petr. Epistemologie, ontologie a operacionalizace. In: DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Portál, Praha 2008.

ISMAYR, Wolfgang. *Gesetzgebung im politischen System Deutschlands*. In: ISMAYR, Wolfgang (Hrsg.). *Gesetzgebung in Westeuropa. EU-Staaten und Europäische Union*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 2008.

KOŘAN, Michal. Jednopřípadová studie. In: DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Portál, Praha 2008.

c) Studie a články

PÄTZOLD, Jürgen. *Soziale Marktwirtschaft. Konzeption – Entwicklung – Zukunftsaufgaben. Kapitola VI. Entwicklungsphasen der sozialen Marktwirtschaft*. Online dostupné na http://www.juergen-paetzold.de/einfuehrung_mawi/2_MAWI.html#Entwicklungsphasen, datum přístupu 10.4.2010.

Seznam zkratek

AG	Aktiengesellschaft (akciová společnost)
AöR	Anstalt des öffentlichen Rechts (instituce veřejného práva)
BaFin	Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (Spolkový úřad pro dohled nad poskytováním finančních služeb)
BayernLB	Bayerische Landesbank AöR
BdB	Bundesverband Deutscher Banken (Spolkový svaz německých bank)
BDI	Bundesverband der deutschen Industrie (Spolkový svaz německého průmyslu)
BRD	Die Bundesrepublik Deutschland (Spolková republika Německo)
BVR	Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken e.V. (Spolkový svaz německých Volksbank a Raiffeisenbank)
CDU	Christlich Demokratische Union (Křesťansko-demokratická unie)
CSU	Christlich Soziale Union (Křesťansko-sociální unie)
DEPFA	Deutsche Pfandbriefbank AG
DGB	Deutscher Gewerkschaftsbund (Německý odborový svaz)
DIHK	Deutsche Industrie- und Handelskammer (Německé průmyslová a obchodní komora)
DSGV	Deutscher Sparkassen- und Giroverband e. V. (Německý svaz spořitelů a žir)
DZ Bank	Deutsche Zentral-Genossenschaftsbank AG
e. G.	Eingetragene Genossenschaft (zapsané družstvo)
e. V.	Eingetragener Verein (zapsaný spolek)
EU	Evropská unie
FDP	Freie Demokratische Partei (Svobodná demokratická strana)
Fed	Federal Reserve System (Centrální banka USA)
FMS	Finanzmarktstabilisierungsfonds (fond pro stabilizaci finančního trhu)
FMSA	Finanzmarktstabilisierungsanstalt (Úřad pro stabilizaci finančního trhu)
FMSStErgG	Gesetz zur weiteren Stabilisierung des Finanzmarktes, zkráceně Finanzmarktstabilisierungsergänzungsgesetz (zákon na další stabilizaci finančního trhu)

FMStFortG	Gesetz zur Fortentwicklung der Finanzmarktstabilisierung, zkráceně Finanzmarktstabilisierungsgesetz (zákon pro další rozvoj stabilizace finančního trhu)
FMStFV	Verordnung zur Durchführung des Finanzmarktstabilisierungsfondsgesetzes (nařízení k provedení zákona o fondu pro stabilizaci finančního trhu)
FMStG	Gesetz zur Umsetzung eines Maßnahmenpakets zur Stabilisierung des Finanzmarktes, zkráceně Finanzmarktstabilisierungsgesetz (zákon o realizaci balíku opatření pro stabilizaci finančního trhu)
FRG	Federal Republic of Germany (Spolková republika Německo)
GG	Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Základní zákon SRN)
Helaba	Landesbank Hessen-Thüringen Girozentrale AöR
HRE	Hypo Real Estate Holding AG
IKB	IKB Deutsche Industrie Bank AG
KG	Kommanditengesellschaft (komanditní společnost)
KWG	Gesetz über das Kreditwesen, zkráceně Kreditwesengesetz (Zákon o úvěrnictví)
LBB	Landesbank Berlin AG
LBBW	Landesbank Baden-Württemberg AöR
NDR	Německá demokratická republika
Nord/LB	Norddeutsche Landesbank Girozentrale AöR
OHG	Offene Handelsgesellschaft (otevřená obchodní společnost)
RettungsG	Gesetz zur Rettung von Unternehmen zur Stabilisierung des Finanzmarktes, zkráceně Rettungsübernahmegesetz (zákon na záchranu podniků pro stabilizaci finančního trhu)
SoFFin	Sonderfonds Finanzmarktstabilisierung (fond pro stabilizaci finančního trhu)
SPD	Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Sociálně demokratická strana Německa)
SRN	Spolková republika Německo
StabG	Gesetz zur Förderung der Stabilität und des Wachstums der Wirtschaft, zkráceně Stabilitäts- und Wachstumsgesetz (zákon o podpoře stability a růstu hospodářství)
USA	United States of America (Spojené státy Americké)
WGZ Bank	Westdeutsche Genossenschafts-Zentralbank AG